

Nuorten terveystapatutkimus 2019

Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen

Nuorten terveystapatutkimus 2019

Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen

Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Susanna Raisamo, Anu Katainen, Anna Myöhänen, Laura Lahti, Suvi Ahtinen, Hanna Ollila, Pirjo Lindfors, Arja Rimpelä

Sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN PDF: 978-952-00-4105-2

Kuvat: Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	16.8.2019	
Tekijät	Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Susanna Raisamo, Anu Katainen, Anna Myöhänen, Laura Lahti, Suvi Ahtinen, Hanna Ollila, Pirjo Lindfors, Arja Rimpelä		
Julkaisun nimi	Nuorten terveystapatutkimus 2019 Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:56		
ISBN PDF	978-952-00-4105-2	ISSN PDF	2242-0037
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4105-2		
Sivumäärä	126	Kieli	Suomi
Asiasanat	Nuoret, päihteet, tupakka, alkoholi, rahapelaaminen		
Tiivistelmä	<p>Nuorten terveystapatutkimuksessa on seurattu 12–18-vuotiaiden tupakkatuotteiden ja alkoholin käyttöä ja rahapelaamista joka toinen vuosi. Vuonna 2019 kyselyyn vastasi 3520 nuorta (37 %).</p> <p>Tupakkatuotteiden käytön väheneminen pysähtyi vuosien 2017-2019 aikana. Tupakointikokeilujen väheneminen pysähtyi 14-vuotiailla ja 16–18-vuotiailla pojilla. Harva 12-vuotias oli kokeillut tupakkaa. Nuuskan käyttö lisääntyi 2010-luvulla sekä 16–18-vuotiailla pojilla että tytöillä. Sähkösavukkeiden käyttö lisääntyi 16–18-vuotiailla pojilla vuodesta 2013. Puolet käytti sähkösavukkeissa nikotiinipitoisia nesteitä. Vesipiipun käyttö ei juuri muuttunut. Harvassa kodissa tai perheen autossa sai tupakoida. Vanhempien tupakointi ja tupakansavulle altistuminen vähenivät. Yli kolmannes nuorista uskoi, että vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa.</p> <p>Raittiuden osuuden lisääntyminen pysähtyi 2017–2019 välillä. Kuukausittain ja viikoittain juovien sekä humalaan juovien osuuksien väheneminen tasaantui vuoden 2015 jälkeen. Alkoholin hankki alaikäisille yleensä joku muu ja vain harva oli ostanut itse Alkosta tai kaupasta. Alkoholimainontaa nähneiden osuus laski.</p> <p>Pelaaminen rahapeliautomaateilla väheni hieman ja oli selvästi vähäisempää kuin ennen lakimuutosta 2011. Nettipelaaminen oli 12–14-vuotiailla harvinaista, mutta yleistyi 16-vuotiaana. Rahapelaamisen ongelmallisuudesta raportoiti 12 % alaikäisistä.</p>		
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	16.8.2019	
Författare	Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Susanna Raisamo, Anu Katainen, Anna Myöhänen, Laura Lahti, Suvi Ahtinen, Hanna Ollila, Pirjo Lindfors, Arja Rimpelä		
Publikationens titel	Studie i ungdomars hälsobeteende 2019: Användningen av tobaksprodukter och berusningsmedel samt penningspelande		
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2019:56		
ISBN PDF	978-952-00-4105-2	ISSN PDF	2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4105-2		
Sidantal	126	Språk	finska
Nyckelord	Ungdomar, berusningsmedel, tobak, alkohol, penningspelande		
Referat	<p>Genom undersökningen om hälsovanor bland unga har man vartannat år följt upp användningen av tobaksprodukter och berusningsmedel samt penningspelande hos finländska unga i åldern 12–18 år. År 2019 besvarades enkäten av 3 520 ungdomar (37 procent).</p> <p>Minskningen i användningen av tobaksprodukter stannade upp under åren 2017–2019. Minskningen i experimenteringen med tobak stannade upp hos 14-åringar och pojkar i åldern 16–18 år. Få 12-åringar hade experimenterat med tobak. Användningen av snus ökade under 2010-talet hos både pojkar och flickor i åldern 16–18 år. Användningen av elektroniska cigaretter hos pojkar i åldern 16–18 år har ökat sedan 2013. Hälften använde nikotinhaltiga vätskor i de elektroniska cigaretterna. Användningen av vattenpipa ändrades inte nämnvärt. Få ungdomar svarade att tobaksrökning var tillåten i deras hem eller i familjens bil. Föräldrarnas tobaksrökning och exponeringen för tobaksrök minskade. Över en tredjedel av ungdomarna trodde att knappt någon längre röker tobak i Finland år 2030.</p> <p>Ökningen i andelen nyktra stannade upp mellan 2017 och 2019. Minskningen i andelen som dricker varje månad eller varje vecka samt i andelen berusade planade ut efter år 2015. Oftast hade någon annan köpt ut alkoholen åt de minderåriga, endast ett fåtal hade själva köpt alkohol på Alko eller i en affär. Andelen unga som hade sett alkoholkamer minskade.</p> <p>Spel på penningautomater minskade en aning och var betydligt mer sällsynt än före den lagändring som trädde i kraft 2011. Penningspel på internet var sällsynt i åldersgruppen 12–14 år men blev vanligare hos 16-åringar. Av de minderåriga uppgav 12 procent att de hade problem med penningspel.</p>		
Förläggare	Social- och hälsovårdsministeriet		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Social Affairs and Health		16.8.2019
Authors	Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Susanna Raisamo, Anu Katainen, Anna Myöhänen, Laura Lahti, Suvi Ahtinen, Hanna Ollila, Pirjo Lindfors, Arja Rimpelä		
Title of publication	The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019: Adolescent tobacco and alcohol use and gambling		
Series and publication number	Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2019:56		
ISBN PDF	978-952-00-4105-2	ISSN PDF	2242-0037
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4105-2		
Pages	126	Language	Finnish
Keywords	adolescents, health and lifestyle, addictions, gambling		
Abstract	<p>The Adolescent Health and Lifestyle Survey monitors tobacco and alcohol use and gambling of 12 to 18-year-old Finns. The survey is carried out every second year. In 2019, the number of adolescent respondents was 3520 (response rate 37%).</p> <p>The decrease in the use of tobacco products came to a halt between 2017 and 2019. The decrease in experimenting with smoking stagnated among 14-year-old and 16 to 18-year-old boys. Only a few of 12-year-olds had experimented smoking. Use of snus increased in the 2010s among 16 to 18-year-old boys and girls. Use of electronic cigarettes has increased among 16 to 18-year-old boys since 2013. Half of them used nicotine-containing liquids. Water pipe use did not change much. Smoking was forbidden in most homes and family cars. Parents' smoking and exposure to tobacco smoke decreased. More than a third of adolescents believed that hardly anyone would smoke in Finland in 2030.</p> <p>Increase in the number of abstainers came to a halt between 2017 and 2019. Decrease in the number of adolescents who drink every month or week has levelled off after 2015. Usually somebody else bought alcohol for minors. Only a few minors had bought alcohol from Alko or from stores. The proportion of respondents who had seen alcohol advertisement decreased.</p> <p>Gambling at slot machines decreased slightly, and it was clearly less common than before the legislative amendment in 2011. Online gambling was unusual among 12 to 14-year-olds but become more common from the age of 16. A total of 12% of minors reported gambling-related problems.</p>		
Publisher	Ministry of Social Affairs and Health		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1	Johdanto	9
2	Aineistot ja menetelmät	13
2.1	Kyselyn toteutus.....	13
2.2	Tupakan ja päihteiden käytön indikaattorit.....	14
2.3	Kyselyjen vertailtavuus.....	15
3	Tupakointi	17
3.1	Tupakointikokeilut	17
3.2	Tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö	18
3.3	Nuuskan käyttö ja hankinta	20
3.4	Päivittäinen savukkeiden poltto ja nuuskan ja savukkeiden sekakäyttö.....	22
3.5	Itsekäärityt savukkeet.....	24
3.6	Vesipiippu.....	25
3.7	Sähkösavukkeet.....	28
3.8	Nikotiinikorvaushoitotuotteet	36
3.9	Muiden nikotiini- ja tupakankaltaisten tuotteiden kokeilu.....	39
3.10	Päivittäin tupakoivien tupakkaostot	39
3.11	Tupakka- ja tupakankaltaisten tuotteiden sekä sähkösavukkeiden esilläpito.....	41
3.12	Tupakansavulle altistuminen.....	42
3.13	Vanhempien tupakointi ja kodin tupakointisäännöt	43
3.14	Koulujen tupakointisäännöt	48
3.15	Tupakointia ja tupakankaltaisia tuotteita koskevat mielipiteet	49

4	Alkoholin juominen.....	52
4.1	Raittius	52
4.2	Alkoholin juomistiheys	53
4.3	Humalajuominen	55
4.4	Alkoholin hankinta	58
4.5	Juomalajit	60
4.6	Alkoholimainonnan havaitseminen	61
5	Rahapelaaminen	63
5.1	Rahapelaamisen yleisyys.....	63
5.2	Rahapeliautomaattipelaaminen.....	65
5.3	Henkilökunnan puuttuminen pelaamiseen	66
5.4	Rahapelaaminen netissä.....	67
5.5	Rahapelaamisen ongelmallisuus.....	68
6	Pohdinta.....	70
6.1	Tupakoinnin väheneminen pysähtynyt, nuuskan käyttö lisääntynyt etenkin työillä	70
6.2	Sähkösavukkeet ja sähkösavukemainonta	71
6.3	Vesipiippu ja muut nikotiinituotteet	72
6.4	Tupakkatuotteiden esilläpito ja myynti alaikäisille	73
6.5	Koulujen tupakointikielto nuorten näkökulmasta	75
6.6	Vanhempien tupakointi ja altistuminen tupakansavulle vähenevät	75
6.7	Yhä useampi nuori uskoo tupakoinnin loppuvan vuoteen 2030 mennessä.....	76
6.8	Kohti savutonta yhteiskuntaa	77
6.9	Alkoholin käytön väheneminen pysähtynyt	77
6.10	Rahapelaaminen	79
6.11	Tulosten luotettavuus	80
7	Päätelmät	81
8	Conclusions	85
	Kiitokset.....	89
	Liitetaulukot	90

Liite 1 Vastausprosenttitaulukko	113
Liite 2 Nuorten terveystapatutkimus 2019 -kysely	114
Lähteet	122

1 Johdanto

Suomessa nuorison terveyttä ja terveystottumuksia seuraavat tietojärjestelmät ovat osoittaneet nuorten tupakoinnin ja alkoholin käytön kehityssuunnan olleen pääosin myönteinen 2000-luvun alusta asti (1–4). Vuoteen 2017 asti Nuorten terveystapatutkimuksen, Kouluterveyskyselyn, FinTerveys-tutkimuksen ja ESPAD-tutkimuksen tulokset osoittavat tupakoinnin ja alkoholin käytön vähentyneen tai laskun tasaantuneen (1–4). Vastaavia tuloksia on saatu myös muista Euroopan maista (5–7) sekä Yhdysvalloista ja Kanadasta (8–10). Joissakin tapauksissa 2000-luvun tupakoinnin sekä alkoholin käytön jyrkkä lasku on kuitenkin hidastunut tai tasaantunut (1–2, 6, 11). Nuuskan käyttö on lisääntynyt vuoteen 2015 asti, mutta tämän jälkeen kasvu on tasaantunut ja käyttö on lisääntynyt ainoastaan 18-vuotiailla pojilla (1–2). Sähkösavukkeiden käyttö on kansainvälisesti tarkasteltuna lisääntynyt nopeasti, mutta viime vuosina käyttö on tasaantunut tai jopa laskenut (1, 8, 12). Suomessa sähkösavukkeiden käyttö on pysynyt nuorilla vähäisenä (1). Yhdysvalloissa kuitenkin sähkösavukkeet ovat kehittyneet suosituimmiksi tupakankaltaisiksi tuotteiksi nuorten keskuudessa (13). Vesipiipun käyttö on yleisintä nuorilla ja nuorilla aikuisilla (14, 15). Kansainvälisessä tarkastelussa vesipiipun käyttö on viimeisen kymmenen vuoden aikana lisääntynyt tai tasaantunut riippuen maasta (14). Suomessa vesipiipun kokeilu ja käyttö on pääosin ollut vähäistä (1).

Edellisen hallituksen yksi hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueiden kärkihanke on edistää terveyttä ja hyvinvointia sekä vähentää eriarvoisuutta (16). Hankkeen tavoitteeseen pyritään muun muassa lisäämällä ja tukemalla väestön terveitä elintapoja (16). Samankaltaiset tavoitteet ovat myös nykyisellä hallituksella (17). Uuden hallituksen keinoina ovat muun muassa ennaltaehkäisy sekä riippuvuuksien vähentäminen päihdestrategiaa päivittämällä (17). Tavoitteisiin pääsemistä tukee ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma vuodelta 2015, jonka keskeisimpiä toimenpidekohteita ovat alkoholin kulutuksen pieneneminen, nikotiinituotteiden ja huumausaineiden käytön väheneminen sekä rahapeliongelmiin vähentäminen ja ehkäisy (18). Nuorten osalta tavoite mahdollistuu, sillä FinTerveys-tutkimuksen tulokset osoittavat, että nuorten aikuisten terveys on monelta osin parempi kuin vanhempien ikäryhmien (3). Tämä kehityssuunta on myönteinen tulevaisuuden kannalta, sillä terveyttä ja hyvinvointia pitkälle

aikuisuuteen määrittävät tavat ja tottumukset omaksutaan jo nuorena tai nuorena aikuisena (3). Lähes kaikki päivittäin tupakoivat aikuiset ovat aloittaneet tupakoinnin nuorena (3). Nuorten terveystapatutkimuksen tulosten perusteella on todennäköistä, että tämän päivän nuoret tupakoivat vähemmän saavutettuaan aikuisuuden kuin aikuisväestö tällä hetkellä (1). Myös nuorten alkoholin käyttö on vähentynyt, mutta ei ole varmuutta kuitenkaan siitä, että samat juomatottumukset jatkuisivat aikuisuuteen, sillä joidenkin tutkimusten perusteella täysi-ikäisenä juomatottumukset muuttuvat aikuisväestön kaltaiseksi (7, 19).

Vuonna 2015 säädetty laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä velvoittaa julkista valtaa huolehtimaan alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisystä yhteistyössä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa (20). Lain toimeenpanon tueksi on käynnistetty myös ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Lain ja toimintaohjelman tavoitteina on edistää terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa, varmistaa ehkäisevän päihdetyön edellytykset koko maassa sekä tukea erityisesti kuntien ja alueiden työn kehittämistä ja tehostamista. (18).

Suomi asetti vuonna 2010 ensimmäisenä maana tupakkalakiin tavoitteen tupakkatuotteiden käytön loppumisesta niiden käytön vähentämisen sijaan (21). Suomi on hyvää vauhtia siirtymässä savuttomaksi yhteiskunnaksi, mutta uhkana nähdään kuitenkin nuuska ja muut nikotiinivalmisteet, joilla pyritään korvaamaan menetetyt tupakkamarkkinat (1). Vuoden 2016 tupakkalain kokonaisuudistuksessa aiemman tupakkalain tavoitetta laajennettiin kattamaan myös sähkösavukkeiden käyttö sisällyttämällä sähkösavukkeet ikärajavälön, esilläpitokiellon sekä savuttomien tilojen piiriin (21). Tupakkalaissa lapset ja nuoret ovat erityisen suojelun kohteena; tupakkatuotteiden esilläpitoa ja saatavuutta on rajoitettu ja tupakointikieltoja laajennettu koskemaan entistä kattavammin lasten toimintaympäristöjä (21). Lainsäädäntö tähtää tupakoinnin vähittäiseen loppumiseen vuoteen 2030 mennessä (1, 20). Nuorten tupakoinnin myönteisen kehityksen ansiosta tavoite on realistista saavuttaa (1). Suomen tupakkapolitiikka on ollut tehokas moottori nuorten tupakoinnin vähenemisessä (1). Nuorten tupakointi on vähentynyt edelleen jatkaen vuosituhannen alussa alkanutta kansanterveyden kannalta myönteistä kehitystä (1).

Nuorten tupakoinnin vähentyessä huolta on herättänyt nuuskan käytön lisääntyminen. Nuuskan käyttö on lisääntynyt Suomessa vuoteen 2015 asti, mutta tämän jälkeen trendi on pysynyt vakaana ja käyttö on Nuorten terveystapatutkimuksen sekä Koulu-terveyskyselyn tulosten perusteella lisääntynyt vain täysi-ikäisillä pojilla, erityisesti ammatillisessa koulutuksessa olevilla (1–2). Suomalaisten nuorten sähkösavukkeiden kokeilu ja varsinkin säännöllinen käyttö ovat edelleen vähäisiä, vaikka tietoisuus niistä on lisääntynyt nuorimmissakin ikäryhmissä (1). Vuoden 2016 tupakkalain velvoittama sähkösavukkeiden kiristynyt valvonta on saattanut vaikuttaa siihen, ettei käyttö ole lisääntynyt Suomessa (1, 21). Myös vesipiipun kokeilu ja käyttö ovat suomalaisten

nuorten keskuudessa vähäisiä (1). Ruotsissakin sen käyttö on puolittunut viimeisen 10 vuoden aikana (6). Monissa Euroopan maissa vesipiipun suosio on kuitenkin kasvanut erityisesti nuorilla sekä nuorilla aikuisilla (14, 15).

Alaikäisten rahapelaaminen on Suomessa yleisempää kuin Euroopan maissa keskimäärin (1, 4). Rahapeleistä alaikäisten suosiossa ovat erityisesti rahapeliautomaatit (1, 4). Arpajaislakiin vuosina 2010/2011 tehtyjen uudistusten yhteydessä rahapelaamisen ikäraja nostettiin 15 ikävuodesta 18 ikävuoteen ja tämä vähensikin aluksi alaikäisten rahapelaamista (25), mutta vuosina 2015–2017 laskusuunta pysähtyi ja jopa kääntyi hienoiseen kasvuun (1–2). Valtakunnallisen Kouluterveyskyselyn tulokset ovat antaneet samansuuntaisia tuloksia laskusuunnan tasaantumisesta vuosina 2015–2017 (2). Vuoden 2017 tulosten mukaan 7 % 8.–9.-luokkalaisista pelaa rahapelejä viikoittain (2).

Suomalaisen rahapelijärjestelmän tavoite on ehkäistä ja vähentää rahapelaamisesta aiheutuvia taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Rahapelaamisesta aiheutuviin haittoihin pyritään puuttumaan jälleen uudistetulla arpajaislainsäädännöllä (22–25) sekä yhtenä osa-alueena ehkäisevän päihdetyön toimenpideohjelmassa (18). Vuonna 2017 rahapelitarjoajat yhdistyivät yhdeksi kokonaan valtion omistamaksi toimijaksi (22–23), mikä antaa hyvät edellytykset rahapelijärjestelmän tavoitteiden toteutumiselle (22). Arpajaislain uudistaminen jatkuu edelleen (23). Hajasijoitettuihin rahapeliautomaatteihin on esimerkiksi tulossa pelaajan pakollinen tunnistautuminen, minkä odotetaan ehkäisevän ja vähentävän rahapelihaittoja (23, 26–27). Pakollisella tunnistautumisella on toimenpiteenä keskeinen merkitys erityisesti alaikäisten pelaamisen estämisessä (23, 26–27). Lakiuudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 2022 alkaen (27).

Alkoholilakia uudistettiin vuonna 2018, mikä laajensi kauppojen valikoimia alkoholi-juomien suhteen. Lakiuudistus mahdollisti enintään 5,5 %:n juomien myynnin kauppoissa entisen 4,7 %:n sijaan (28–29). Tämä tarkoittaa sitä, että kauppojen valikoimiin on tullut väkevästä alkoholeista sekoitetut juomat, niin kutsutut limuviinat, jotka ovat erityisesti nuorten suosiossa (1, 28–29). Lakimuutoksen on arvioitu lisäävän alkoholin-kulutusta kääntäen vuosia jatkuneen alkoholinkäytön laskevan trendin nousuun (1). Jo ennen lakimuutosta sekä Nuorten terveystapatutkimuksen että Kouluterveyskyselyn tulokset vuodelta 2017 osoittavat, että alkoholin käytön lasku on tasaantunut tai jopa hieman nousussa (1, 2). Myös muissa Pohjoismaissa sekä Englannissa nuorten alkoholin kulutus on vähentynyt vuosituhannen alusta rajusti, mutta maakohtaisia eroja on edelleen havaittavissa (7, 30).

Vuonna 1977 käynnistynyt Nuorten terveystapatutkimus on vakiinnuttanut asemansa nuorten terveyden ja terveyskäyttäytymisen kansallisena tietolähteenä tuottaen tietoa nuorten terveyden edistämistyön ja terveyspolitiikan perustaksi sekä terveystapolitiikasta

tavoitteiden toteutumisen arviointiin. Tässä raportissa kuvataan vuoden 2019 kyselyn tulokset tupakkatuotteiden, alkoholin ja päihteiden käytön sekä rahapelaamisen osalta, ja näitä verrataan aikaisempiin kyselyvuosiin. Liitetaulukoissa esitetään tupakan ja alkoholin osalta vuoden 2019 kyselyn jakautumatiedot iän ja sukupuolen mukaan sekä eri indikaattorien trenditiedot Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyistä iän ja sukupuolen mukaan sekä ikä- ja/tai sukupuolivakioituina vuosina 1977–2019.

2 Aineistot ja menetelmät

2.1 Kyselyn toteutus

Tutkimustulokset perustuvat Nuorten terveystapatutkimuksessa joka toinen vuosi kerättyihin aineistoihin. Postikysely on lähetetty kunakin tutkimusvuonna helmikuun alussa. Vastaamattomille on lähetetty kaksi uusintakyselyä, ensimmäinen maaliskuun alussa ja toinen huhtikuun lopulla. Vuodesta 2009 lähtien kyselylomake on ollut mahdollista täyttää sähköisesti jo heti ensimmäisestä vastaukerrasta alkaen. Kyselylomake on esitetty liitteessä.

Tutkimusaineistot on kerätty valtakunnallisesti edustavilta otoksilta. Ensimmäisinä tutkimusvuosina otokseen kuuluivat kaikki tiettyinä peräkkäisinä heinäkuun päivinä syntyneet nuoret. Myöhemmin vuosina käytettiin myös muiden kesäkuukausien syntymäpäiviä. Uudet syntymäpäivät valittiin mahdollisimman läheltä alkuperäisiä välttämällä aikaisempien vuosien syntymäpäiviä. Otopäivien valinta suoritettiin siten, että vastaajien keski-ikä oli 12.6, 14.6, 16.6 ja 18.6 vuotta. Vuonna 2019 otopäivät ikäryhmittäin olivat: 12-vuotiaat 19.–26.7.2006; 14-vuotiaat 27.–29.6., 3.–7.7., 5.–8.8., 10.–11.8. ja 14.–16.8.2004; 16-vuotiaat 20.–21.6., 25.6., 30.6., 1.7., 15.–18.7., 27.–29.7., 12.–13.8. ja 18.–20.8.2002; 18-vuotiaat 21.6., 23.6., 29.–30.6., 4.–5.7., 14.–15.7., 1.–4.8., 14.–15.8., 20.8. ja 23.8.2000. Aikaisempien vuosien otoksiin kuuluneiden syntymäpäivät on esitetty kokonaisuudessaan vuoden 2005 raportissa (31).

Liitteessä 1 esitetään vastanneiden lukumäärät ja vastausprosentit iän ja sukupuolen mukaan. Vastanneiden osuus on ajan kuluessa laskenut, varsinkin vanhemmilla pojilla 2010-luvulla. Vuosina 2013 ja 2015 kolmas uusintakysely vastaamattomille oli 2-sivuinen lyhytlomake, koska näin pyrittiin saamaan matalaksi jäänyttä vastausprosenttia nousemaan. Lyhytlomake sisälsi keskeisimmät tupakkaan ja alkoholiin liittyvät kysymykset. Mahdollista oli vastata myös varsinaisella lomakkeella, joko aikaisemmin lähetetyllä paperilomakkeella tai sähköisesti. Vuoden 2019 vastausprosentti oli 37 eli vastaaminen oli vähäisempää verrattuna edelliseen tutkimusvuoteen 2017, jolloin vastausprosentti oli 43 (liite 1).

Osa tuloksista esitetään myös ikä- ja sukupuolivakioituna. Vakiointi suoritettiin suoralla vakiointimenetelmällä olettaen kunkin ikä- ja sukupuoliryhmän koko yhtä suureksi. Keskeisimpien indikaattorien osalta on testattu vuosien 2017–2019 ja 2015–2019 välisten erojen tilastollista merkitsevyyttä käyttäen Fisherin tarkan testin p-arvoja (liitetaulukot 31, 32).

2.2 Tupakan ja päihteiden käytön indikaattorit

Tupakkaa kokeilleiksi luokiteltiin vastaajat, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen ”Oletko koskaan polttanut (kokeillut) tupakkaa?” (kys. 23). Mikäli vastaaja oli tässä kysymyksessä rastiuttanut ei-vaihtoehdon, mutta myöhemmissä kysymyksissä kuitenkin ilmoittanut tupakointia, luokiteltiin hänet tupakointia kokeilleeksi.

Päivittäin savukkeita polttavaksi luokiteltiin vastaaja, joka on polttanut yhteensä yli 50 savuketta, polttanut viimeisen viikon aikana ja ilmoittanut polttavansa kerran päivässä tai useammin (kys. 24, 25, 26). Päivittäin savukkeita polttaviksi luokiteltiin myös ne kysymyksen 26 vaihtoehdon ”tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin” valinneet, jotka ilmoittivat polttavansa päivittäin enemmän kuin yhden savukkeen (kys. 27).

Päivittäin nuuskaajiksi luokiteltiin ne, jotka kysymyksessä 32 ilmoittivat nuuskaavansa kerran päivässä tai useammin.

Päivittäin tupakkatuotteita (savukkeet ja nuuska) käyttäväksi luokiteltiin vastaaja, joka oli yllä luokiteltu päivittäin savukkeita polttavaksi tai päivittäin nuuskaajaksi. Koska nykyistä nuuskan käyttöä koskevassa kysymyksessä oli hieman enemmän puuttuvia tietoja kuin varsinaisissa tupakkakysymyksissä (kys. 23–27), käytettiin osuuksia laskettaessa kantalukuna niitä, joille oli voitu muodostaa päivittäistä savukkeiden polttoa kuvaava muuttuja. Tämä oli perusteltua, koska valtaosa nuuskakysymykseen (kys. 32) vastaamattomista oli niitä, jotka eivät olleet kokeilleet nuuskaa (kys. 31). Nuuskaa ei kysytty vuonna 1985, jolta vuodelta tätä indikaattoria ei esitetä.

Nuuskaa kokeilleiksi luokiteltiin ne vastaajat, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen ”Oletko koskaan kokeillut nuuskaamista?” (kys. 31).

Nykyiseksi nuuskaajaksi tulkittiin vastaajista ne, jotka ilmoittivat nuuskaavansa silloin tällöin tai kerran päivässä tai useammin (kys. 32).

Itsekäärityjä savukkeita polttaviksi luettiin ne päivittäin savukkeita polttavat, jotka ilmoittivat itsekäärityjen savukkeiden päivittäisen kulutuksen lukumääräksi yksi tai enemmän (kys. 27). Tähän luokkaan tulivat myös ne, jotka ilmoittivat itsekäärityjen ohella tehdasvalmisteisten savukkeiden tai piipullisten lukumäärän.

Raittiiksi tulkittiin ne vastaajat, jotka vastasivat kysymykseen 52 ”en käytä alkoholi-juomia”.

Alkoholin juomistiheyden indikaattorit luokiteltiin kysymyksen 52 perusteella.

Viikoittain alkoholia käyttävien ryhmään kuuluvat vaihtoehdon päivittäin, pari kertaa viikossa tai kerran viikossa valinneet.

Vähintään kuukausittain käyttävien ryhmään laskettiin edellisten lisäksi ne, jotka vastasivat vaihtoehdoilla pari kertaa kuukaudessa ja noin kerran kuukaudessa.

Humalajuomisen indikaattorit laskettiin kysymyksen 53 perusteella.

Vähintään viikoittain itsensä tosihumalaan juovien ryhmään on laskettu vastausvaihtoehdon kerran viikossa tai useammin valinneet. Kantalukuna on käytetty joko tähän kysymykseen ja/tai alkoholinkäyttöä koskevaan kysymykseen 52 vastanneita eli luku on laskettu koko nuorisojoukosta, ei vain alkoholia käyttäneistä.

Vähintään kuukausittaisen humalaan juomisen indikaattori on saatu vastaavasti laske-
malla yhteen viikoittaiset humaltujat sekä noin 1–2 kertaa kuukaudessa humaltuvat.

2.3 Kyselyjen vertailtavuus

Kyselyt on toteutettu siten, että eri vuosien tulosten vertailukelpoisuus on säilynyt mahdollisimman hyvänä. Tämä koskee aineistojen keruuta, kysymysten laadintaa ja otoksia. Kyselyt on toteutettu suurin piirtein samaan aikaan kunakin tutkimusvuonna. Näin on pyritty sulkemaan pois vuodenaikaan liittyvä vaihtelu nuorten käyttäytymisessä. Lähetetty lomake on aikaisempina vuosina ollut 12-sivuinen, vuosina 2015, 2017 ja 2019 8-sivuinen. Myös kysymysten määrä on vaihdellut. Samoin ovat vaihdelleet kysymysten aihealueet siten, että perusosioiden (tupakointi, alkoholinkäyttö, tautatekijät, terveys) lisäksi kyselylomakkeeseen on otettu spesifisempiä aiheita kuvaavia alueita. Samaa asiaa mittaavat kysymykset on toistettu samanlaisina eri kyselyissä, ellei ilmiön kehitys ole muuta edellyttänyt (esim. tupakkalain muutokset).

Kadon ja vastausprosentin laskun vaikutusta tuloksiin pyrittiin epäsuorasti arvioimaan vertaamalla keskeisiä indikaattoreita vastaamisajankohdan suhteen. Oletuksena oli, että mitä myöhemmin nuori vastaa, sitä enemmän hän muistuttaa katoon jääviä. Vuoden 2017 vastausprosentti oli 43 %, vuoden 2015 41 % ja nyt vastaavasti 37 %. Vastaamisajankohdan vaikutusta keskeisiin alkoholi- ja tupakointimuuttujiin mallinnettiin kaksiluokkaisella logistisella regressiomallilla, jossa vastauspäivä oli selittäjänä muuttujien todennäköisyydelle. Analyysit tehtiin R-ohjelmistolla.

Vastaamisen ajankohta ei ollut yhteydessä siihen, kuinka todennäköisesti vastaaja oli kokeillut tupakkaa tai nuuskaa, alkoholin viikoittaisen käytön todennäköisyyteen, eikä

myöskään tosihumalaan kuukausittain juomisen todennäköisyyteen millään ikäryhmällä. Päivittäinen savukkeiden poltto oli 16-vuotiailla yhteydessä vastaamisajankohtaan siten, että myöhään vastanneiden todennäköisyys tupakoida oli pienempi. Toisaalta taas tupakkatuotteiden käytön osalta tulos oli päinvastainen: todennäköisyys käyttää tupakkatuotteita oli korkeampi myöhään vastanneilla 16-vuotiailla. Todennäköisyys käyttää alkoholia kuukausittain alkoholia oli sitä pienempi mitä myöhemmin 12–14-vuotias vastasi.

Verrattuna yleensä katoanalyyseihin nuorten tupakoinnin ja alkoholin käytön osalta, epäsuora arvio antaa tupakkatuotteiden käyttöä lukuun ottamatta vastakkaisia tuloksia: yleensä kadossa on enemmän tupakoitsijoita ja alkoholin käyttäjiä. Onkin mahdollista, että kun vastausprosentti laskee riittävän alas, kato ei enää valikoidukaan samalla tavalla. Yllä olevat tulokset tarkoittavat, että vuosien 2015–2019 tuloksia voidaan verrata keskenään. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö kadossa voisi olla runsaammin tupakoivia ja alkoholia käyttäviä kuin vastaajissa.

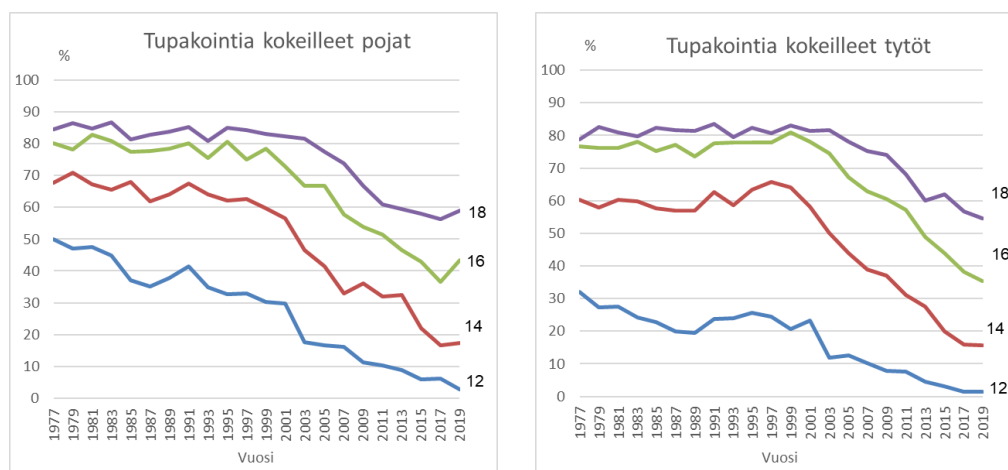
3 Tupakointi

3.1 Tupakointikokeilut

Vuonna 2019 ilmoitti tupakkaa kokeilleensa 1 % 12-vuotiaista tytöistä ja 3 % pojista. 14- ja 16-vuotiaiden joukossa kokeilemattomat olivat vielä enemmistönä, mutta 18-vuotiaista tytöistä ja pojista enemmistön muodostivat kokeilleet 55 % ja 59 % (kuvio 1, liitetaulukot 1, 6).

Kuvio 1. Tupakointia kokeilleiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 1. Percentage of 12–18-year-olds who have tried tobacco in 1977–2019, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

12-vuotiailla pojilla tupakointikokeilut ovat vähentyneet koko tutkimusjakson ajan (1977–2019) (kuvio 1). Voimakkainta lasku on ollut vuodesta 2001 alkaen. 14-vuotiailla pojilla tupakointikokeilut ovat vähentyneet erityisesti 2000-luvulla, ja vuonna 2015 lasku jatkui pienen pysähdyksen jälkeen, mutta pysähtyi kahden viime vuoden aikana. 16-vuotiailla pojilla tupakointikokeilut ovat vähentyneet koko 2000-luvun, mutta kääntyivät nousuun 2019. Kokeilleiden osuudet 18-vuotiaista pojista lähtivät laskuun vasta vuoden 2005 jälkeen kunnes kääntyivät nousuun 2019. Tytöillä tupakointikokeilut lähtivät laskuun kaikissa ikäryhmissä vasta vuosituhannen vaihteesta alkaen ja lasku jatkui kahden viime vuoden aikana. Ajanjaksolla 2017–2019 muutokset tupakkakokeilujen osalta olivat ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitseviä vain 16-vuotiailla pojilla (liitetaulukko 31). Vuosien 2015 ja 2019 väliset muutokset tu-

pakkakokeilujen osalta olivat ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitseviä 14-vuotiailla pojilla ja 14-, 16- ja 18-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

Kun tarkastellaan koko tutkimusjaksoa, sukupuolten väliset tupakointikokeilujen erot ovat tasoittuneet ja ovat vähäisiä. 12-vuotiaissa pojissa on kuitenkin edelleen hieman enemmän kokeilleita kuin samanikäisissä tytöissä.

3.2 Tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö

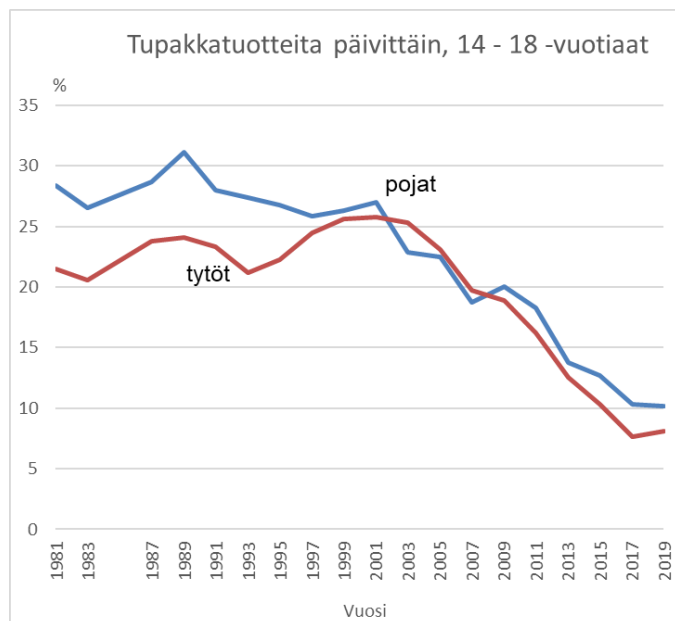
Tupakkatuotteiden päivittäisestä käytöstä on tietoa vuodesta 1981 lähtien. Tupakkatuotteiden käyttö sisältää tupakkatuotteet yhteensä, eli savukkeet ja nuuskan. Vuonna 2019 päivittäin tupakkatuotteita käytti 14-vuotiaista tytöistä ja pojista 2 %. 16- ja 18-vuotiaiden joukossa pojat käyttivät tupakkatuotteita päivittäin hieman tyttöjä useammin; 16-vuotiaista tytöistä 9 % ja pojista 12 % käytti tupakkatuotteita päivittäin. Vanhimmassa ikäryhmässä vastaavat luvut olivat 14 % (tytöt) ja 17 % (pojat) (liitetaulukko 7). 12-vuotiaista tupakkatuotteita ei raportoinut käyttävänsä päivittäin kukaan.

Kun tarkastellaan koko tutkimusjaksoa 1980-luvun alusta lähtien vuoteen 2019 asti (kuvio 2, liitetaulukko 22), 14- ja 18-vuotiaiden tyttöjen tupakkatuotteiden käyttö lisääntyi vähitellen 1980-luvun alusta lähtien aina vuoteen 2001 asti. Tämän jälkeen tyttöjen tupakkatuotteiden käytön nousu pysähtyi ja kääntyi laskuun. Pojilla tupakkatuotteiden käyttö oli lähtenyt lievään laskuun jo 1990-luvun alussa. Lasku on jatkunut edelleen 2000-luvulla, mutta tasaantui vuonna 2019.

Ikäryhmittäisessä tarkastelussa tupakkatuotteiden käytön muutokset ovat olleet suurin piirtein samanlaisia kuin ikävakioidut luvut 14–18-vuotiailla (kuvio 3, liitetaulukot 7, 22). Poikkeuksena olivat 18-vuotiaat, joilla tupakkatuotteiden käytössä ei tapahtunut juuri muutoksia ennen vuotta 2007, jolloin tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö kääntyi laskuun. Laskusuunta jatkui myös vuosien 2017–2019 välillä pojilla, tytöillä lasku pysähtyi. 14-vuotiailla lasku alkoi 2000-luvun alkuvuosina mutta pysähtyi 2017–2019 välillä. 16-vuotiailla vuoden 2001 jälkeen alkanut laskusuunta kääntyi nousuun kahden viime vuoden aikana. Muutokset vuosien 2017 ja 2019 välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliryhmässä (liitetaulukko 31). Sama koskee muutoksia vuosien 2015 ja 2019 välillä (liitetaulukko 32).

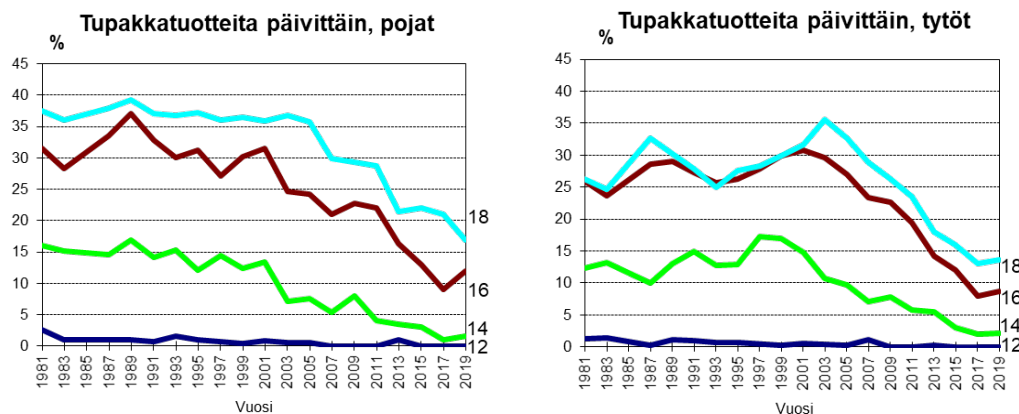
Kuvio 2. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 2. Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who use tobacco products daily in 1981–2019, by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Kuvio 3. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 3. Percentage of 12–18-year-olds who use tobacco products daily in 1981–2019, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

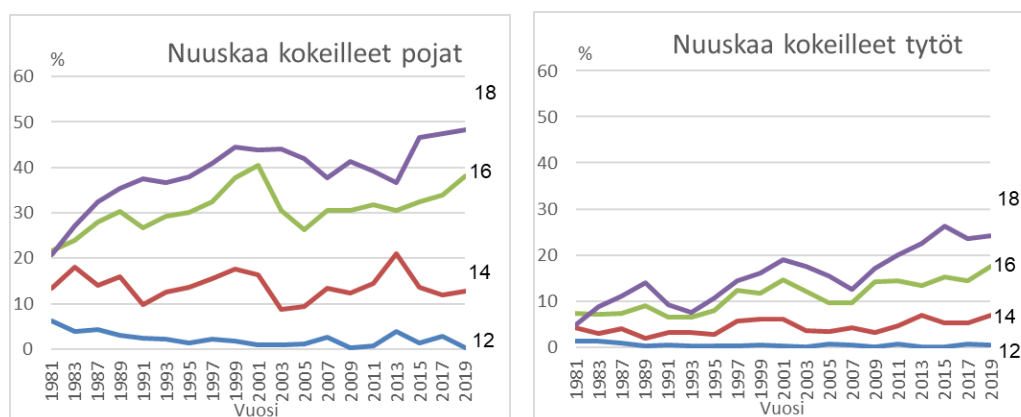
3.3 Nuuskan käyttö ja hankinta

Nuuskakokeilut lisääntyivät 14–18-vuotiailla pojilla 1990-luvun alusta aina 2000-luvun alkuun. Tämän jälkeen alkanut kokeilujen laskusuunta pysähtyi vuosina 2005–2007 ja kääntyi uudelleen nousuun 16–18-vuotiailla pojilla (kuvio 4, liitetaulukot 2, 10, 25). Ajanjaksolla 2017–2019 nuuskaa kokeilleiden 16-vuotiaiden poikien osuudet nousivat ja 14- ja 18-vuotiaiden poikien osuudet pysyivät samalla tasolla, kun taas 12-vuotiailla osuudet laskivat. Vuonna 2019 pojista nuuskaa kokeilleita oli 12 vuoden iässä 0 % kun vastaava luku vuonna 2017 oli 3 %, 14 vuoden iässä kokeilleiden osuudet olivat vastaavasti 13 % ja 12 %. 18-vuotiaista pojista nuuskaa oli kokeillut vuonna 2019 melkein puolet eli 48 % (liitetaulukot 2, 10, 25). Muutokset vuosien 2017 ja 2019 välillä olivat tilastollisesti merkitseviä vain 12-vuotiailla pojilla (liitetaulukko 31), mutta vuosien 2015 ja 2019 välillä erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliyhmässä (liitetaulukko 32).

Tyttöjen kokeiluluvut ovat pysyneet koko tutkimusjakson ajan selvästi alhaisempina kuin poikien, mutta vanhempien tyttöjen osalta nuuskakokeilut ovat hieman lisääntyneet 2000-luvun puolivälin jälkeen (kuvio 4, liitetaulukot 2, 10, 25). 2000-luvun alusta alkanut 14–18-vuotiaiden tyttöjen nuuskakokeilujen väheneminen pysähtyi vuosina 2007–2009 ja kääntyi nousuun. Kahden viime vuoden aikana 14- ja 16-vuotiaiden tyttöjen nuuskakokeilut lisääntyivät, ja 18-vuotiailla kokeilleiden osuus pysyi vakiona. 12-vuotiaissa tytöissä oli kokeilijoita 0 %.

Kuvio 4. Nuuskaa joskus kokeilleiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) vuosina 1981–2019 iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 4. Percentage of 12–18-year-olds who have tried snus in 1981–2019, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

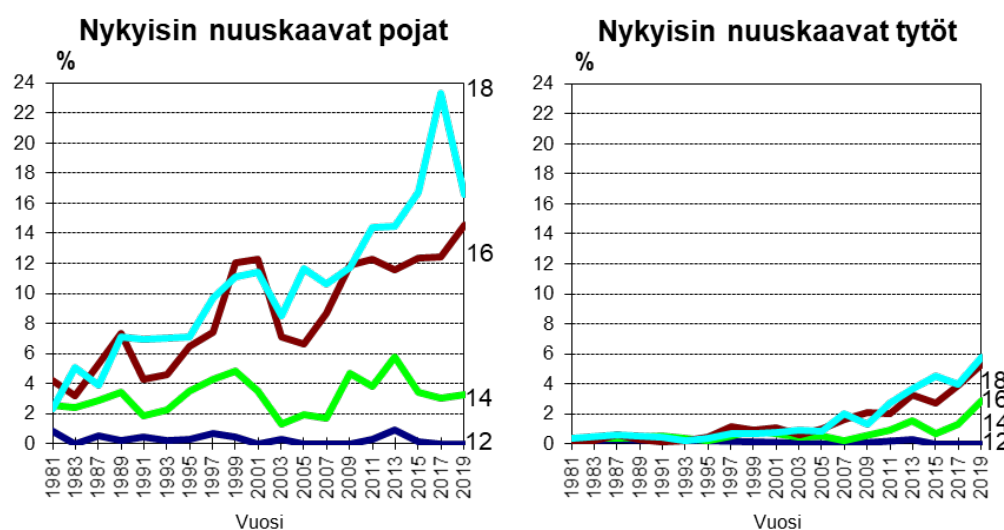

Nykyisin nuuskaavien (silloin tällöin tai päivittäin) poikien osuudet ovat seuranneet nuuskaa kokeilleiden osuuden muutoksia (kuvio 5, liitetaulukot 3, 11, 26). Osuudet nousivat etenkin 1990-luvun loppupuolella aina 2000-luvun alkuun asti, minkä jälkeen nuuskan käyttö väheni. Vuodesta 2007 vuoteen 2011 nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet lisääntyivät kaikissa ikäryhmissä. Kahden viime vuoden aikana (2017–2019) nykyisin nuuskaavien poikien osuudet nousivat 16-vuotiailla, kun ne taas laskivat jyrkästi 18-vuotiailla. Ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa muutos vuosien 2017 ja 2019 välillä oli tilastollisesti merkitsevä vain 18-vuotiailla pojilla sekä 2015–2019 välillä 14- ja 16-vuotiailla tytöillä (liitetaulukot 31, 32).

Tytöissä nykyisin nuuskaajia on ollut vähän verrattuna poikiin. Osuudet kuitenkin nousivat 14–18-vuotiailla tytöillä tutkimusjaksolla 2017–2019 (kuvio 5, liitetaulukot 11, 26).

Kuvio 5. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1981–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 5. Percentage of 12–18-year-olds who use snus occasionally or daily in 1981–2019. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

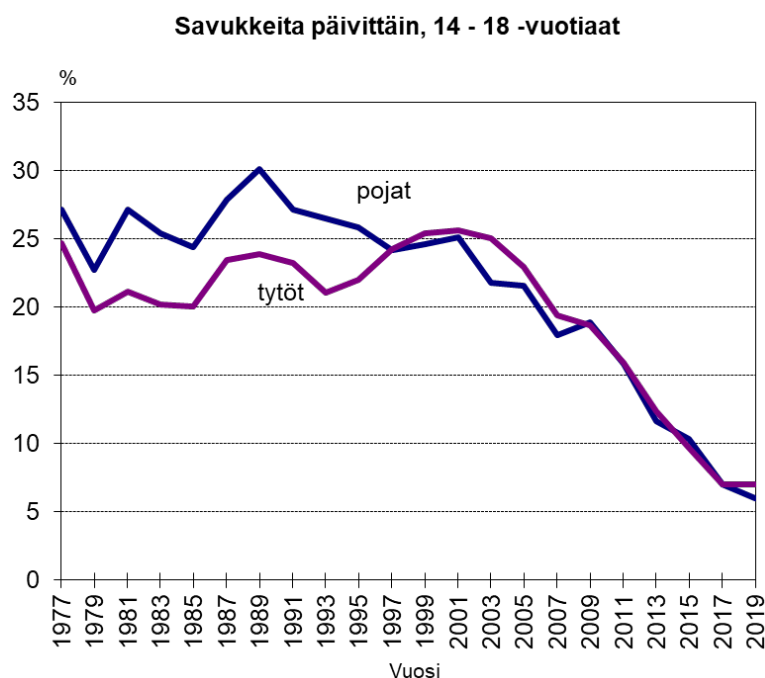
Vuoden 2019 kyselyssä nuuskan hankinnasta kysyttiin kysymyksellä ”Jos olet käyttänyt nuuskaa, mistä hankit sitä?”, jossa oli viisi vastausvaihtoehtoa: kavereilta, sosiaalisen median kautta, kioskista tai kaupasta, katukaupasta (tuntemattomilta aikuisilta) ja jotenkin muuten, miten. Aikaisempina vuosina on kysytty avoimella kysymyksellä, mistä on nuuskaa hankkinut. Nuuskaa kokeilleista (n=635) valtaosa oli vuonna 2019 saanut tai ostanut nuuskaa kavereiltaan (86 %). Sosiaalisen median kautta nuuskaa oli hankkinut 9 %, kioskista tai kaupasta 3 %, katukaupasta 6 %. Muita yleisimpiä nuuskan hankintatapoja olivat Ruotsista haku (3 %) ja laivoilta ostaminen (1 %).

3.4 Päivittäinen savukkeiden poltto ja nuuskan ja savukkeiden sekakäyttö

Työillä päivittäin savukkeita polttavien osuus on lähes sama kuin päivittäin tupakka- tuotteita käyttävien osuus, sillä tytöt käyttävät nuuskaa harvoin (kuvio 6, liitetaulukko 8). Tarkastelemalla pelkästään savukkeiden polttoa, saadaan tupakan käytön yleisyydestä ja muutoksesta pojilla hieman myönteisempi kuva kuin tarkastelemalla tupakka- tuotteiden kokonaiskäyttöä. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet ikä- ja sukupuoli- ryhmittäin vuosina 1977–2019 on esitetty kuviossa 7 (ks. myös liitetaulukko 23).

Kuvio 6. Päivittäin savukkeita polttavien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 6. Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who smoke cigarettes daily in 1977–2019 by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

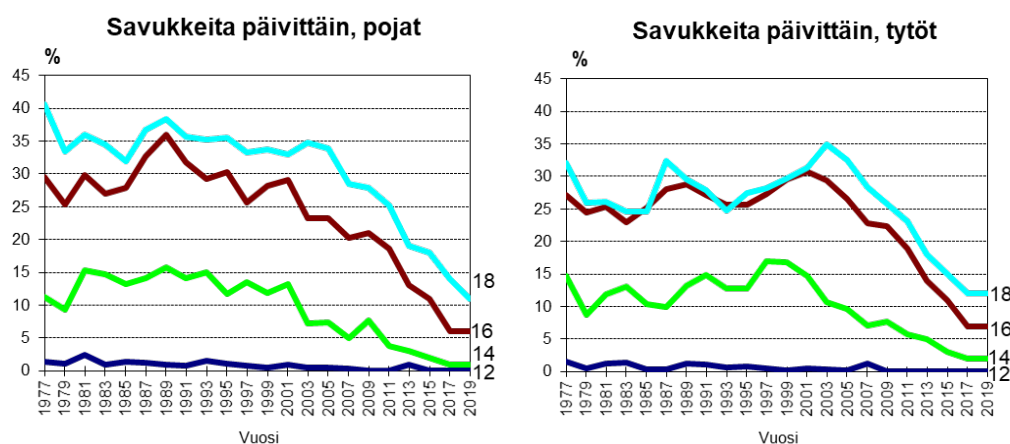

14–18-vuotiailla tytöillä ja pojilla päivittäisen savukkeiden polttamisen laskutrendi on jatkunut vuosituhannen vaihteesta asti, mutta pysähtyi kahden viime vuoden aikana lukuun ottamatta 18-vuotiaita poikia, joilla lasku jatkui edelleen. 12-vuotiaissa savukkeita polttavia ei ollut ollenkaan. Muutokset vuosien 2017 ja 2019 välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliryhmässä (liitetaulukko 31). Muutos

vuosien 2015 ja 2019 välillä oli tilastollisesti merkitsevä ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa 14-, 16- ja 18-vuotiailla pojilla sekä 16-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

Kuvio 7. Päivittäin savukkeita polttavien osuus (%) 12–18-vuotiailla iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 7. Percentage of 12–18-year-olds who smoke cigarettes daily in 1977–2019, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Taulukossa 1 on eritelty erikseen kaikkien tupakkatuotteiden (savukkeet ja nuuska) käyttö yhteensä, erikseen savukkeita ja nuuskaa päivittäin käyttävien osuudet sekä vain savukkeita ja vain nuuskaa käyttävien osuudet pojilla. Lukuja ei esitetä tyttöjen osalta, koska nuuskaaminen on tytöillä vähäisempää. Taulukko 1 osoittaa, että vuonna 2019 14-vuotiaissa pelkästään nuuskaa käyttäviä oli saman verran kuin pelkästään savukkeita polttavia. Pelkästään nuuskaa käyttävien osuudet ovat kuitenkin nousseet 16–18-vuotiailla vuoden 2013 jälkeen, mutta 18-vuotiailla osuus pieneni tutkimusjaksolla 2017–2019. Lisäksi taulukko osoittaa, että pelkän savukkeiden polton tarkasteleminen antaa harhaisen kuvan poikien tupakan käytöstä.

Taulukko 1. Päivittäinen tupakkatuotteiden (savukkeet, nuuska) käyttö yhteensä, savukkeiden ja nuuskan päivittäinen käyttö sekä vain nuuskaa ja vain savukkeita käyttävien osuudet (%) 14-, 16- ja 18-vuotiailla pojilla 1983–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 1. Total daily use of tobacco products (cigarettes, snus), daily use of cigarettes and snus, and proportions of those using snus only and cigarettes only (%) in 14-, 16- and 18-year-old boys in 1983–2019. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Tupakkatuote ja ikä, pojat	Vuosi																	
	1983	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
14-vuotiaat																		
Tupakkatuotteita päivittäin	15,2	14,5	16,9	14,1	15,2	12,1	14,4	12,3	13,4	7,2	7,5	5,4	8,1	4,1	3,5	2,9	1,3	1,6
Savukkeita päivittäin	15,0	14,2	16,0	14,0	14,7	11,9	13,9	11,9	13,2	7,2	7,2	5,1	7,8	3,8	3,3	2,4	1,0	0,8
Vain savukkeita	15,0	14,0	15,8	13,8	14,6	11,8	13,7	11,6	12,8	7,2	7,2	4,9	7,6	3,6	3,1	2,3	0,7	0,8
Nuuskaa päivittäin	0,2	0,6	1,1	0,3	0,6	0,3	0,6	0,7	0,7	–	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,8
Vain nuuska	0,2	0,4	0,9	0,1	0,5	0,2	0,4	0,4	0,3	–	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,4	0,2	0,8
16-vuotiaat																		
Tupakkatuotteita päivittäin	28,3	33,5	37,0	32,8	30,1	31,2	27,1	30,2	31,4	24,7	24,2	21,0	22,7	22,0	16,3	13,0	9,1	12,0
Savukkeita päivittäin	27,3	33,0	36,2	31,9	29,6	30,5	26,2	28,2	29,4	23,7	23,4	20,7	21,2	19,0	12,6	10,5	5,9	6,6
Vain savukkeita	27,1	32,6	35,6	31,6	29,4	29,8	25,6	27,7	28,2	23,3	22,8	19,6	20,7	17,9	12,6	10,1	4,4	4,8
Nuuskaa päivittäin	1,2	1,0	1,4	1,2	0,7	1,4	1,5	2,5	3,3	1,4	1,4	1,4	2,1	4,2	3,7	3,0	4,6	7,1
Vain nuuska	1,0	0,5	0,9	0,9	0,5	0,7	0,8	1,9	2,0	1,0	0,8	0,3	1,5	3,1	0,4	2,3	3,1	5,4
18-vuotiaat																		
Tupakkatuotteita päivittäin	36,0	37,9	39,3	37,1	36,8	37,1	36,0	36,4	36,0	36,7	35,8	29,8	29,4	28,8	21,4	22,3	20,6	16,9
Savukkeita päivittäin	34,5	37,1	38,7	35,7	35,4	35,8	33,6	33,9	33,4	35,1	34,4	28,2	28,0	25,4	18,7	17,7	13,8	10,8
Vain savukkeita	34,1	36,9	38,1	35,2	35,2	35,2	33,0	32,9	33,0	34,4	33,5	27,5	27,3	23,8	18,6	16,7	13,1	7,5
Nuuskaa päivittäin	1,9	1,0	1,2	1,9	1,7	1,9	3,0	3,5	3,0	2,3	2,2	2,3	2,1	5,0	2,9	5,6	7,3	9,5
Vain nuuska	1,5	0,7	0,6	1,4	1,5	1,3	2,4	2,5	2,6	1,6	1,3	1,6	1,3	3,4	0,9	4,4	6,4	6,1

3.5 Itsekäärityt savukkeet

Varsinkin 18-vuotiaat nuoret polttavat enemmän tehdasvalmisteisia savukkeita (liitetaulukko 4). Savukkeiden kääriminen irtotupakasta on yleistynyt 16-vuotiaiden joukossa. Päivittäin tupakoivilla itsekäärittyjen polttaminen joko yksinomaan tai tehdasvalmisteisten rinnalla lisääntyi 1990-luvulla moninkertaiseksi, mutta kääntyi laskuun vuoden 1999 jälkeen useimmissa ikä- ja sukupuoliryhmissä (liitetaulukko 13). Tutkimusjakson 2017–2019 välisenä aikana itsekäärittyjen suosio lisääntyi, mutta 14-vuotiaissa päivittäin savukkeita polttavien määrä oli liian pieni luotettavaan vertailuun.

3.6 Vesipiippu

Vuoden 2019 kyselyssä kysyttiin viidennen kerran nuorilta vesipiipun käytöstä. Noin 25 % nuorista ei tiennyt, mikä vesipiippu on. Tietoisuus vesipiipusta lisääntyi iän myötä. 92 % vastaajista ei ollut koskaan kokeillut vesipiippua. Kerran tai pari kokeilua oli 12–18-vuotiaista 7 % ja yli 20 kertaa käyttäneitä alle puoli prosenttia. Kokeemukset vesipiipusta olivat yleisempiä vanhemmissa ikäryhmissä. Kun kokeilijoiden ja useamman kerran käyttäneiden osuudet yhdistetään, vähintään kerran vesipiippua oli käyttänyt 18-vuotiaista pojista 21 % ja tytöistä 20 %, 16-vuotiaista pojista 13 % ja tytöistä 8 % (taulukko 2). Vuosien 2017–2019 välillä vesipiippua kokeilleiden osuudet vähenivät kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä. 12- ja 14-vuotiailla kokeilut ovat olleet harvinaisia koko tutkimusjakson ajan. Myös niiden osuus, jotka eivät tiedä mikä vesipiippu on, nousi viime kyselystä kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä, paitsi 12-vuotiailla tytöillä.

Taulukko 2. Vesipiipun käyttö iän ja sukupuolen mukaan vuosina 2011–2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 2. Use of water pipe in 2011–2019 by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Vesipiipun käyttö (Use of water pipe / shisha)	Pojat (%) (Boys)					Tytöt (%) (Girls)				
	2011	2013	2015	2017	2019	2011	2013	2015	2017	2019
12-vuotiaat										
En tiedä mikä se on (I do not know what it is)	58	55	48	52	55	70	62	48	61	58
En (No)	39	44	50	47	45	30	38	52	39	42
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	2	1	2	1	1	1	0	1	1	0
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	–	–	0	–	–	–	–	–	–	–
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	0	0	–	–	–	–	–	–	–	–
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	312	326	708	293	274	318	326	766	330	293
Puuttava tieto (Missing), N	8	8	5	6	3	8	8	7	3	5

14-vuotiaat										
En tiedä mikä se on (I do not know what it is)	29	24	18	27	30	36	30	17	28	29
En (No)	63	68	76	70	68	60	65	77	69	68
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	6	7	4	3	2	4	5	5	3	3
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	1	1	1	0	–	0	1	0	–	0
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	1	1	0	0	–	–	1	1	0	–
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	608	494	998	560	490	769	494	1204	717	570
Puuttuva tieto (Missing), N	13	14	8	11	13	8	14	10	6	10
16-vuotiaat										
En tiedä mikä se on (I do not know what it is)	14	14	10	15	16	15	16	8	12	14
En (No)	64	69	70	72	72	67	65	74	80	79
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	15	13	16	12	11	15	16	15	6	7
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	4	3	2	1	1	2	3	3	1	1
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	4	2	2	1	1	1	2	1	1	–
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	558	508	794	453	396	864	508	1167	686	625
Puuttuva tieto (Missing), N	8	8	7	6	10	4	8	14	11	5
18-vuotiaat										
En tiedä mikä se on (I do not know what it is)	9	12	5	9	12	10	9	4	7	9
En (No)	58	59	61	66	67	61	61	62	68	71
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	23	21	23	17	17	23	23	23	20	17
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	6	7	8	6	2	4	6	8	4	3
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	4	1	3	3	2	2	1	3	1	1
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	390	359	671	365	301	694	708	1042	595	513
Puuttuva tieto (Missing), N	2	7	8	5	8	2	6	3	10	4

Vuonna 2019 kysyttiin myös mitä vesipiipussa on poltettu samoin kuin vuosina 2013, 2015 ja 2017, mutta uudeksi vaihtoehdoksi tuli vesipiippukiviä tai -geeliä. Yleisimmin vesipiipussa oli poltettu maustettua yrttiseosta, joka ei sisällä nikotiinia (taulukko 3). Nuoret olivat polttaneet myös maustettuja nikotiinia sisältäviä tupakkaseoksia. Joka viides oli polttanut vesipiippukiviä tai -geeliä. Muiden tuotteiden käyttö vesipiipussa oli harvinaisempaa. Muita tuotteita käyttäneiden joukosta kannabista ilmoitti polttaneensa 1 vastaaja. Pojista 15 % ja tytöistä 26 % ei tiennyt, mitä oli polttanut vesipiipussa.

Taulukko 3. Vesipiipussa poltettu aine vesipiippua kokeilleiden nuorten joukossa sukupuolen mukaan 2013–2019 (%). Vastaaja on voinut ilmoittaa useita aineita. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 3. The substance smoked in water pipe among adolescents who had used water pipe in 2013–2019, by sex (%). The respondent could have reported more than one substance. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Vesipiipussa poltettu aine (Substance used in water pipe)	Pojat (%) (Boys)				Tytöt (%) (Girls)			
	2013	2015	2017	2019	2013	2015	2017	2019
	(N=190)	(N=401)	(N=176)	(N=127)	(N=342)	(N=579)	(N=234)	(N=168)
Maustettua tupakkaseosta (sisältää nikotiinia) (Flavoured tobacco with nicotine)	61	41	38	35	54	37	29	30
Maustettua yrttiseosta (ei yleensä sisällä nikotiinia) (Flavoured herbs, usually no nicotine)	44	56	56	39	39	57	54	30
Vesipiippukiviä tai -geeliä* (Water pipe stones or gel)*				19				21
En tiedä (I do not know)	6	11	15	15	12	18	18	26
Muuta (Something else)	5	3	11	5	5	2	11	4
* Ei kysytty 2013–2017 (not asked in 2013–2017)								

Verrattuna vuoteen 2017 vuonna 2019 nuoret raportoivat vähemmän maustetun yrtti-seoksen käyttöä, kun taas maustetun tupakkaseoksen käyttöä raportoitiin suunnilleen saman verran (taulukko 3). Myös niiden osuus, jotka eivät tieneet mitä olivat vesipiippussa polttaneet, kasvoi tyttöjen joukossa viimeisen kahden vuoden aikana.

3.7 Sähkösavukkeet

Sähkösavukkeiden käytöstä ja hankinnasta kysyttiin neljännen kerran vuoden 2019 kyselyssä. Vain noin 4 % kaikista 12–18-vuotiaista ei tiennyt, mitä sähkösavukkeet ovat. Tietoisuus sähkösavukkeista lisääntyi iän myötä. 75 % ei ollut koskaan kokeillut sähkösavukkeita. Kerran tai pari kokeilleita oli 15 %. Kokemukset sähkösavukkeista olivat yleisempiä vanhemmissa ikäryhmissä. 18-vuotiaista pojista sähkösavukkeita oli käyttänyt yli 20 kertaa 16 % ja tytöistä 7 % (taulukko 4).

Taulukko 4. Sähkösavukkeiden käyttö iän ja sukupuolen mukaan 2013–2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 4. Use of electronic cigarettes in 2013–2019 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Sähkösavukkeiden käyttö (Use of electronic cigarettes)	Pojat (%) (Boys)				Tytöt (%) (Girls)			
	2013	2015	2017	2019	2013	2015	2017	2019
12-vuotiaat								
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	31	14	10	8	40	20	18	16
En (No)	67	82	86	91	59	79	81	83
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	2	3	3	2	1	2	1	0
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	1	0	0	–	–	–	–	0
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	–	0	–	–	–	–	–	–
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	326	708	290	273	350	762	328	292
Puuttuva tieto (Missing), N	8	5	9	4	15	11	5	6

14-vuotiaat								
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	9	4	3	3	13	4	3	4
En (No)	73	74	76	80	75	82	84	86
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	13	16	13	12	9	10	10	7
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	3	4	5	3	2	2	2	2
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	1	3	4	2	1	2	2	2
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	494	994	564	491	708	1206	716	574
Puuttuva tieto (Missing), N	15	12	7	12	8	8	7	6
16-vuotiaat								
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	5	2	2	2	8	2	2	1
En (No)	67	59	57	51	71	66	69	73
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	20	24	22	26	16	22	20	17
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	4	7	9	7	3	5	6	6
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	5	9	12	14	2	5	5	3
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	508	793	456	395	705	1170	687	623
Puuttuva tieto (Missing), N	9	8	3	11	5	11	10	7
18-vuotiaat								
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	6	1	1	1	4	1	1	1
En (No)	65	53	47	45	71	58	62	62
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	20	26	29	27	20	31	27	23
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	4	7	8	11	4	5	8	7
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	5	13	15	16	3	5	3	7
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	359	671	367	304	708	1040	598	513
Puuttuva tieto (Missing), N	8	8	3	5	6	5	7	4

Kahden viime vuoden aikana (2017–2019) sähkösavukkeista tietämättömien osuudet ovat pysyneet suunnilleen ennallaan kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä (taulukko 4). 12- ja 14-vuotiaiden keskuudessa sähkösavukekokeilut vähenivät. 16- ja 18-vuotiailla pojilla kokeilut ovat lisääntyneet, kun taas 16-vuotiailla tytöillä ne ovat vähentyneet ja 18-vuotiailla tytöillä pysyneet samalla tasolla.

Sähkösavukkeiden nykyisestä käytöstä kysyttiin kolmannen kerran vuoden 2019 kyselyssä. Sähkösavukkeiden nykyinen käyttö oli hyvin harvinaista 12-vuotiailla (taulukko 5). Käyttö oli yleisempää pojilla ja yleistyi iän mukana. 18-vuotiaista pojista sähkösavukkeita käytti päivittäin 3,1 % ja tytöistä 0,4 %.

Vuoteen 2017 verrattuna sähkösavukkeiden säännöllisempi käyttö on vähentynyt tai pysynyt samalla tasolla melkein kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä, paitsi 18-vuotiailla pojilla ja tytöillä se on lisääntynyt hieman (taulukko 5). 18-vuotiaista pojista 6,8 % käytti sähkösavukkeita harvemmin kuin kerran viikossa ja 1,4 % viikoittain ja tytöistä 3,5 % ja 0,2 %, kun vastaavat osuudet vuonna 2017 olivat pojilla 5,2 % ja 1,2 % ja tytöillä 2,8 % ja 0,4 %.

Taulukko 5. Sähkösavukkeiden nykyinen käyttö iän ja sukupuolen mukaan 2015–2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 5. Current use of electronic cigarettes in 2015–2019 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Sähkösavukkeiden nykyinen käyttö (Current use of electronic cigarettes)	Pojat (%) (Boys)			Tytöt (%) (Girls)		
	2015	2017	2019	2015	2017	2019
12-vuotiaat						
En käytä sähkösavukkeita (I do not use electronic cigarettes)	99,6	99,6	99,6	99,7	100,0	99,6
Harvemmin kuin kerran viikossa (Less than once a week)	0,4	0,4	0,4	0,3	–	0,4
Kerran viikossa tai useammin, ei kuitenkaan päivittäin (Once a week or more but not daily)	–	–	–	–	–	–
Kerran päivässä tai useammin (Once a week or more often)	–	–	–	–	–	–
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	670	253	247	733	292	261
Puuttuva tieto (Missing), N	43	46	30	40	41	37

14-vuotiaat						
En käytä sähkösavukkeita (I do not use electronic cigarettes)	96,2	95,0	98,5	96,9	97,3	97,6
Harvemmin kuin kerran viikossa (Less than once a week)	2,6	3,2	1,1	2,3	2,1	1,9
Kerran viikossa tai useammin, ei kuitenkaan päivittäin (Once a week or more but not daily)	0,6	1,2	0,4	0,7	0,4	0,2
Kerran päivässä tai useammin (Once a week or more often)	0,5	0,6	–	0,1	0,1	0,4
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	954	497	453	1168	675	539
Puuttuva tieto (Missing), N	52	74	50	46	48	41
16-vuotiaat						
En käytä sähkösavukkeita (I do not use electronic cigarettes)	90,6	90,3	93,8	94,0	94,2	96,2
Harvemmin kuin kerran viikossa (Less than once a week)	6,6	6,5	3,5	4,7	4,2	3,6
Kerran viikossa tai useammin, ei kuitenkaan päivittäin (Once a week or more but not daily)	1,7	1,8	1,9	0,9	0,9	0,2
Kerran päivässä tai useammin (Once a week or more often)	1,2	1,4	0,8	0,4	0,6	–
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	763	433	368	1148	637	580
Puuttuva tieto (Missing), N	38	26	38	33	60	50
18-vuotiaat						
En käytä sähkösavukkeita (I do not use electronic cigarettes)	90,8	91,9	88,7	94,3	96,8	95,9
Harvemmin kuin kerran viikossa (Less than once a week)	4,9	5,2	6,8	3,9	2,8	3,5
Kerran viikossa tai useammin, ei kuitenkaan päivittäin (Once a week or more but not daily)	0,8	1,2	1,4	1,2	0,4	0,2
Kerran päivässä tai useammin (Once a week or more often)	3,5	1,7	3,1	0,6	–	0,4
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	649	344	292	1017	566	486
Puuttuva tieto (Missing), N	30	26	17	28	39	31

Vähän yli puolet sähkösavukkeita kokeilleista pojista ilmoitti käyttäneensä nikotiinipitoisia nesteitä, tytöistä 57 % (taulukko 6). Pojista 8 % ja tytöistä 14 % ei tiennyt, mitä käytetty sähkösavuke oli sisältänyt. Pojilla molempien nesteiden osuudet laskivat vuosien 2017 ja 2019 välillä niin, että vuonna 2019 molempia oli käyttänyt 52 %. Tyttöillä puolestaan molempien nesteiden osuudet nousivat, ja nikotiinipitoista oli käytetty enemmän.

Taulukko 6. Sähkösavukkeiden sisältämä aine sähkösavukkeita kokeilleiden nuorten joukossa sukupuolen mukaan 2013–2019 (%). Vastaja on voinut valita enemmän kuin yhden aineen. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 6. The substance used in electronic cigarettes among adolescents who had used electronic cigarettes in 2013–2019 (%), by sex. The respondent could report more than one substance. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Sähkösavukkeiden sisältämä aine (Substance used in electronic cigarettes)	Pojat (%) (Boys)				Tytöt (%) (Girls)			
	2013 (N=295)	2015 (N=865)	2017 (N=511)	2019 (N=444)	2013 (N=342)	2015 (N=985)	2017 (N=530)	2019 (N=414)
Nikotiinipitoinen neste (Liquid with nicotine)	64	51	57	52	67	50	54	57
Nikotiiniton neste (Liquid without nicotine)	43	46	54	52	30	42	43	48
En tiedä (I do not know)	8	10	6	8	14	13	15	14
Muu* (Something else)*		2	2	1		2	1	0

* Ei kysytty 2013 / Not asked in 2013

Sähkösavukkeiden hankinnasta kysyttiin vuonna 2019 uudella kysymyksellä: ”Jos olet käyttänyt sähkösavukkeita, mistä hankit ne?” ja sen vastausvaihtoehtoina oli kavereilta, internetistä, sähkösavuke-erikoisliikkeestä, kioskista tai kaupasta, huoltoasemalta, matkoilta, katukaupasta (tuntemattomilta aikuisilta) ja jotenkin muuten. Aikaisempina vuosina kysymys on ollut avoin.

Sähkösavukkeita käyttäneet olivat hankkineet niitä valtaosin kavereilta (taulukko 7). Internetin kautta sähkösavukkeita oli hankkinut pojista 8 % ja tytöistä 4 %, sähkösavuke-erikoisliikkeestä pojista 11 % ja tytöistä 6 %. Tyttöjen ja poikien hankintakeinot

olivat melko samanlaisia, mutta internet ja sähkösavuke-erikoisliike olivat pojilla useammin hankintalähde kuin tytöillä, ja tytöillä puolestaan kaverit olivat hankintalähde useammin kuin pojilla. Huoltoasemalta ei kukaan ollut hankkinut sähkösavukkeita. Myös kioski tai kauppa, matkat ja katukauppa olivat harvinaisia sähkösavukkeiden hankintalähteitä. Yleisin muu hankintalähde oli ”lainasin”, jonka ilmoitti 10 nuorta.

Taulukko 7. Niiden sähkösavukkeita käyttäneiden osuus (%), jotka ovat hankkineet sähkösavukkeita eri paikoista sukupuolen mukaan 2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 7. Sources of electronic cigarettes among those who have used electronic cigarettes in 2019 (%), by sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Sähkösavukkeiden hankintalähde (Source of electronic cigarettes)	Pojat (%) (Boys)	Tytöt (%) (Girls)
	(N=444)	(N=414)
Kaverit (Friends)	68	74
Internet	8	4
Sähkösavuke-erikoisliike (Shop specialized in electronic cigarettes)	11	6
Kioski tai kauppa (Kiosk or shop)	2	1
Huoltoasema (Service station)	–	–
Matkat (Trips abroad)	1	1
Katukauppa (tuntemattomat aikuiset) (Street vendor [unknown adults])	0	0
Muu (Other)	2	2

Vuonna 2019 sähkösavukkeiden kokeilun tai käytön syistä kysyttiin kolmannen kerran: ”Mitkä olivat tärkeimmät syyt, miksi kokeilit sähkösavuketta tai aloitit niiden käytön?” Vuonna 2019 suurin osa sähkösavukkeita käyttäneistä ilmoitti kokeilunhalun syyksi sähkösavukekokeiluun (taulukko 8). Noin neljännes nuorista ilmoitti syyksi sen, että kaverit alkoivat käyttää niitä. Pojista 8 % ja tytöistä 7 % oli käyttänyt sähkösavukkeita tupakoinnin lopettamiseen. Pojista 3 % ja tytöistä 1 % ilmoitti syyksi että sähkösavukkeita on helppo hankkia. Muista syistä yleisimmät olivat kiinnostus ja uteliaisuus kokeilla, kokeilu ihan vain huvia vuoksi ja tarjoutunut mahdollisuus kokeilla.

Vuonna 2019 sähkösavukkeiden laajoja makumahdollisuuksia ei enää mainittu juurikaan syyksi kokeiluun. Tyttöjen ja poikien ilmoittamien syiden välillä ei ollut juurikaan eroa.

Taulukko 8. Sähkösavukkeiden kokeilun tai käytön syyt (%) sukupuolen mukaan sähkösavukkeita käyttäneillä 2015–2019. Vastaaja on voinut valita enemmän kuin yhden syyn. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 8. Reasons for electronic cigarette use among those who have used electronic cigarettes in 2015–2019 (%), by sex. The respondent could have reported more than one reason. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Sähkösavukkeiden käytön syy (Reason for electronic cigarette use)	Pojat (%) (Boys)			Tyttöt (%) (Girls)		
	2015	2017	2019	2015	2017	2019
	(N=865)	(N=511)	(N=444)	(N=985)	(N=530)	(N=414)
Halusin kokeilla jotain uutta (I wanted to try something new)	61	66	65	61	68	67
Halusin lopettaa tupakoinnin (I wanted to stop smoking)	13	10	8	12	7	7
Kaverini alkoivat käyttää niitä (My friends started to use them)	22	28	26	24	26	24
Muu (Other)	15	9	12	15	8	11

Vuonna 2019 pojista 4 % ja tytöistä 3 % raportoi nähneensä sähkösavukemainoksia viimeisen kuukauden aikana (taulukko 9). Sekä pojilla että tytöillä osuudet olivat laskeneet verrattuna vuoteen 2017. Yleisimmin sähkösavukemainoksia oli havaittu internetissä, jonka osuus kaiken kaikkiaan oli pojilla 34 % ja tytöillä 16 % (taulukko 9). Myös katukuvassa sekä kaupoissa ja niiden näyteikkunoissa oli nähty sähkösavukemainoksia. Tytöistä 14 % raportoi vuonna 2019 nähneensä sähkösavukemainoksia perinteisessä mediassa, mutta pojista ei kukaan. Muut paikat, joissa sähkösavukemainoksia oli nähty, pitivät sisällään lukuisia erilaisia paikkoja, kuten sähkösavukekaupassa tai sen ikkunassa (pojista 5 % ja tytöistä 9 %) ja ostarilla (7 % ja 9 %).

Taulukko 9. Niiden nuorten osuus (%), jotka olivat nähneet sähkösavukemainoksia sukupuolen mukaan (2013 Pojat N=1405, Tytöt N=1929; 2015 Pojat N=3148, Tytöt N=4159; 2017 Pojat N=1700, Tytöt N=2358; 2019 Pojat N=1433, Tytöt N=1978), sekä mainoksen nähneiden jakautuma mainoksen paikan mukaan 2013–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 9. Proportion of adolescents who has seen electronic cigarette advertisement (2013 Boys N=1405, Girls N=1929; 2015 Boys N=3148, Girls N=4159; 2017 Boys N=1700, Girls N=2358; 2019 Boys N=1433, Girls N=1978) and according to the place of advertisement among those who had seen advertisement in 2013–2019, by sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Havainnot sähkösavuke-mainoksista (Observations on electronic cigarette advertisement)	Pojat (%) (Boys)				Tytöt (%) (Girls)			
	2013	2015	2017	2019	2013	2015	2017	2019
	(N=150)	(N=194)	(N=166)	(N=57)	(N=210)	(N=279)	(N=147)	(N=56)
Mainoksen nähneiden osuus (Proportion of those who had seen advertisement)	10	6	10	4	9	7	6	3
Mainoksen paikka mainoksen nähneiden joukossa (Place of advertisement among those who had seen them)								
Facebook	19	8	9	2	21	3	2	–
Muu internet (Other internet)	42	40	34	32	41	68	41	16
Kauppa tai näyteikkuna (Shop or shop window)	13	25	8	5	14	14	8	9
Katukuva (In the street view)	5	5	11	7	2	2	12	16
Lehti, TV tai muu perinteinen media (Magazine, TV or other traditional media)	5	6	4	–	8	7	8	14
Muualla (Elsewhere)	15	16	34	54	13	6	29	45

Edellisiin tutkimusvuosiin verrattuna Facebookin osuudet laskivat sekä tytöillä että pojilla ja muun internetin osuus laski tytöillä 25 prosenttiyksikköä vuodesta 2017. Muun

internetin osuudessa tytöillä suurin yksittäinen paikka, jossa he olivat nähneet sähkösavukemainoksia, oli vuonna 2017 Instagram (8 %), mutta vuonna 2019 sitä ei nimeltä mainittu, vaan yleisimpinä mainittiin internet (5 %) ja sosiaalinen media (5 %).

3.8 Nikotiinikorvaushoitotuotteet

Nikotiinikorvaushoitotuotteiden käytöstä kysyttiin vuonna 2019 samoin kuin vuosina 2009 ja 2011: ”Oletko käyttänyt nikotiinikorvaustuotteita (esim. nikotiinipurukumia, -tabletteja tai -suihkeita)?” Vuonna 2019 14–18-vuotaista 5 % tai alle ei tiennyt mitä nikotiinikorvaushoitotuotteet ovat, kun 12-vuotiaista vastaava osuus oli pojilla 13 % ja tytöillä 18 % (taulukko 10). 12-vuotiaista kukaan ei ollut kokeillut nikotiinikorvaushoitotuotteita, 14-vuotiaistakin vain harva, 16-vuotiaista pojista 10 % ja tytöistä 5 % oli kokeillut vähintään kerran tai pari, kun vastaavat osuudet 18-vuotiaista pojilla oli 15 % ja tytöillä 7 %. Verrattuna vuosiin 2009 ja 2011 nikotiinikorvaushoitotuotteita kokeilleiden osuudet ovat laskeneet kaikissa ikä- ja sukupuoliyryhmissä. 12-vuotiailla kokeilut ovat aikaisemminkin olleet harvinaisia.

Taulukko 10. Nikotiinikorvaushoitotuotteiden käyttö iän ja sukupuolen mukaan 2009, 2011 ja 2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 10. Use of nicotine replacement therapy products in 2009, 2011 and 2019 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Nikotiinikorvaushoitotuotteiden käyttö (Use of nicotine replacement therapy products)	Pojat (%) (Boys)			Tytöt (%) (Girls)		
	2009	2011	2019	2009	2011	2019
12-vuotiaat						
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	10	11	13	8	7	18
En (No)	90	88	87	92	93	82
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	0	0	–	–	1	–
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	–	–	–	–	–	–
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	–	–	–	–	–	–
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	320	313	269	353	321	291
Puuttuva tieto (Missing), N	6	7	8	3	5	7

14-vuotiaat						
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	3	2	5	1	2	4
En (No)	92	91	93	94	93	93
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	4	6	2	4	4	2
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	1	1	–	0	0	1
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	1	0	–	–	0	–
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	721	612	490	993	772	574
Puuttuva tieto (Missing), N	14	9	13	6	5	6
16-vuotiaat						
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	3	2	3	1	0	2
En (No)	84	85	88	88	88	93
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	10	10	7	10	10	4
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	2	1	2	1	1	1
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	1	1	1	0	0	0
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	682	559	393	955	863	619
Puuttuva tieto (Missing), N	8	7	13	7	5	11
18-vuotiaat						
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	2	0	3	1	1	1
En (No)	80	82	82	88	88	93
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	13	13	10	10	9	6
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	2	2	3	1	2	0
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	2	3	2	0	1	1
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	533	390	300	908	691	512
Puuttuva tieto (Missing), N	4	2	9	3	3	5

Nikotiinikorvaushoitotuotteiden käytön syistä kysyttiin sekä 2009 että 2019 kysymyksellä: ”Jos olet käyttänyt, mistä syystä?” Vastaajan oli mahdollista valita useampi vaihtoehto. Vuonna 2019 vähän yli puolet nikotiinikorvaushoitotuotteita kokeilleista ilmoitti syyksi ”kokeilin muuten vaan” (taulukko 11). Noin neljännes tytöistä ja viidennes tai alle pojista ilmoitti syyksi halun lopettaa tupakointi, tupakkaa ei ollut saatavilla sekä tilanteen, jossa ei voinut tupakoida. Pojat ilmoittivat enemmän muita syitä kokeiluun. Vuoteen 2009 verrattuna nuoret ilmoittivat vuonna 2019 syyksi vähemmän halun lopettaa tupakointi ja pojat tilanteen jossa ei voi tupakoida. Tytöistä suurempi osuus ilmoitti syyksi ettei tupakkaa ollut saatavilla.

Taulukko 11. Nikotiinikorvaushoitotuotteiden kokeilun tai käytön syyt (%) sukupuolen mukaan sähkösavukkeita käyttäneillä 2009 ja 2019. Vastaaja on voinut valita enemmän kuin yhden syyn. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 11. Reasons for nicotine replacement therapy product use among those who have used electronic cigarettes in 2009 and 2019 (%), by sex. The respondent could have reported more than one reason. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Nikotiinikorvaushoitotuotteiden käytön syy (Reason for nicotine replacement therapy product use)	Pojat (%) (Boys)		Tytöt (%) (Girls)	
	2009	2019	2009	2019
	(N=224)	(N=92)	(N=248)	(N=80)
Kokeilin muuten vaan (I tried for no particular reason)	58	53	50	56
Halusin lopettaa tupakoinnin (I wanted to stop smoking)	31	20	32	26
Tupakkaa ei ollut saatavilla (Tobacco was not available)	13	15	17	25
Tilanteessa, jossa en voinut tupakoida (In a situation when I could not smoke)	21	14	24	21
Muu (Other)	3	12	3	0

3.9 Muiden nikotiini- ja tupakankaltaisten tuotteiden kokeilu

Vuonna 2019 kartoitettiin ensimmäisen kerran muiden nikotiinituotteiden kokeilua. Kaikista 12–18-vuotiaista 0,9 % (n=32) ilmoitti kokeilleensa jotain muuta nikotiinituotetta, mutta 19 heistä oli tarkentanut vastaustaan avoimessa vastauksessa jollain jo aiemmassa kohdassa kysytyllä tuotteella, kuten tupakka, nuuska ja sähkösavuke. He olivat pääsääntöisesti 12–14-vuotiaita. 16–18-vuotiaista nuorista jotain muita tuotteita ilmoitti kokeilleensa 13 nuorta; heistä 7 oli kokeillut nenänuuskaa, 5 sikaria, 2 puru-tupakkaa ja 1 piippua. Nuorista kaksi oli kokeillut kahta tuotetta.

Vuonna 2019 kysyttiin myös ovatko nuoret kokeilleet joitakin muita tupakankaltaisia tuotteita. Kaikista 12–18-vuotiaista 1,7 % (n=57) raportoi kokeilleensa jotain muuta tupakankaltaista tuotetta, mutta 10 heistä oli tarkentanut vastaustaan avoimessa vastauksessa jollain jo aiemmassa kohdassa kysytyllä tuotteella, kuten tupakka, nuuska ja sähkösavuke, ja yksi vastaaja ei kertonut. Niistä 38 nuoresta, jotka olivat kokeilleet jotain muuta tupakankaltaista tuotetta, 26 oli kokeillut sikaria, 7 kannabista, 3 paperitupakkaa, 1 nenänuuskaa ja 1 piippua. Kuten muiden nikotiinituotteiden kokeilijat, niin nämäkin nuoret olivat enimmäkseen vanhempia nuoria ja poikia.

3.10 Päivittäin tupakoivien tupakkaostot

Tupakkaostoja kysyttiin seuraavasti: "Oletko ostanut viimeisen kuukauden aikana itsellesi tupakkaa?" vastausvaihtoehtojen ollessa En ja Kyllä, mistä? Kyllä -vaihtoehdon rengastaneet vastasivat edelleen Kyllä/En ostopaikkavaihtoehtoihin, joita oli 10 vuonna 2019. Ostaneiksi määriteltiin ne, jotka olivat vastanneet 'Kyllä' ainakin yhteen annetuista ostovaihtoehdoista tai olivat vastanneet varsinaiseen kysymykseen 'Kyllä', mutta eivät olleet vastanneet ostovaihtoehtoihin mitään. Osuudet laskettiin päivittäin tupakoivista.

Taulukko 12. Niiden päivittäin tupakoivien 14–18-vuotiaiden osuus (%), jotka ovat ostaneet itselleen tupakkaa viimeisen kuukauden aikana eri hankintapaikoista vuosina 2011–2019 (%) iän mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 12. Tobacco purchases for oneself during the past month from different sources among 14 to 18-year-old daily smokers in 2011–2019 (%), by age. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Tupakkaostot eri hankintapaikoista (Place of tobacco purchase)	2011 (%)		2013 (%)		2015 (%)		2017 (%)		2019 (%)	
	14–16	18	14–16	18	14–16	18	14–16	18	14–16	18
Kauppa (Shop)	28	95	15	91	14	92	16	90	13	91
Kioski (Kiosk)	25	63	12	64	11	59	11	52	3	48
Kaverit (Friends)	50	7	44	7	62	10	58	10	41	5
Huoltoasema (Gas station)	10	58	5	61	4	55	3	46	2	46
Baari (Bar)	3	22	1	23	1	18	–	20	1	15
Automaatti* (Vending machine)*	2	1	–	1	0	2	1	3		
Ruotsin tai Viron matkat (Travel to Sweden or Estonia)	7	9	3	14	2	12	1	11	2	16
Venäjän matkat* (Travel to Russia)*			3	3	4	3	1	2	5	1
Katukauppa (Street)	5	2	6	3	7	2	3	2	5	2
Internet	–	–	–	–	1	0	1	1	1	–
Muualta (Elsewhere)	3	1	5	1	5	1	5	2	5	–

* Ei kysytty 2019 / Not asked in 2019
* Ei kysytty 2011 / Not asked in 2011

Taulukosta 12 käy ilmi, että tupakan hankintalähteet ovat moninaiset ja vaihtelevat iän mukaan. Nuoret hankkivat tupakkaa ostamalla itse kaupasta, kioskista tai muista vähittäismyyntipisteistä eli ns. kaupallisista lähteistä. Ne ikäryhmät, joita laki koskee (14–16-vuotiaat), hankkivat 18-vuotiaita useammin tupakkaa kavereilta ja katukaupasta. Vastaavasti iän mukaisia eroja oli kaupallisista lähteistä hankkimisessa. Internetostot olivat vähäisiä.

Vuoteen 2017 verrattuna 14–16-vuotiaiden ostot kaupallisista lähteistä olivat vähentyneet vuonna 2019 (taulukko 12). Ostot kavereilta olivat myös vähentyneet alaikäisillä,

mutta ostot katukaupasta ja Venäjältä olivat lisääntyneet. 18-vuotiailla ostot kaupallisista lähteistä olivat pysyneet suunnilleen samoilla tasoilla vuosien 2017 ja 2019 välillä.

3.11 Tupakka- ja tupakankaltaisten tuotteiden sekä sähkösavukkeiden esilläpito

Verrattuna vuosiin 2011–2015 tupakkatuotteiden esilläpitokysymystä muutettiin vuoden 2017 kyselyssä niin, että tupakka ja sähkösavukkeet erotettiin omiksi kohdiksi ja vuoden 2019 kyselyyn lisättiin tupakankaltaiset tuotteet (esim. Kick up -nuuska). Muuten kysymys oli samanlainen: ”Oletko nähnyt seuraavia tuotteita (vrt. aikaisemmin tupakkatuotteita) esillä viime kuukauden aikana kotisi, koulusi tai työpaikkasi lähellä seuraavissa paikoissa?” Vaihtoehdot olivat Olen/En/En yleensä käy. Esilläpitoaikoina oli annettu kaupat, kioskit ja huoltoasemat. Kysymys oli suunnattu kaikille vastaajille ja nähneiden osuudet on laskettu kaikista nuorista (taulukko 13).

Vuonna 2019 noin puolet nuorista oli nähnyt tupakkaa esillä kaupoissa ja noin neljännes kioskeissa ja viidennes huoltoasemilla. Verrattuna vuoteen 2011 ennen esilläpitoa luvut ovat selvästi laskeneet. Vuoteen 2017 verrattuna nuoret ovat nähneet vuonna 2019 kaupoissa ja kioskeissa enemmän esillä tupakkaa, huoltoasemilla suunnilleen saman verran (taulukko 13). 12-vuotiaat näkivät vuonna 2019 vanhempia vähemmän tupakkatuotteita esillä kioskeissa ja huoltoasemilla.

Sähkösavukkeiden esilläpidosta kysyttiin vuonna 2019 toisen kerran. Nuorista 7 % tai alle oli nähnyt sähkösavukkeita esillä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla. 12-vuotiaat olivat nähneet sähkösavukkeita esillä harvemmin kuin vanhemmat nuoret. Vuoteen 2017 verrattuna osuudet olivat pysyneet samalla tasolla kauppojen suhteen ja pienentyneet kioskien ja huoltoasemien suhteen (taulukko 13).

Taulukko 13. Niiden nuorten osuus (%), jotka ilmoittivat nähneensä viime kuukauden aikana tupakkaa esillä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla 2011–2019, sähkösavukkeita 2017–2019 ja muita tupakankaltaisia tuotteita 2019, iän mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 13. Percentage of those adolescents who had seen tobacco displayed in shops, kiosks and gas stations in 2011–2019, electronic cigarettes in 2017–2019 and other tobacco-like products in 2019 (%), by age. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Ikä (Age)	Kaupat (%) (Shops)					Kioskit (%) (Kiosks)					Huoltoasemat (%) (Service stations)				
	2011	2013	2015	2017	2019	2011	2013	2015	2017	2019	2011	2013	2015	2017	2019
Nähty tupakkaa esillä (Tobacco displayed)															
12	81	39	39	47	47	47	21	19	7	17	35	15	13	18	14
14	86	41	41	52	59	58	27	26	15	25	49	21	19	25	21
16	85	33	36	46	49	66	26	25	16	27	57	20	18	27	22
18	85	21	23	34	46	65	18	18	16	26	62	15	15	23	24
Sähkösavukkeet (Electronic cigarettes)*															
12				2	3				16	1				3	1
14				6	8				22	4				6	3
16				7	8				22	3				6	3
18				7	10				21	4				5	2
Tupakankaltaiset tuotteet, esim. Kick up -nuuska (Tobacco-like products, e.g. Kick up -snus)*															
12					8					3					2
14					10					5					3
16					10					6					5
18					13					8					5
* Kysytty vain 2017 ja 2019 (Asked only in 2017 and 2019)															
* Kysytty vain 2019 (Asked only in 2019)															

Tupakankaltaisten tuotteiden esilläpidosta kysyttiin ensimmäisen kerran vuonna 2019. Niitä oli nähty esillä vähän enemmän kuin sähkösavukkeita kauppoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla (taulukko 13). Eniten tupakankaltaisia tuotteita oli nähty esillä kauppoissa 18-vuotiaat (13 %).

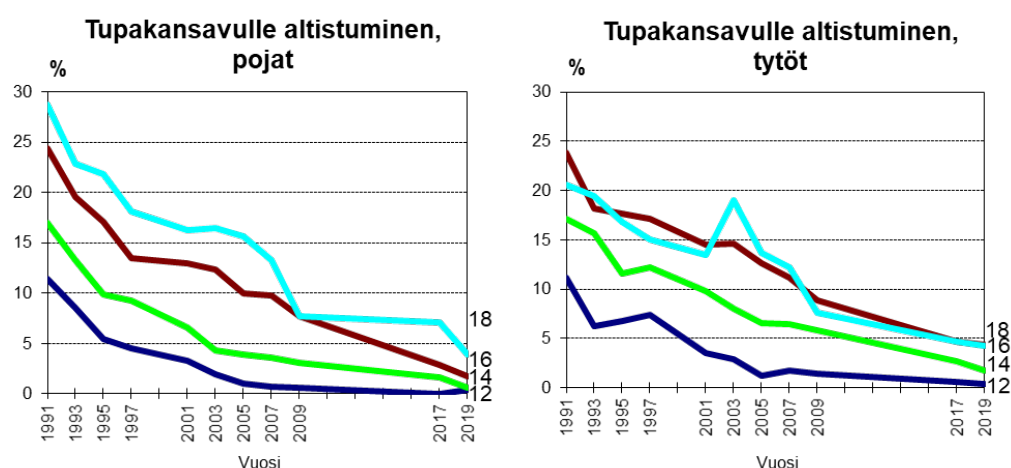
3.12 Tupakansavulle altistuminen

Vuonna 2019 tupakansavulle altistumisesta kysyttiin samalla kysymyksellä kuin aikaisemminkin: "Kuinka monta tuntia keskimäärin päivässä olet tupakansavuisissa tiloissa?" Vastausvaihtoehdot olivat: 'en yleensä lainkaan', 'alle tunnin', '1–5 tuntia' ja 'yli 5 tuntia'. Vuonna 2019 12-vuotiaista pojista 97 % ja tytöistä 95 % raportoi, ettei lainkaan altistu tupakansavulle, kun 14-vuotiaista pojilla vastaava osuus oli 93 % ja tytöillä 86 %. Vanhemmissa ikäryhmissä altistuminen lisääntyi niin, että 16- ja 18-vuotiaista pojista 84 % ja tytöistä 79 % ei altistunut lainkaan tupakansavulle.

Vuonna 2019 tupakansavulle altistui vähintään yhden tunnin päivässä 12-vuotiaista pojista ja tytöistä 0,4 %, 14-vuotiaista pojista 0,6 % ja tytöistä 1,7 %, 16-vuotiaista pojista 1,8 % ja 18-vuotiaista pojista 3,9 % sekä 16- ja 18-vuotiaista tytöistä 4,3 % (kuvio 8). Verrattuna aikaisempiin vuosiin tupakansavulle altistuminen tunnin päivässä tai enemmän on vähentynyt huomattavasti.

Kuvio 8. Tupakansavulle altistuminen 1 tunti päivässä tai enemmän 1991–2019 (%) iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

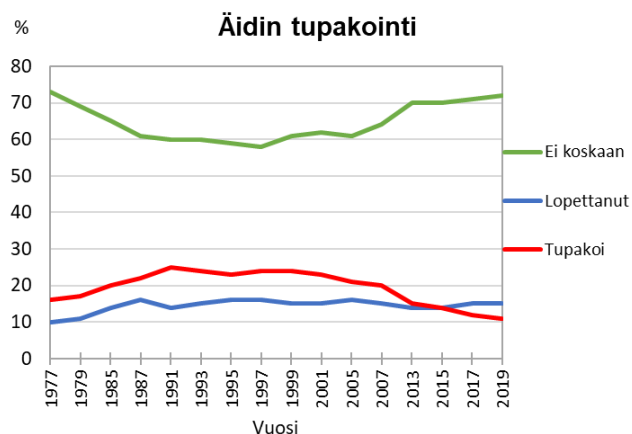
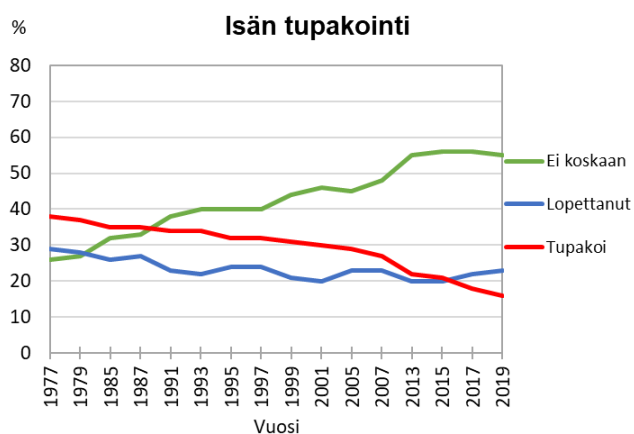
Figure 8. Exposure to second-hand smoke 1 hour or more per day (%) in 1991–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

3.13 Vanhempien tupakointi ja kodin tupakointisäännöt

Vanhempien tupakointia kysyttiin nuorilta erikseen isän ja äidin osalta vuonna 2019 samalla kysymyksellä kuin aiemminkin: ”Ovatko vanhempasi tupakoineet sinun elinajanasi?” Vastausvaihtoehtoina oli ’Ei koskaan’, ’On lopettanut’, ’Tupakoi nykyisin’ ja ’Ei isää/äitiä tai en tiedä’. Vuonna 2019 nuorista 55 % raportoi, ettei heidän isänsä ole koskaan tupakoinut heidän elinaikanaan (kuvio 9). Vastaava luku äidistä oli 72 %. Nykyisin tupakoitsijoita oli isistä 16 % ja äideistä 11 % nuorten mukaan. Tupakoinnin lopettaneita oli isistä 23 % ja äideistä 15 %.

Kuvio 9. Isän ja äidin tupakointi 1977–2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.
Figure 9. Father's and mother's smoking (%) in 1977–2019. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Verrattuna aikaisempiin tutkimusvuosiin isien tupakoimattomuus on tasaisesti lisääntynyt 30 prosenttiyksikköä vuodesta 1977 (kuvio 9). Vastaavasti isien tupakointi on vähentynyt vuoden 1977 38 %:sta. Äitien tupakoimattomuus laski vuodesta 1977 aina vuoteen 1997 asti, jolloin se kääntyi nousuun. Äitien tupakointi vastaavasti lisääntyi vuodesta 1977 kunnes kääntyi laskuun vuosituhannen vaihteessa. Isien tupakointi on ollut koko tutkimusjakson ajan yleisempää kuin äitien tupakointi. Vuosien 2017 ja 2019 välillä vanhempien tupakointi väheni edelleen.

Vuonna 2017 ja 2019 kysyttiin myös vanhempien sähkösavukkeiden käytöstä ja nuuskaamisesta. Nuorista 86 % raportoi vuonna 2019, ettei isä ole koskaan käyttänyt sähkösavukkeita ja 80 % ettei isä ole nuuskannut koskaan. Vuonna 2017 vastaavat osuudet olivat 89 % ja 84 %. Vastaavat osuudet äideille olivat vuonna 2019 93 % ja 95 %,

kun ne vuonna 2017 olivat 95 % ja 97 %. Vuonna 2019 nykyisin sähkösavukkeita käytti isistä 1,5 % ja äideistä 0,7 %, kun taas nykyisin nuuskaavia oli 5,4 % isistä ja 0,5 % äideistä nuorten mukaan. Vuoteen 2017 verrattuna näissä osuuksissa ei ollut muutosta.

Vuonna 2019 nuorilta kysyttiin heidän kotinsa tupakointisäännöistä samoin kuin 2017 kolmella eri kysymyksellä. ”Saako kotisi sisätiloissa tupakoida?” -kysymykseen vastausvaihtoehdot olivat ’Kukaan ei saa tupakoida’, ’Tupakointi on sallittu vain joissakin paikoissa tai joskus’, ’Kotonani saa tupakoida vapaasti’ ja ’En osaa sanoa’. Kysymykseen ”Saako kotisi sisätiloissa käyttää sähkösavukkeita?” vastausvaihtoehdot olivat ’Kukaan ei saa käyttää’, ’Saa käyttää vain joissakin paikoissa tai joskus’, ’Sähkösavukkeita saa käyttää vapaasti’ ja ’En osaa sanoa’. ”Saako kotisi parvekkeella tupakoida?” -kysymykseen vastausvaihtoehdot olivat ’Kukaan ei saa tupakoida’, ’Tupakointi on sallittua silloin tällöin’, ’Saa tupakoida vapaasti’, ’Kotonani ei ole parvekettä’ ja ’En osaa sanoa’. Aikaisempina vuosina kysymys on ollut: ”Saako kotonasi tupakoida?”

Nuorista 96 % ilmoitti vuonna 2019, ettei kukaan saa tupakoida heidän kotinsa sisätiloissa, 3 % raportoi, että tupakointi on sallittua vain joissakin paikoissa tai joskus ja 0,1 %, että saa tupakoida vapaasti (taulukko 14). Vuonna 2019 nuorista 54 % raportoi, että kukaan ei saa tupakoida heidän kotinsa parvekkeella, 6 % ilmoitti, että tupakointi on sallittua silloin tällöin ja 13 %, että tupakointi on vapaasti sallittua (taulukko 14). Vuonna 2015 nuorista 60 % ilmoitti, ettei kukaan saa tupakoida heidän kodissaan, mikä on paljon pienempi osuus kuin vuonna 2019 nuorten raportoima tupakointikielto kodin sisätiloissa, mutta jonkin verran suurempi kuin tupakointikielto parvekkeella. Tupakoinnin ilmoitti vuonna 2015 olevan sallittua joissakin paikoissa tai joskus 22 % ja vapaasti sallittua 4 % nuorista. 14 % nuorista ei silloin osannut sanoa kotinsa tupakointisäännöistä. Vuoteen 2017 verrattuna kodin sisätilojen tupakointikiellon osuudet ovat vuonna 2019 säilyneet samalla tasolla mutta parvekkeen tupakointikiellon osuudet ovat nousseet kaikissa ikäryhmissä. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Kodin tupakointisäännöt kodin sisätiloissa ja parvekkeella sekä sähkösavukkeiden käytösäännöt kodin sisätiloissa iän mukaan 2017–2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 14. Smoking rules indoor at home and on balcony, and using rules of electronic cigarettes indoor at home in 2017–2019 (%), by age. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Kodin tupakointisäännöt (Smoking rules at home)	12		14		16		18	
	2017	2019	2017	2019	2017	2019	2017	2019
Tupakointi kodin sisätiloissa (Smoking indoor at home)								
Kukaan ei saa tupakoida (Nobody is permitted to smoke)	97	97	96	96	95	95	96	95
Sallittua joissain paikoissa tai joskus (Permitted in some places or sometimes)	2	3	3	3	3	4	3	4
Saa tupakoida vapaasti (Smoking is permitted freely)	0	0	0	–	0	0	0	0
En osaa sanoa (I cannot say)	1	1	1	1	2	2	1	1
Sähkösavukkeiden käyttö kodin sisätiloissa (Electronic cigarette use indoor at home)								
Kukaan ei saa käyttää (Nobody is permitted to use)	97	94	92	91	90	86	86	79
Sallittua joissain paikoissa tai joskus (Permitted in some places or sometimes)	1	1	3	3	2	4	2	6
Saa käyttää vapaasti (Use is permitted freely)	0	1	1	1	2	1	3	4
En osaa sanoa (I cannot say)	2	4	4	5	6	9	10	11
Tupakointi kodin parvekkeella (Smoking on balcony at home)								
Kukaan ei saa tupakoida (Nobody is permitted to smoke)	57	62	53	58	47	54	45	46
Sallittua silloin tällöin (Permitted occasionally)	6	6	6	6	6	7	5	6
Saa tupakoida vapaasti (Smoking is permitted freely)	10	8	12	12	15	13	18	17
Kodissa ei ole parveketta (No balcony at home)	23	21	24	20	25	23	27	27
En osaa sanoa (I cannot say)	5	3	5	4	7	5	4	5

12–18-vuotiaista nuorista 87 % ilmoitti vuonna 2019, että kukaan ei saa käyttää sähkösavukkeita heidän kotinsa sisätiloissa, 4 % ilmoitti sen olevan sallittua silloin tällöin ja alle 2 %, että niitä saa käyttää vapaasti. 12-vuotiaista 94 % raportoi sähkösavukkeiden käytön olevan kiellettyä kodin sisätiloissa kun 18-vuotiaista niin raportoi 79 %. Myös asiasta tietämättömien osuuksissa oli eroja ikäryhmien välillä niin, että 12-vuoti-

aista 4 % ei osannut sanoa sähkösavukkeiden käytön sallimisesta heidän kotinsa sisätiloissa, kun taas 18-vuotiailla osuus oli 11 %. Vuoteen 2017 verrattuna sähkösavukkeiden käytön kiellon osuudet olivat vuonna 2019 hivenen laskeneet, mutta tietämättömien osuudet olivat nousseet. (Taulukko 14.)

Nuoren perheen autossa tupakoinnista kysyttiin vuonna 2019 kuten vuosina 2009, 2015 ja 2017: ”Saako perheesi autossa tai autoissa tupakoida?” Vastausvaihtoehdot olivat ’Kukaan ei saa tupakoida’, ’Tupakointi on sallittua silloin tällöin’, ’Saa tupakoida vapaasti’, ’Perheelläni ei ole autoa’ ja ’En osaa sanoa’. Nuorista 92 % raportoi vuonna 2019, ettei kukaan saa tupakoida heidän perheensä autossa, 3 % ilmoitti, että tupakointi on sallittua silloin tällöin ja 2 %, että saa tupakoida vapaasti (taulukko 15).

Vuoteen 2009 verrattuna tupakointikielto perheen autossa on lisääntynyt yhdeksän prosenttiyksikköä ja vuoteen 2017 verrattuna yhden prosenttiyksikön (taulukko 15). Vuoteen 2009 verrattuna vapaa tupakointi on vähentynyt kolme prosenttiyksikköä, samoin silloin tällöin tupakointi.

Taulukko 15. Tupakointisäännöt perheen autossa 2009 ja 2015–2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 15. Smoking rules in the family car (%) in 2009 and 2015–2019. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Tupakointisäännöt autossa (Smoking rules in the car)	2009 (%)	2015 (%)	2017 (%)	2019 (%)
	(N=5464)	(N=6646)	(N=4021)	(N=3490)
Kukaan ei saa tupakoida (Nobody is permitted to smoke)	83	88	91	92
Sallittu silloin tällöin (Permitted occasionally)	6	4	4	3
Saa tupakoida vapaasti (Smoking is permitted freely)	5	2	2	2
Perheellä ei ole autoa (Family does not own a car)	2	2	2	1
En osaa sanoa (I cannot say)	4	4	2	2

3.14 Koulujen tupakointisäännöt

Koulun tupakointisäännöistä kysyttiin vuonna 2019 samoin kuin vuosina 1979–2001 ja 2017: ”Onko tupakointi sallittua siinä koulussa tai opistossa, jota käyt?” Vastausvaihtoehdot olivat ’Kielletty kokonaan’, ’Sallittu tietyissä paikoissa’ ja ’Sallittu rajoituksetta’. Vuonna 2019 kaikista 12–18-vuotiaista 73 % ilmoitti tupakoinnin olevan kokonaan kiellettyä, 27 % sen olevan sallittua tietyissä paikoissa ja 0,4 % sen olevan sallittua rajoituksetta siinä oppilaitoksessa, jota he käyvät. Peruskoululaisista 97 % ilmoitti tupakoinnin olevan kokonaan kiellettyä ja 3 % sen olevan sallittua tietyissä paikoissa (taulukko 16). Lukiolaisista 63 % ilmoitti tupakoinnin olevan kokonaan kiellettyä ja 36 % sen olevan sallittua tietyissä paikoissa, kun vastaavat luvut ammattikoululaisilla olivat 20 % ja 79 %. Hyvin harva raportoi tupakoinnin olevan sallittua rajoituksetta.

Taulukko 16. Koulun tupakointisäännöt koulumuodon mukaan 1979–2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 16. Smoking rules at school according to the type of the school (%) in 1979–2019. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Koulumuoto (Type of school)	Vuosi (%)												
	1979	1981	1983	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2017	2019
Peruskoulu (Comprehensive school)													
Kielletty kokonaan (Totally banned)	95	96	95	89	90	82	78	81	84	84	87	97	97
Sallittu tietyissä paikoissa (Permitted in certain places)	5	4	5	11	10	18	22	18	15	16	12	3	3
Sallittu rajoituksetta (Permitted freely)	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0
Lukio (Academic track, only 16–18-year olds)													
Kielletty kokonaan (Totally banned)	73	68	61	38	35	22	16	31	29	24	23	56	63
Sallittu tietyissä paikoissa (Permitted in certain places)	27	32	38	61	64	78	83	68	70	75	75	44	36
Sallittu rajoituksetta (Permitted freely)	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1

Ammattikoulu* (Vocational track, only 16–18-year olds)													
Kielletty kokonaan (Totally banned)	6	3	3	1	2	1	1	11	3	2	2	28	20
Sallittu tietyissä paikoissa (Permitted in certain places)	90	95	93	94	94	95	94	86	94	94	93	71	79
Sallittu rajoituksetta (Permitted freely)	3	3	4	5	4	5	6	3	3	4	5	1	1
* Sisältää myös ne, jotka käyvät yhdistettyä lukiota ja ammattikoulua (includes also those students who have combined academic and vocational track)													

Vuoteen 1979 verrattuna peruskoulujen osalta oppilaat raportoivat vuonna 2019 samalla tavoin koulun tupakointisäännöistä, mutta vuosien varrella niiden osuus, jotka ilmoittivat tupakoinnin olevan kokonaan kiellettyä, laski ollen alhaisimmillaan 78 % vuonna 1993 (taulukko 16). Lukiolaisista 73 % ilmoitti tupakoinnin olevan kokonaan kiellettyä vuonna 1979, minkä jälkeen osuudet ovat laskeneet, kun taas ammattikouluissa niin ilmoitti 6 % vuonna 1979 ja sen jälkeen osuudet laskivat, mutta ovat nyt nousseet. Vuoteen 2017 verrattuna 2019 peruskoululaisten osuuksissa ei ollut muutoksia, mutta lukiolaiset ilmoittivat enemmän tupakointikieltoa koulussa kun taas ammattikoululaiset ilmoittivat sitä vähemmän. (Taulukko 16).

3.15 Tupakointia ja tupakankaltaisia tuotteita koskevat mielipiteet

Vuonna 2019 selvitettiin nuorten asenteita tupakoinnin loppumiseen eli niin sanottuun endgame-tavoitteeseen Suomessa toisen kerran sekä mielipiteitä savukkeiden, nuuskan, vesipiipun, sähkösavukkeen ja nikotiinin haitallisuudesta terveydelle. Väittämä oli: ”Vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa”. Vastausvaihtoehdot olivat: ”Ehdottomasti samaa mieltä”, ”Jokseenkin samaa mieltä”, ”Vaikea sanoa”, ”Hieman eri mieltä” ja ”Ehdottomasti eri mieltä”.

Vuonna 2019 12-vuotiaista puolet (47–50 %) ja 14–18-vuotiaista kolmasosa (28–34 %) oli samaa mieltä väittämän ”Vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa” kanssa (Taulukko 17). Vuoteen 2017 verrattuna osuudet olivat nousseet kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä.

Taulukko 17. Samaa mieltä väittämän ”Vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa” kanssa olevien osuudet 2017 ja 2019 (%) iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 17. Proportion (%) of those who agree with statement “In 2030, hardly anybody smokes in Finland” in 2017 and 2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Ikä (Age)	Pojat (%) (Boys)		Työtöt (%) (Girls)	
	2017	2019	2017	2019
12	37	47	35	50
14	27	34	24	29
16	24	31	24	28
18	24	33	22	28

Mielipidettä eri tuotteiden käytön haitallisuudesta kysyttiin samalla tavalla kuin 2017: ”Onko seuraavien tuotteiden käyttäminen mielestäsi terveydelle haitallista?”. Vastausvaihtoehdot olivat: ”On”, ”Vaikea sanoa” ja ”Ei”. Savukkeiden käyttöä piti molempina vuosina terveydelle haitallisena vähintään 95 % pojista ja vähintään 97 % tytöistä, kun nuuskan käyttöä piti haitallisena hieman pienempi osa (taulukko 18). Vesipiippua ja sähkösavukkeita piti pienempi osuus terveydelle haitallisena kuin savukkeita ja nuuskaa: kaikista vastaajista vuonna 2019 vesipiippua piti haitallisena 66 % ja sähkösavukkeita 76 % vastaajista.

Nikotiinin haitallisuudesta kysyttiin vuonna 2019 ensimmäisen kerran: ”Onko nikotiini mielestäsi terveydelle haitallista?” samoilla vastausvaihtoehdoilla kuin tuotteista. Kaikista vastaajista 90 % piti nikotiinia terveydelle haitallisena. Ikä- ja sukupuoliryhmissä oli jonkin verran eroja: pienin osuus oli 16-vuotiailla pojilla (84 %) ja suurin osuus (94 %) oli 12-vuotiailla pojilla ja 18-vuotiailla tytöillä (taulukko 18).

Taulukko 18. Niiden nuorten osuus, jotka pitävät tuotteen käyttämistä terveydelle haitallisena 2017 ja 2019 (%) iän mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 18. Proportion (%) of those adolescents who think that use of the product is harmful to health in 2017 and 2019, by age. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Tuote (Product)	12		14		16		18	
	2017	2019	2017	2019	2017	2019	2017	2019
POJAT								
Savukkeet (Cigarettes)	97	95	96	98	96	97	97	98
Nuuska (Snus)	94	95	95	97	93	93	92	95
Vesipiippu (Water pipe)	69	73	62	70	57	66	57	63
Sähkösavuke (Electronic cigarette)	81	84	69	73	62	69	65	68
Nikotiini* (Nicotine)		94		89		84		85
TYTÖT								
Savukkeet (Cigarettes)	99	98	97	97	98	98	100	99
Nuuska (Snus)	97	97	97	96	97	97	98	98
Vesipiippu (Water pipe)	67	78	64	68	57	62	54	60
Sähkösavuke (Electronic cigarette)	86	87	79	82	76	75	75	74
Nikotiini* (Nicotine)		91		91		92		94
* Ei kysytty 2017 / Not asked in 2017								

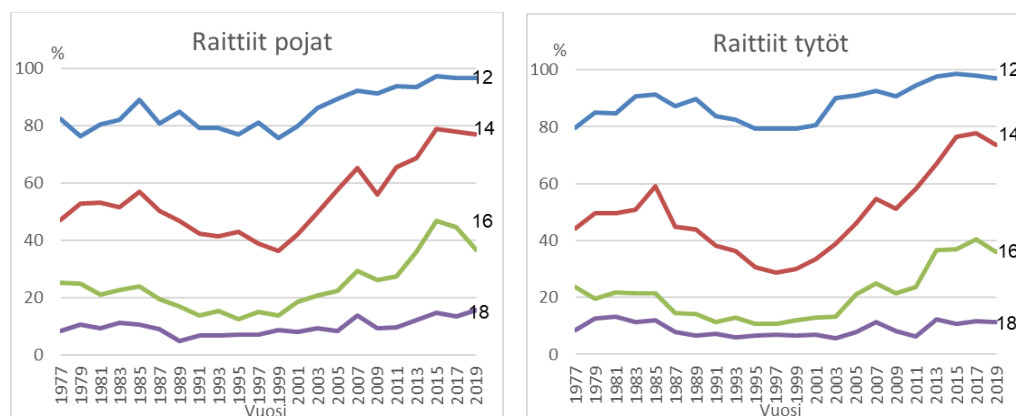
4 Alkoholin juominen

4.1 Raittius

Vuonna 2019 12-vuotiaista pojista ja tytöistä 97 % ilmoitti, ettei käytä laisinkaan alkoholijuomia. Raittiiden osuus pienenee sitä mukaan, mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kyse: 14-vuotiaista pojista 77 % ilmoitti vuonna 2019, ettei käytä alkoholijuomia, 14-vuotiaista tytöistä 74 %. 18-vuotiaista enää 16 % pojista ja 12 % tytöistä ilmoitti, ettei käytä alkoholijuomia. Erot raittiiden osuuksissa tyttöjen ja poikien välillä ovat pieniä. 18-vuotiaiden ryhmässä raittiiden poikien osuus on 4 prosenttiyksikköä suurempi kuin tyttöjen (kuvio 10, liitetaulukko 14).

Kuvio 10. Raittiiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 10. Percentage of 12–18-year-olds who abstain from alcohol in 1977–2019, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

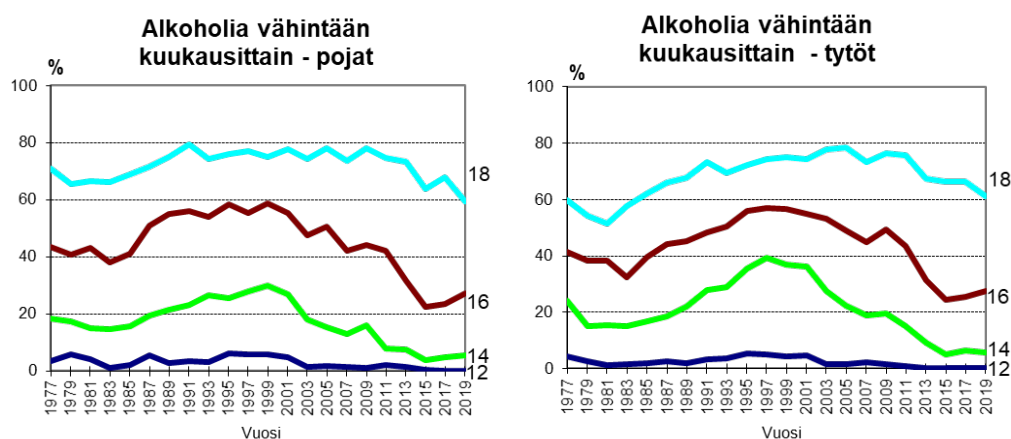
Raittiiden nuorten osuus kasvoi kaikissa ikäryhmissä vuosituhannen vaihteesta vuoteen 2015, jonka jälkeen raittiiden osuuden kasvu on joko tasaantunut tai lähtenyt lievään laskuun (kuvio 10, liitetaulukko 16). Vuosien 2017–2019 välillä raittiiden osuus on pienentynyt 12–16-vuotiaiden keskuudessa sekä tytöillä että pojilla. Eniten raittiiden osuus on tällä aikavälillä pienentynyt 16-vuotiailla pojilla, 44 %:sta 37 %:iin. 16-vuotiailla tytöillä raittiiden osuus pieneni 40 %:sta 36 %:iin. 18-vuotiailla pojilla raittiiden osuus kasvoi hieman vuodesta 2017, 13 %:sta 16 %:iin. Tytöillä osuus pysyi samana. Ikä- ja sukupuoliryhmittäin tarkasteltuna muutokset kahden viime vuoden aikana (2017–2019) ja välillä 2015–2019 raittiudessa olivat tilastollisesti merkitseviä vain 16-vuotiailla pojilla (liitetaulukot 31 ja 32).

4.2 Alkoholin juomistiheys

Vuonna 2019 yksikään 12-vuotias vastaaja ei ilmoittanut käyttäneensä vähintään kerran kuukaudessa alkoholia. 14-vuotiaista pojista 5 % ja tytöistä 6 % ilmoitti käyttäneensä alkoholia vähintään kerran kuukaudessa. 16-vuotiailla osuudet olivat pojilla 26 % ja tytöillä 28 %. 18-vuotiaiden ryhmässä vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttäviä oli pojista 60 % ja tytöistä 61 %. (Kuvio 11, liitetaulukot 14 ja 17.)

Kuvio 11. Alkoholia vähintään kerran kuukaudessa juovien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

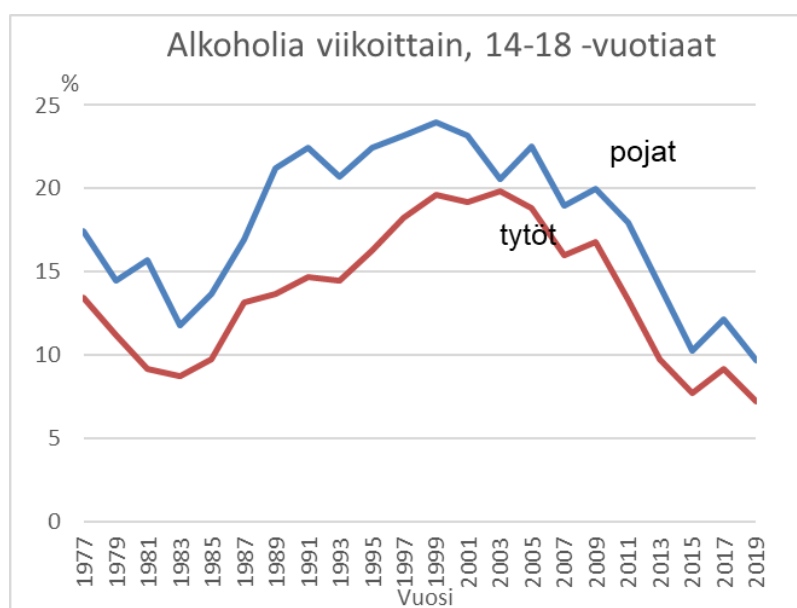
Figure 11. Percentage of 12–18-year-olds who drink alcohol at least once a month in 1977–2019, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Vuosituhanen vaihteessa alkanut vähintään kuukausittaisen alkoholinkäytön lasku jatkui 18-vuotiailla, mutta 16-vuotiailla vähintään kuukausittain alkoholia käyttävien osuus on lähtenyt uudestaan kasvuun vuonna 2015. Pojilla osuus kasvoi vuosien 2015 ja 2019 välillä 22 %:sta 27 %:iin, tytöillä 25 %:sta 28 %:iin. 18-vuotiailla vähintään kuukausittain alkoholia käyttävien osuus laski pojilla vuodesta 2017 vuoteen 2019 68 %:sta 60 %:iin ja tytöillä 66 %:sta 61 %:iin. (Kuvio 11, liitetaulukot 17 ja 28). Ikä- ja sukupuoliryhmittäin tarkasteltuna erot vuosien 2017 ja 2019 välillä olivat tilastollisesti merkitseviä vain 18-vuotiailla pojilla (liitetaulukko 31). Vuosien 2015 ja 2019 välillä erot olivat tilastollisesti merkitseviä vain 18-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

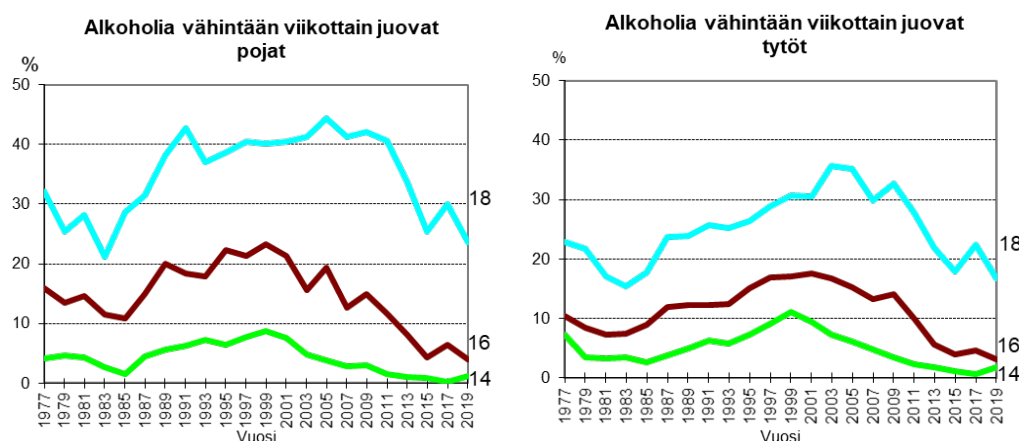
Kuvio 12. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 12. Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who drink alcohol at least once a week in 1977–2019, by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Vähintään kerran viikossa alkoholia juovien osuus on laskenut 12–16-vuotiailla vuosittuhannen vaihteesta ja 18-vuotiailla vuodesta 2005 lähtien (kuvio 13, liitetaulukko 29). Vuonna 2017 lasku näytti pysähtyneen ja viikoittaisessa alkoholinkäytössä näkyi kasvua 14–18-vuotiailla. Vuonna 2019 laskeva trendi on jatkunut: sekä tytöillä että pojilla vähintään viikoittain alkoholia käyttävien osuus on pienentynyt vuodesta 2017 (kuvio 12, liitetaulukko 29). Vuosien 2017 ja 2019 välillä vähintään viikoittain juovien osuus laski ikäryhmittäin tarkasteltuna 16-vuotiailla pojilla 6 %:sta 4 %:iin ja tytöillä 5 %:sta 3 %:iin. 18-vuotiailla vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet laskivat vuoden 2015 tasolle, pojilla 30 %:sta 24 %:iin ja tytöillä 22 %:sta 17 %:iin. (Kuvio 13, liitetaulukko 18.) Ikä- ja sukupuoliryhmittäin tarkasteltuna erot vuosien 2017 ja 2019 välillä olivat tilastollisesti merkitseviä vain 18-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 31). Vuosien 2015 ja 2019 välillä erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliryhmässä (liitetaulukko 32).

Kuvio 13. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.
Figure 13. Percentage of 14–18-year-olds who drink alcohol at least once a week in 1977–2019, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

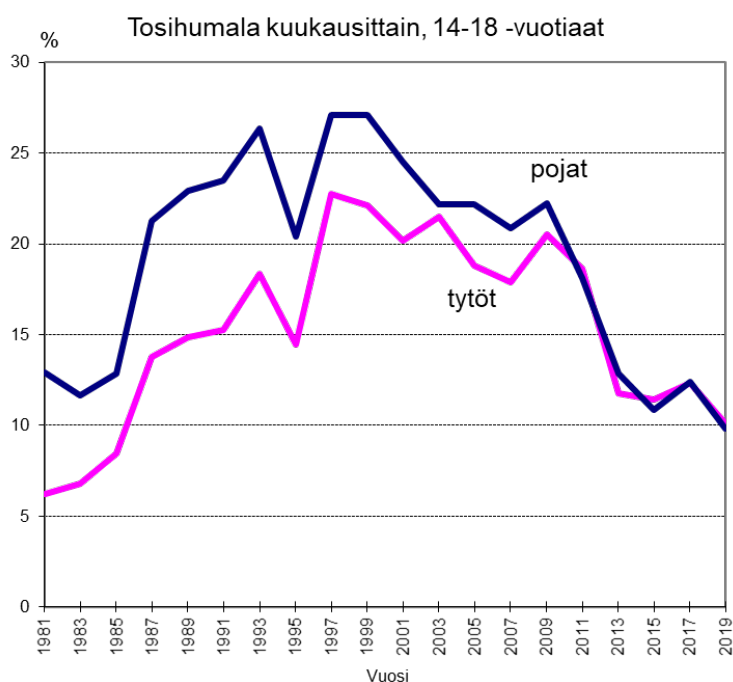
4.3 Humalajuominen

Humalajuominen on ollut hyvin harvinaista alle 12-vuotiaiden ryhmässä läpi koko tutkimusjakson. Myös 14-vuotiailla kerran kuukaudessa tai useammin tapahtuva humalajuominen on vähäistä. Vuonna 2019 vain 1 % pojista ja 2 % tytöistä tässä ikäryhmässä ilmoitti olleensa vähintään kerran kuukaudessa humalassa. 16-vuotiailla vähintään kuukausittainen humalajuominen oli jonkin verran yleisempää. Pojista 8 % ja tytöistä 6 % ilmoitti tehneensä näin. 18-vuotiaista pojista 21 % ja tytöistä 22 % ilmoitti juoneensa itsensä humalaan 1–2 kertaa kuukaudessa tai useammin (liitetaulukot 15 ja 19).

Vähintään kerran kuukaudessa tapahtuva humalajuominen yleistyi selvästi 14–18-vuotiaiden keskuudessa 1980-luvun alusta 1990-luvun puoliväliin. Kasvu jatkui tutkimusvuonna 1995 tapahtuneen pudotuksen jälkeen vuosituhannen vaihteeseen asti, jonka jälkeen humalajuominen on vähentynyt huomattavasti. Isoin pudotus vähintään kuukausittaisessa humalajuomisessa on tapahtunut kuluvan vuosikymmenen aikana. 14–18-vuotiailla pojilla ja tytöillä vähintään kuukausittain itseensä humalaan juovien osuus laski lyhyessä ajassa vuoden 2009 ja 2015 välillä 21 %:sta 11 %:iin. Lasku näytti tasaantuneen vuonna 2017, mutta jatkui vuoteen 2019 tultaessa. (Kuvio 14, liitetaulukko 30.)

Kuvio 14. Tosihumalaan vähintään kuukausittain juovien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 14. Age-adjusted percentage of 14-18-year-olds who get really drunk at least once a month in 1981–2019, by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

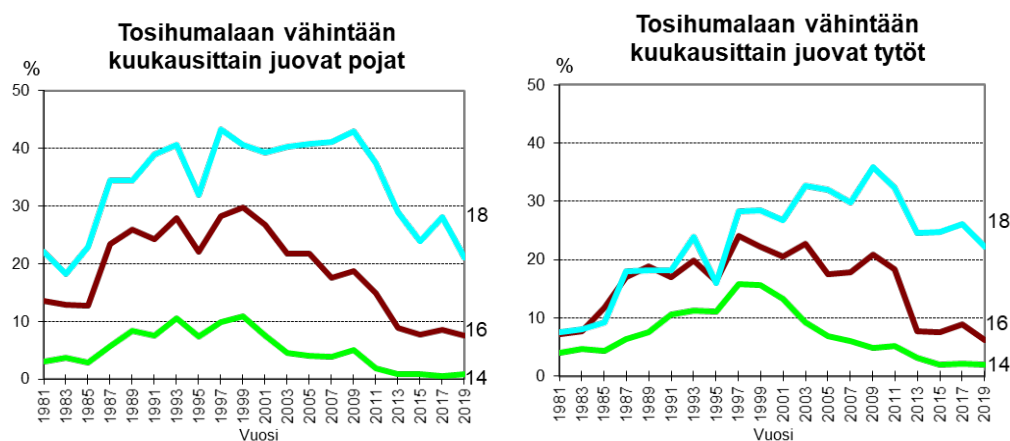

Vähintään kuukausittaisen humalajuomisen väheneminen on tapahtunut eri ikäryhmissä eri aikaan (kuvio 15, liitetaulukko 19). Myös sukupuolten välillä on eroja humalajuomisen trendeissä. 16-vuotiailla pojilla humalajuomisen huippu oli vuonna 1999, jolloin 30 % raportoi juovansa itsensä vähintään kerran kuukaudessa humalaan. Vuonna 2019 osuus oli laskenut 8 %:iin. 16-vuotiailla tytöillä vähintään kuukausittainen humalajuominen oli yleisimmillään vuonna 1997, jolloin näin ilmoitti tehneensä 24 %. Vuonna 2019 osuus oli enää 6 %. 18-vuotiaiden ikäryhmässä vähintään kuukausittainen humalajuominen alkoi vähentyä vasta vuoden 2009 jälkeen. Pojilla vähintään kuukausittain humalaan juovien osuus pysyi korkeana 1990-luvun lopulta aina vuoteen 2009 asti, jolloin 43 % 18-vuotiaista pojista raportoi juovansa itsensä vähintään kerran kuukaudessa humalaan. Vuoteen 2019 tultaessa osuus on laskenut 21 %:iin. 18-vuotiailla tytöillä humalajuominen lisääntyi voimakkaasti vuodesta 1981 alkaen ja huippuvuonna 2009 36 % tytöistä ilmoitti vähintään kuukausittaisesta humalajuomisesta. Vuonna 2019 osuus oli laskenut 22 %:iin. Muutokset vuosien 2017–2019 välillä kuukausittaisen humalajuomisen osalta olivat tilastollisesti merkitseviä

vain 18-vuotiailla pojilla (liitetaulukko 31), mutta 2015–2019 välillä erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliryhmässä (liitetaulukko 32).

Kuvio 15. Tosihumalaan vähintään kuukausittain juovien 14–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 15. Percentage of 14–18-year-olds who get really drunk at least once a month in 1981-2019, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Viikoittain tai useammin tapahtuvaa humalajuomista ei ole esiintynyt 12-vuotiaiden keskuudessa koskaan koko tutkimuksen aikana. Myös 14–16-vuotiaiden ikäryhmässä viikoittainen humalajuominen on ollut harvinaista. 18-vuotiaista pojista noin 10 prosenttia raportoi vuosina 1989–2011 vähintään viikoittaisesta humalajuomisesta. Tämän jälkeen vähintään viikoittainen humalajuominen on vähentynyt osuuden ollessa vuonna 2019 enää 3 %. 18-vuotiailla tytöillä vähintään viikoittainen humalajuominen oli yleisintä vuonna 2003, jolloin näin ilmoitti tehneensä 8 % vastaajista. Tämän jälkeen osuus on laskenut tasaisesti ja vuonna 2019 enää 2 % 18-vuotiaista tytöistä ilmoitti juovansa itsensä humalaan vähintään kerran viikossa. (Liitetaulukko 20.) Muutokset vuosien 2017–2019 välillä eivät olleet viikoittaisen humalajuomisen osalta tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliryhmässä (liitetaulukko 31), kun taas vuosien 2015 ja 2019 välillä erot olivat tilastollisesti merkitseviä vain 14-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

4.4 Alkoholin hankinta

Alkoholin hankinnasta kysyttiin: ”Kun joit viimeksi jotain alkoholijuomaa, mistä sait sen?” Vastausvaihtoehdot olivat ’Hankin itse’, ’Vanhemmat tarjosivat’, ’Kaveri tai tuttava tarjosi’, ’Joku muu tarjosi’, ’Join ravintolassa’ ja ’Join baarissa tai kahvilassa’. Nuori pystyi valitsemaan useamman vaihtoehdon. Osuudet laskettiin alkoholia kokeilleista. Vuonna 2019 12-vuotiaista (N=18) 17 % hankki juomansa itse, 44 %:lle vanhemmat tarjosivat, 22 %:lle kaveri tai tuttava ja 6 %:lle joku muu tarjosi, ja 6 % ilmoitti juoneensa ravintolassa. Itse hankitun alkoholin hankintalähteeksi 12-vuotiaista kaksi nuorta ilmoitti jonkun muun hakeneen heille kaupasta ja viisi ilmoitti saaneensa alkoholin kotoa. 14-vuotiaista tytöistä ja pojista noin neljännes ilmoitti hankkineensa viimeksi nautitun alkoholijuoman itse. Vanhempien tarjoamana alkoholijuomia oli nauttinut hieman alle 40 prosenttia. 16-vuotiaista tytöistä ja pojista hieman alle kolmannes raportoi hankkineensa alkoholia itse. Tärkein hankintalähde olivat kaverit tai tuttavat: 16-vuotiaista pojista noin puolet ja tytöistä 59 % kertoi nauttineensa viimeksi alkoholijuomia kaverin tai tuttavan tarjoamana. (Taulukko 19).

Tavasta, jolla alkoholijuoma oli hankittu itse, kysyttiin: ”Jos hankit juoman itse, millä tavalla?” Vastausvaihtoehdot olivat: Ostin itse Alkosta, Joku muu osti minulle Alkosta, Ostin itse kaupasta, Joku muu osti minulle kaupasta, Kotoa ja Muualta, mistä? Nuori pystyi valitsemaan useamman vaihtoehdon. Osuudet laskettiin alkoholia kokeilleista. Vuonna 2019 12–16-vuotiaat eivät hankkineet itse juomia Alkosta ja myös kaupasta itse ostaminen oli harvinaista. Yleisempää oli saada alkoholijuomia hakijan välityksellä. Alkosta hakijan välityksellä kertoi hankkineensa 10% 14-vuotiaista pojista ja 15% 14-vuotiaista tytöistä. Kaupasta hakijan välityksellä hankkiminen oli tässä ikäryhmässä hieman yleisempää. 16% pojista ja 29% tytöistä raportoi saaneensa alkoholijuomia kaupasta hakijan välityksellä. 16-vuotiaista pojista 19% ja tytöistä 24% kertoi saaneensa juomia Alkosta hakijan avustuksella, kaupasta yli 40%. (Taulukko 19.) Muita mainittuja itse hankitun alkoholin lähteitä olivat nuoremmilla nuorilla kaverit ja tutut (n=18) ja kirkon ehtoollinen (n=5), sekä vanhemmilla nuorilla baari tai ravintola (n=23).

Taulukko 19. Alkoholin hankintalähde ja itse hankitun alkoholin hankintalähde alkoholia kokeilleilla (%) iän ja sukupuolen mukaan 2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 19. Acquisition source of alcohol and source of alcohol acquired by the adolescent him/herself among those who had tried alcohol in 2019, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Pojat (%) Boys			Tytöt (%) Girls		
	14	16	18	14	16	18
	(N=115)	(N=252)	(N=257)	(N=152)	(N=400)	(N=454)
Alkoholijuoman hankinta (Acquisition of alcohol)						
Hankin itse (Acquired myself)	25	30	83	26	28	75
Vanhemmat tarjosivat (Parents offered)	36	22	11	38	22	10
Kaveri tai tuttava tarjosi (Friend offered)	31	49	14	41	59	17
Joku muu tarjosi (Someone else offered)	10	6	2	7	5	4
Join ravintolassa (Drank in restaurant)	-	1	26	1	0	33
Join baarissa tai kahvilassa (Drank in bar or café)	1	1	26	-	0	33
Itse hankitun alkoholijuoman hankintalähde (Source of alcohol acquired by the adolescent)						
Ostin itse Alkosta (Bought myself from Alko)	-	0	36	-	0	47
Joku muu osti minulle Alkosta (Someone else bought for me from Alko)	10	19	5	15	24	2
Ostin itse kaupasta (Bought myself from a shop)	1	2	79	-	1	64
Joku muu osti minulle kaupasta (Someone else bought for me from a shop)	16	44	2	29	42	2
Kotoa (From home)	9	7	5	18	8	4
Muualta (Somewhere else)	10	4	7	2	3	5

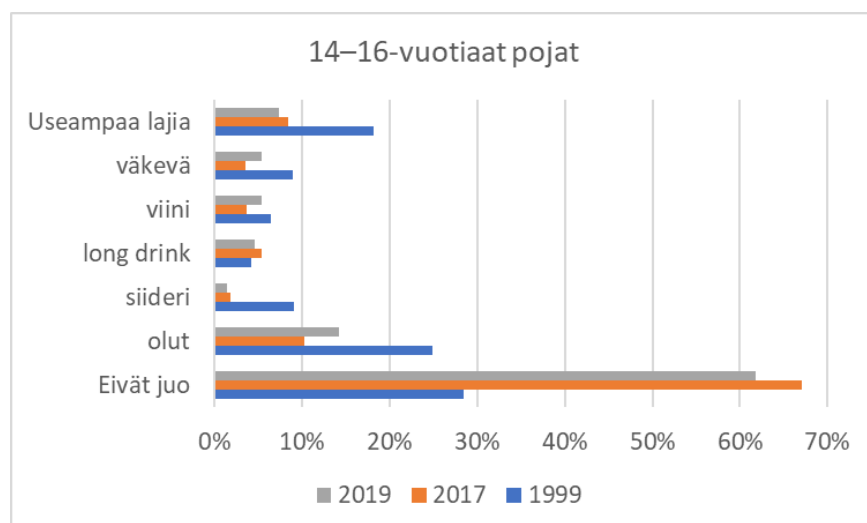
4.5 Juomalajit

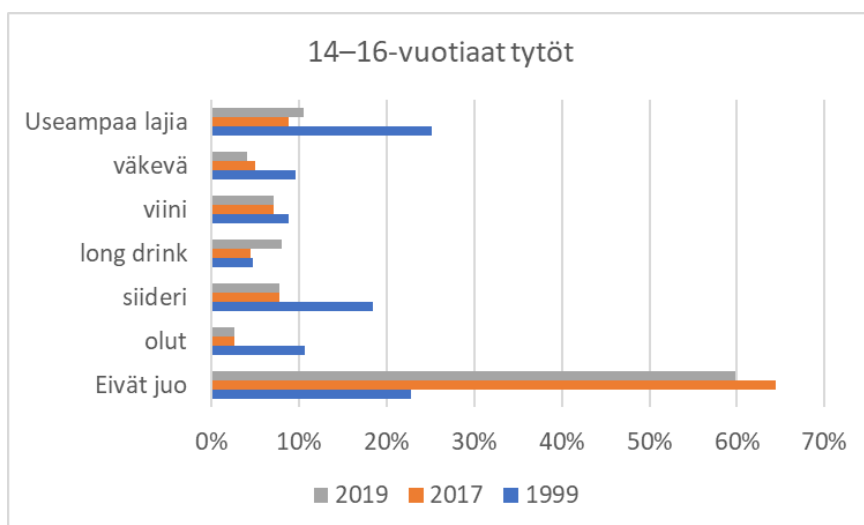
Käytetyistä juomalajeista kysyttiin avoimella kysymyksellä: ”Muistele viimeistä juomakertaasi ja kuvaa omin sanoin mahdollisimman tarkkaan mitä joit ja kuinka paljon? (Jos joit yhdessä ystävien kanssa, kerro paljonko sinä itse joit.)” Kuviossa 16 on laskettu keskimääräiset prosenttiluvut juomalajien juonnille 14–16-vuotiailla tytöillä ja pojilla erikseen.

Vuonna 2019 14–16-vuotiaat pojat ilmoittivat eniten juoneensa olutta, kun taas tytöillä yleisimmät olivat siideri, long drink ja viini (kuvio 16). Juomalajien käytössä ei ole tapahtunut suuria muutoksia verrattuna vuoteen 2017 (kuvio 16). 18-vuotaiden yleisimmät juomalajit olivat samat kuin 14–16-vuotiaillakin. Tarkasteltaessa pelkästään Long drink -tyyppisten juomien (ns. limuviinat) yleisyyttä vuosien 2017 ja 2019 välillä, muutoksia ei juurikaan ole havaittavissa. Erot vuosien 2017 ja 2019 juomalajien käytön välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 16. Viime juomakerran juomalajien osuudet (%) ja niiden osuus, jotka olivat juoneet enemmän kuin yhtä lajia ja jotka eivät juoneet 14–16-vuotiailla sukupuolen mukaan vuosina 1999, 2017 ja 2019. (Juomalajit: 1999 Pojat N=966, Tytöt N=1196; 2017 Pojat N=401, Tytöt N=610; 2019 Pojat N=352, Tytöt N=539) Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Figure 16. Distribution (%) of alcoholic beverage type names reported on latest drinking occasion among 14–16-year-olds, and the proportions of those who used more than one type and those who did not drink in 1999, 2017 and 2019, by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) (1999: Boys N=966, Girls=1196; 2017: Boys N=401, Girls N=610; 2019: Boys N=352, Girls N=539) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

4.6 Alkoholimainonnan havaitseminen

Alkoholimainontaa koskeva kysymys vuoden 2019 kyselyssä oli suunnattu kaikille vastaajille ja esitetty seuraavasti: "Oletko nähnyt viime kuukauden aikana alkoholi-juomia koskevia mainoksia Suomessa jossakin seuraavista paikoista?" Vastausvaihtoehdot olivat Olen nähnyt/En ole nähnyt. Vaihtoehtoiksi oli annettu seuraavat paikat: aikakauslehdissä, sanomalehdissä, televisiossa, internetissä ja muualla, missä? (avoin kysymys). Vuoteen 2013 verrattuna internet on tullut erilliseksi vaihtoehtokseen, mikä on syytä huomioida vertailtaessa eri vuosien tuloksia. Vastaaajan oli mahdollista valita useampia alkoholimainonnan lähteitä.

Kaikista 12–18-vuotiaista 62 % ilmoitti nähneensä alkoholimainoksia (taulukko 20). Osuus oli laskenut vuodesta 2017, jolloin 71 % kertoi nähneensä alkoholimainontaa. Eniten alkoholimainontaa oli havaittu internetissä, jonka mainitsi alkoholimainonnan lähteeksi 47 % vastaajista. Osuus on pysynyt samana vuodesta 2017. Toiseksi eniten alkoholimainontaa oli nähty televisiossa: 45 % vastaajista. Sanomalehdissä mainontaa havainneiden osuus pysyi samana vuoteen 2017 verrattuna (17 %). Mainonnan näkeminen aikakauslehdissä laski 17 %:sta 13 %:iin. Muissa lähteissä alkoholimainontaa oli nähnyt 10 %. Muista lähteistä yleisimmin mainittuja olivat ulkomainonta (1,6 %), kaupat (0,9 %) ja bussipysäkit (0,8 %).

Taulukko 20. Niiden nuorten osuus (%), jotka ilmoittivat nähneensä alkoholijuomia koskevia mainoksia viimeisen kuukauden aikana eri paikoissa 2013–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 20. Sources of alcohol advertisements among those who had seen alcohol advertisements during the past month (%) in 2013–2019. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Alkoholimainosten lähde ¹ (Source of alcohol advertisement) ¹	Vuosi (%)			
	2013	2015	2017	2019
	(N=3928)	(N=6792)	(N=4058)	(N=3520)
Mainoksen nähneiden osuus (Proportion of those who had seen advertisement)	73	66	71	62
Mainoksen lähde (Source of advertisement)				
Aikakauslehti (Magazine)	35	20	17	13
Sanomalehti (Newspaper)	27	17	17	17
Televisio (TV)	60	44	50	45
Internet*	–	40	48	47
Muu lähde (Other source)	16	9	7	10
* Ei vaihtoehtona 2013 (Not an option in 2013)				
¹ Vastaaja on voinut valita useamman vaihtoehdon. (The respondent could have chosen more than one option.)				

5 Rahapelaaminen

5.1 Rahapelaamisen yleisyys

Rahapelaaminen oli pojilla selvästi tyttöjä yleisempää kaikissa tutkituissa ikäryhmissä ja yleistyi iän mukana. Tarkasteltaessa alle 18-vuotiaiden ikäryhmiä, rahapelaaminen oli yleisintä 16-vuotiailla pojilla: heistä lähes kolmannes (28 %) oli pelannut rahapelejä viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana. Huomionarvoista kuitenkin on, että rahapelejä pelaamattomien 16-vuotiaiden poikien osuus oli vuonna 2019 kahdeksan prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2017 ($p=0,015$). 14-vuotiaista pojista rahapelejä pelanneita oli vuonna 2019 noin viidennes ja samanikäisistä tytöistä 8 prosenttia. Harvinaisinta rahapelaaminen puolestaan oli 12-vuotiailla. (Taulukko 21).

Taulukko 21. Rahapelejä viimeisen puolen vuoden aikana pelanneiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 2011–2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 21. 6-month gambling prevalence (%) by age and sex in 2011–2019. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Rahapelaaminen 6 viime kuukauden aikana (6-month gambling)	Pojat (%) (Boys)					Tytöt (%) (Girls)				
	2011	2013	2015	2017	2019	2011	2013	2015	2017	2019
12-vuotiaat										
Ei (No)	74,3	81,4	89,7	91,2	90,1	87,0	93,5	95,9	96,0	95,6
Päivittäin tai lähes päivittäin (Daily or nearly daily)	0,6	–	0,3	–	–	–	–	–	0,3	–
Kerran pari viikossa (Once or twice a week)	3,8	–	–	–	–	0,3	–	0,1	–	–
Muutamana kerran kuukaudessa (A few times a month)	5,7	2,7	1,7	1,4	0,4	3,2	0,3	0,3	–	0,3
Harvemmin (Less often)	15,6	16,0	8,2	7,5	9,5	9,5	6,2	3,7	3,6	4,1
Yhteensä (Total)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	315	263	643	294	274	316	291	677	299	294
Puuttuva tieto (Missing), N	2	0	10	5	3	8	1	12	4	4

14-vuotiaat										
Ei (No)	44,5	77,3	84,0	78,9	81,4	75,1	86,9	93,4	93,6	91,9
Päivittäin tai lähes päivittäin (Daily or nearly daily)	2,6	0,5	0,2	0,4	–	0,6	–	–	0,1	0,2
Kerran pari viikossa (Once or twice a week)	16,3	2,7	1,5	1,9	0,8	1,6	0,3	0,2	–	0,2
Muutaman kerran kuukaudessa (A few times a month)	14,5	2,9	3,4	4,4	3,4	5,2	1,3	0,6	0,7	0,5
Harvemmin (Less often)	22,1	16,7	10,9	14,4	14,4	17,5	11,5	5,8	5,7	8,0
Yhteensä (Total)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	614	414	890	569	494	770	601	1088	720	574
Puuttuva tieto (Missing), N	2	1	15	2	9	6	1	9	3	6
16-vuotiaat										
Ei (No)	23,6	65,7	71,4	63,8	71,8	58,2	88,3	91,8	88,8	89,7
Päivittäin tai lähes päivittäin (Daily or nearly daily)	6,6	1,4	1,3	1,8	1,0	0,7	–	0,4	–	0,3
Kerran pari viikossa (Once or twice a week)	28,0	5,8	4,6	5,1	5,0	3,1	0,5	0,3	0,3	0,2
Muutaman kerran kuukaudessa (A few times a month)	25,0	8,1	9,1	11,5	6,8	11,3	1,8	1,2	1,3	0,8
Harvemmin (Less often)	16,8	19,0	13,7	17,9	15,4	26,6	9,4	6,4	9,6	9,0
Yhteensä (Total)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	564	432	87	453	397	226	598	1080	689	623
Puuttuva tieto (Missing), N	0	6	9	6	9	4	0	5	8	7
18-vuotiaat										
Ei (No)	24,2	27,5	34,6	31,0	29,8	62,0	64,2	66,2	61,3	56,4
Päivittäin tai lähes päivittäin (Daily or nearly daily)	6,4	5,4	5,4	5,2	4,3	0,9	–	0,6	0,3	1,2
Kerran pari viikossa (Once or twice a week)	26,3	21,1	18,8	21,9	20,5	4,3	3,8	3,1	3,5	3,3
Muutaman kerran kuukaudessa (A few times a month)	22,4	27,1	21,6	24,4	27,2	9,4	9,6	10,1	11,2	12,5
Harvemmin (Less often)	20,6	18,9	19,6	17,5	18,2	23,5	22,5	19,9	23,7	26,7
Yhteensä (Total)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	398	280	107	365	302	695	628	952	599	514
Puuttuva tieto (Missing), N	3	4	9	5	7	1	3	4	6	3

Pelaamisen useudessa ei tapahtunut juuri muutoksia kahden viimeisimmän mittauskerran välillä. Tyypillisesti rahapelejä pelattiin alle 18-vuotiaiden keskuudessa muutamman kerran kuukaudessa tai harvemmin. Vuonna 2019 16-vuotiaista pojista 5 % ilmoitti pelaavansa rahapelejä kerran pari viikossa ja noin 1 % päivittäin tai lähes päivittäin. (Taulukko 21).

5.2 Rahapeliautomaattipelaaminen

Tarkasteltaessa rahapeliautomaatteja pelanneita, poikien osuus korostuu. Vuonna 2019 rahapeliautomaatteja pelanneita oli 14-vuotiaista pojista 13 % ja tytöistä 5 %, 16-vuotiaista pojista 22 % ja tytöistä 5 %. Vuosien 2017 ja 2019 välillä 14-vuotiaiden poikien rahapeliautomaattipelaaminen väheni 22 prosentista 13 prosenttiin ($p=0,006$). (Taulukko 22).

Taulukko 22. Rahapeliautomaattipelaaminen iän ja sukupuolen mukaan 2011–2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 22. 6-month prevalence of slot machine gambling (%) by age and sex in 2011–2019. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Rahapeliautomaatilla pelaaminen (Slot machine gambling)	Pojat (%) (Boys)				Tytöt (%) (Girls)			
	2011	2015	2017	2019	2011	2015	2017	2019
12-vuotiaat								
Ei (No)	73	91	90	94	90	97	96	99
Kyllä (Yes)	27	9	10	6	10	3	4	1
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	316	642	299	273	326	673	333	294
Puuttuva tieto (Missing), N	4	11	0	4	0	16	0	4
14-vuotiaat								
Ei (No)	44	86	79	87	72	95	96	95
Kyllä (Yes)	56	14	22	13	28	5	4	5
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	619	887	572	490	774	1085	723	571
Puuttuva tieto (Missing), N	2	18	0	13	3	12	0	9

16-vuotiaat								
Ei (No)	23	75	71	78	54	93	89	95
Kyllä (Yes)	77	25	29	22	46	7	11	5
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	564	700	459	397	863	1078	697	621
Puuttuva tieto (Missing), N	2	11	0	9	5	7	0	9
18-vuotiaat								
Ei (No)	26	38	35	39	62	71	63	66
Kyllä (Yes)	74	62	65	61	38	29	37	34
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	388	594	370	303	693	945	605	513
Puuttuva tieto (Missing), N	4	7	0	6	3	12	0	4

Vanhimmassa 18-vuotiaiden ikäryhmässä pojista 61 % ja tytöistä 34 % ilmoitti pelanneensa rahapeliautomaateilla 6 viime kuukauden aikana. 18-vuotiailla rahapeliautomaatteja pelanneiden osuuksissa ei juuri ole tapahtunut muutosta tarkastelujaksolla 2017–2019. (Taulukko 22).

5.3 Henkilökunnan puuttuminen pelaamiseen

Henkilökunnan puuttumista kysyttiin kysymyksellä ”Onko rahapelipaikan henkilökunta kysynyt ikääsi tai kieltänyt sinua pelaamasta rahapelejä viimeisen puolen vuoden aikana?”. Vastausvaihtoehdot olivat Kyllä, Ei ja En ole yrittänyt pelata. Osuudet laskettiin raha-automaattipelejä pelanneista. Niiden nuorten osuus, jotka ilmoittivat, että rahapelipaikan henkilökunta oli kieltänyt heiltä pelaamisen tai kysynyt heidän ikäänsä oli vuonna 2019 hieman korkeampi verrattuna vuoteen 2017. Huomattavat erot tyttöjen ja poikien välillä tuloksissa johtuvat siitä, että rahapeliautomaattipelaamista harrastavat pääasiassa pojat. Noin puolet rahapeliautomaatteja pelanneista alaikäisistä (12–16-vuotiaista) pojista raportoi henkilökunnan puuttuneen heidän pelaamiseensa. (Taulukko 23).

Taulukko 23. Rahapelaipaikan henkilökunnan puuttuminen pelaamiseen (%) iän ja sukupuolen mukaan 2011, 2017 ja 2019 niillä nuorilla, jotka olivat pelanneet viimeisen puolen vuoden aikana rahapeliautomaatteja. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 23. Whether adolescents were requested to provide proof of age or stop gambling by staff (%) among 6-month slot machine gamblers in 2011, 2017 and 2019, by age and sex. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Henkilökunta puuttunut pelaamiseen, rahapeliautomaatteja 6 kuukauden aikana pelanneet (Staff intervened gambling, among 6-month slot machine gamblers)	Pojat (%) (Boys)			Tytöt (%) (Girls)		
	2011	2017	2019	2011	2017	2019
12–16-vuotiaat						
Kyllä (Yes)	38	39	50	19	11	16
Ei (No)	62	62	50	81	89	84
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	937	351	168	731	163	63
18-vuotiaat						
Kyllä (Yes)	12	65	71	5	43	50
Ei (No)	88	35	29	95	57	50
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	317	267	186	336	265	173

5.4 Rahapelaaminen netissä

Rahapelaamista netissä tiedusteltiin vuonna 2019 kysymyksellä "Oletko pelannut rahapelejä netissä?" Erikseen kysyttiin rahapelaamisesta Veikkauksen nettipelisivustolla (veikkaus.fi -palvelussa) ja rahapelaamisesta jollakin muulla, yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisella, rahapelisivustolla (esim. Paf, Unibet jne.). Kaiken kaikkiaan alaikäisten rahapelaaminen Veikkauksen pelisivustolla oli melko harvinaista: kaikista 12–18-vuotiaista 6 % ilmoitti pelanneensa Veikkauksen pelisivustolla. Myös yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisella rahapelisivustolla pelaaminen oli vähäistä (5 % kaikista 12–18-vuotiaista), lukuun ottamatta 16-vuotiaita poikia, joista peräti 10 prosenttia ilmoitti pelanneensa rahapelejä muilla rahapelisivustoilla. (Taulukko 24).

Vuonna 2019 18-vuotiaista pojista 35 % ja samanikäisistä tytöistä 10 % oli pelannut rahapelejä Veikkauksen nettipelisivustolla. Vastaavat luvut pelaamisesta muilla rahapelisivustoilla olivat 31 % ja 5 %. (Taulukko 24).

Taulukko 24. Rahapeliä pelaaminen netissä (%) vuonna 2019, iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Table 24. Gambling for money on the internet (%) in 2019, by age and sex. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Rahapelaaminen netissä (Gambling on the internet)	Pojat (%) (Boys)				Tytöt (%) (Girls)			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Veikkauksen pelisivustolla (On Veikkaus website)								
Kyllä (Yes)	1	2	4	35	2	1	2	10
Ei (No)	99	98	96	65	98	99	98	90
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	274	490	391	301	295	571	620	509
Jollakin muulla rahapelisivustolla (e.g. Paf, Unibet) (On some other gambling website (e.g. Paf, Unibet))								
Kyllä (Yes)	1	3	10	31	0	–	1	5
Ei (No)	99	97	90	69	100	100	99	95
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	258	474	385	290	275	561	602	502

5.5 Rahapelaamisen ongelmallisuus

Rahapelaamisen ongelmallisuutta arvioitiin vuonna 2019 käyttämällä lyhyttä kahden kysymyksen Lie/Bet-seulaa: ”Oletko koskaan tuntenut tarvetta käyttää pelaamiseen yhä enemmän rahaa?” ja ”Oletko koskaan joutunut valehtelemaan läheisillesi siitä, kuinka paljon pelaat?” Vastausvaihtoehdot molempiin kysymyksiin olivat ”kyllä” ja ”ei”. Myöntävä vastaus toiseen tai molempiin viittaa siihen, että rahapelaaminen saattaa olla vastaajalle ongelma ja asiaa olisi syytä selvittää tarkemmin.

Vuonna 2019 rahapelejä pelanneista 12–16-vuotiaista vastaajista Lie/Bet-seulaan jäi kiinni 14 % pojista ja 10 % tytöistä (myöntävä vastaus ainakin toiseen kysymyksistä). (Taulukko 25). Lie/Bet kysymyksistä tarvetta käyttää rahaa pelaamiseen yhä enemmän raportoi 12 % pojista ja 9 % tytöistä. Pelaamiseen liittyvästä läheisille valehtelusta raportoineiden osuudet puolestaan olivat alhaisempia, 5 % pojista ja 2 % tytöistä.

Taulukko 25. Rahapelaamisen ongelmallisuutta kartoittavan Lie/Bet-seulan kysymyksiin vastanneiden osuudet (%) viimeisen puolen vuoden aikana rahapelejä pelanneista vuonna 2019, iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2019.
Table 25. Responses to the Lie/Bet questions (%) among 6-month adolescent gamblers in 2019, by age and sex. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Lie/Bet-seula (A two-question Lie/Bet screen)	Pojat (%) (Boys)		Tytöt (%) (Girls)	
	12–16	18	12–16	18
Tarve käyttää pelaamiseen yhä enemmän rahaa (Need to use more and more money for gambling)				
Kyllä (Yes)	12	13	9	8
Ei (No)	88	87	91	92
Yhteensä (Total)	100	100	100	100
N	231	212	128	224
Valehdellut läheisille pelaamisesta (Has lied to close ones about gambling)				
Kyllä (Yes)	5	8	2	1
Ei (No)	95	92	98	99
Yhteensä (Total)	100	100	100	100
N	231	211	128	224
Myöntävä vastaus toiseen tai molempiin, % (Positive response to one or both, %)	14	15	10	8

6 Pohdinta

6.1 Tupakoinnin väheneminen pysähtynyt, nuuskan käyttö lisääntynyt etenkin tytöillä

Nuorten tupakointi on vähentynyt 2000-luvun alusta, mutta väheneminen pysähtyi vuosien 2017 ja 2019 välillä. Tämä koskee sekä päivittäin tupakoivien että tupakointia kokeilleiden osuuksia. Tupakoinnin kokeilujen väheneminen on tarkoittanut, että sekä tupakoinnin kokeilukäyttäjä että säännöllisen tupakoinnin aloittamisikä ovat siirtyneet myöhäisemmäksi, mikä on kansanterveyden kannalta erityisen myönteistä. Nähtäväksi jää, onko tämän tutkimusjakson tupakoinnin vähenemisen tasaantuminen pysyvä ilmiö vai jatkuuko väheneminen tulevaisuudessa. Eri suomalaistutkimukset ovat antaneet hyvin yhdenmukaisen kuvan nuorten savukkeiden polton kehityksestä, mutta vuoteen 2019 ulottuvia muita tutkimuksia ei toistaiseksi ole. Kouluterveyskyselyssä (2) tupakointitrendien suunta on ollut sama kuin Nuorten terveystapatutkimuksessa aina vuoteen 2017, johon asti tuloksia on saatavilla. Myös ESPAD-tutkimuksessa nuorten tupakointi on vähentynyt vuosien 2011 ja 2015 välillä (4). Tupakointi on ollut laskussa myös Pohjois-Amerikassa (8–10) sekä useissa läntisen Euroopan maissa (5–7).

Vaikka tupakoinnin väheneminen nyt pysähtyikin, tulosten perusteella on todennäköistä, että tämän päivän nuoret tupakoivat vähemmän saavutettuaan aikuisuuden kuin aikuisväestö tänä päivänä. Tämän myönteisen kehityksen myötä on mahdollista, että Suomi saavuttaa vuoden 2010 tupakkalaissa (21) ja STM:n tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämisen työryhmän mietinnössä (32) asetetun tavoitteen, joka tähtää tupakkatuotteiden käytön vähittäiseen loppumiseen vuoteen 2030. Toisaalta nuuskan käytön muutokset vesittävät tavoitteen saavuttamista.

Nuorten nuuskan käyttö on ollut nousussa 2000-luvun alkupuolelta myös tytöillä, joilla nuuskan kokeilut ja käyttö ovat selvästi harvinaisempia kuin pojilla. Nuuskan kokeilu ja käyttö lisääntyivät varsinkin 14–16-vuotiailla tytöillä. Hämmästyttävää on, että maassa, jossa nuuskaa ei saa myydä, 7 % 16-vuotiaista ja 10 % 18-vuotiaista pojista käyttää nuuskaa päivittäin. Melkein yhdeksän nuorta kymmenestä nuuskaa hankkineista ilmoitti saaneensa tai ostaneensa tuotteen kavereiltaan, mutta myös sosiaalisen median kautta ja katukaupasta oli nuuskaa hankittu. Nuuska kulkeutuu Ruotsin kautta Suomeen sekä Pohjois-Suomen rajanylityspaikoilta että Ruotsin laivoilta ja sen eteenpäin välittäminen on tuottoisaa toimintaa ja välittäjät hankkivat asiakkaita mm. internetin ja kaverien kautta. Nuorten nuuskan käytön vähentäminen edellyttää tehokkaampaa maahantuonnin – ja Ruotsin osalta maastaviennin – valvontaa sekä tiukem-

pia rajoituksia, esimerkiksi henkilökohtaiseen käyttöön sallittavan nuuskan maahan-tuontimäärän pienentämistä (33). STM:n tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämisen työryhmä ehdottaakin nuuska tuontimäärän pienentämistä nykyisestä 1000 gram-masta 100 grammaan vuorokaudessa (32).

6.2 Sähkösavukkeet ja sähkösavukemainonta

Sähkösavukkeet ovat olleet Suomen markkinoilla vasta vajaan vuosikymmenen. Nuorten sähkösavukkeiden käyttöä on kysytty Nuorten terveystapatutkimuksessa vuo-desta 2013 lähtien. Tänä aikana nuorten tietoisuus siitä, mikä sähkösavuke on, on li-sääntynyt huomattavasti. Kaikista vastaajista vain 4 % ei tiennyt mitä sähkösavukkeet ovat; nuoremmista vähän suurempi osa kuin vanhemmista. Nuorten tietoisuutta voi toki nostaa myös koulussa annettava tieto erilaisista tupakka- ja tupakankaltaisista tuotteista, eikä pelkästään kaveripiirin kokemukset. Vaikka tietoisuus sähkösavuk-keista on edelleen nuorilla lisääntynyt, kokeilut eivät ole lisääntyneet vuoteen 2017 ja 2015 verrattuna, 12–14-vuotiailla verrattuna myös vuoteen 2013. Säännöllisempi käyttökin on pysynyt melko harvinaisena. Päivittäin sähkösavukkeita ilmoittivat käyttä-vänsä lähinnä 18-vuotiaat pojat (3,1 %). Kokeilun ja käytön muutokset vuodelta 2015 lähtien ovat olleet Suomessa vähäisiä, kun taas esimerkiksi Pohjois-Amerikassa säh-kösavukkeiden käyttö on edelleen nousussa (34). Suomen tasaantuneeseen tilantee-seen on voinut vaikuttaa vuoden 2016 tupakkalakiuudistus, jossa sähkösavukkeita koskeva sääntely rinnastettiin tupakkatuotteita koskevaan sääntelyyn, minkä myötä niiden myynti tuli luvanvaraiseksi ja ne otettiin ikärajavälön ja esilläpitokiellon piiriin (21).

Vaikka sähkösavukkeet eivät ole kovin tavallisia nuorten keskuudessa, niistä monet sisältävät nikotiinia, joka voi aiheuttaa riippuvuutta. Noin puolet sähkösavukkeita käyt-täneistä nuorista ilmoitti käyttävänsä nikotiinipitoisia nesteitä sähkösavukkeissaan. Nuorten kannalta välitön riski onkin nikotiiniriippuvuuden synty myös sähkösavukkeilla tavallisten savukkeiden tai nuuskan ohella. Nuorten terveystapatutkimuksen vuosien 2013 ja 2015 aineistoihin perustuvassa artikkelissa havaittiin myös tavallisia savuk-keita kokeilemattomien nuorten kokeilevan nikotiininetettä sisältäviä sähkösavukkeita (35). Nikotiinipitoisten sähkösavukkeiden kokeilu voi myös toimia porttina päivittäiseen tupakointiin aiemmin tupakoimattomilla nuorilla (36).

Nuorista noin kaksi kolmesta ilmoitti sähkösavukkeen kokeilun syyksi halun kokeilla jotakin uutta ja viidennes ilmoitti syyksi kaverien sähkösavukkeiden käytön aloittami-sen. Tupakoinnin lopettaminen ei ole nuorilla merkittävä syy kokeilla sähkösavukkeita. Syyt ovat säilyneet samoina vuodesta 2015 lähtien. Tulokset vahvistavat käsitystä sähkösavukkeiden käyttäjistä uusien ja erilaisten tupakankaltaisten tuotteiden, kuten

vesipiippu ja nuuska, kokeilijoina (35). Aiempina vuosina yleisin muu syy kokeilla sähkösavuketta on ollut laajat makuvaihtoehdot, mutta vuonna 2019 juuri kukaan nuorista ei maininnut sitä kokeilun syyksi. Tupakkalain muutosten myötä erilaisten tunnusomaisten makuaineiden käyttö ei ole enää sallittua sähkösavukkeissa ja sähkösavukenesteissä (21).

Vuoden 2016 tupakkalakiuudistuksessa sähkösavukkeiden etämyynti esimerkiksi nettikaupoista kiellettiin. Vuonna 2019 8 % pojista ja 4 % tytöistä oli hankkinut sähkösavukkeensa internetin kautta. Kysymyksen muoto on muuttunut, joten vertailua vuoteen 2017 ei voi täysin tehdä. Kuitenkin tytöillä internetin osuus on suunnilleen sama kuin vuonna 2017, mutta poikien luku on selkeästi pienempi kuin vuonna 2017 (18 %). Edelleen valtaosa nuorista hankki sähkösavukkeet kavereilta tai tutuilta.

Sähkösavukkeiden mainonta ja markkinointi kuuluvat tupakkalain mainontakiellon piiriin, mutta kieltoa rikotaan edelleen. Markkinoinnissa hyödynnetään internetiä, erityisesti erilaisia sosiaalisen median kanavia. Tuotteiden myyntiä edistetään usein erilaisilla arvunnoilla ja edullisilla kotiin tilattavilla aloituspakkauksilla. Sähkösavukkeiden etämyynnin kieltäminen on tärkeä askel myös tämäntyyppisen mainonnan ja myynnin edistämisen vähentämisessä. Sähkösavukemainoksen nähneiden osuudet vuosina 2013–2017 olivat 10% tai hieman alle, vuonna 2019 osuudet ovat pudonneet alle 5 %:iin. Internet oli pojilla tavallisimmin mainittu yksittäinen mainoksen lähde, mutta tytöt olivat nyt nähneet internetissä mainoksia vähemmän kuin aikaisempina vuosina. Tytöillä perinteinen media, kuten TV ja lehdet, nousi samaan osuuteen kuin internet mainonnan lähteenä, kun taas kukaan pojista ei raportoinut sitä.

6.3 Vesipiippu ja muut nikotiinituotteet

Nuorten terveystapatutkimuksessa vesipiipun käytöstä kysyttiin ensimmäisen kerran vuonna 2011. Vuoden 2019 kysely osoittaa vesipiipun kokeilun ja käytön pysyneen samalla tasolla tai jopa hieman laskeneen edellisestä kyselystä. Vuonna 2019 8 % nuorista oli kokeillut vesipiippua, mikä huomattavasti on pienempi osuus kuin tuoreen katsauksen mukaan Euroopassa yleensä (32 %) (14). Suurin osa suomalaisnuorista on kokeillut vesipiippua vain kerran tai pari, useimmat käyttökerrat ovat harvinaisia.

Noin kolmasosa oli käyttänyt nikotiinia sisältävää tupakkaseosta. Tämä osuus oli pysynyt sekä tytöillä että pojilla samalla tasolla vuoteen 2017 verrattuna. Maustetun nikotiinia sisältämättömän yrttiseoksen suosio taas laski vuoteen 2017 verrattuna ja sen käyttö oli nyt samalla tasolla kuin nikotiinia sisältävän tupakkaseoksen. Vuonna 2019 oli uutena vaihtoehtona vesipiippukivet tai -geeli. Niitä oli käyttänyt viidennes sekä pojista että tytöistä. Tytöistä neljännes ei tiennyt mitä vesipiippu oli sisältänyt. Riippu-

vuushaittojen ehkäisyn näkökulmasta huomionarvoista on, että mikäli vesipiipussa poltetaan nikotiinia sisältävää tuotetta, sen käyttö on osaltaan edesauttamassa nikotiiniriippuvuuden syntyä ja sosiaalista altistumista tupakkatuotteille. Sähkösavukkeiden myötä markkinoille on tullut myös sähkövesipiippu, e-shisha, jota markkinoidaan esimerkiksi nuorille ja nuorille aikuisille suunnatuissa blogeissa. Sähkövesipiiput muistuttavat muodoltaan joko sähkösavukkeita tai perinteisiä itämaisia vesipiippuja.

Nikotiinikorvaushoitotuotteiden käyttö ei ollut yleistä: 12–14-vuotiaista ei juuri kukaan, 16-vuotiaista alle 10 % ja 18-vuotiaista pojista 15 % ja tytöistä 7 % oli kokeillut niitä. Suurin osa oli kokeillut vain kerran pari, useammat käyttökerrat olivat harvinaisia. Muutokset vuosiin 2009 ja 2011 ovat pieniä. Kuten vuonna 2009, suurin osa nuorista on kokeillut nikotiinikorvaushoitotuotteita muuten vaan. Vain viidennes pojista ja neljännes tytöistä on kokeillut tuotetta tupakoinnin lopettamiseen.

Vuoden 2019 kyselyssä kysyttiin myös muiden nikotiini- ja tupakankaltaisten tuotteiden kokeiluista tarkoituksena selvittää onko jotain tuotetta, josta emme ole kysyneet. Hyvin harva nuori ilmoitti kokeilleensa mitään muita tuotteita, ja tuotteet olivat pääasiassa sikareita. Myös nenänuuskaa, purutupakkaa ja kannabista ilmoittivat kokeilleensa yksittäiset nuoret.

6.4 Tupakkatuotteiden esilläpito ja myynti alaikäisille

Alaikäisten tupakkaostoja eri hankintapaikoista on seurattu jo ennen myynti-ikärajan nostamista 18 ikävuoteen 16 ikävuodesta vuonna 1995. Kyseinen lakimuutos vähensi nuorten tupakkaostoja kaupoista, kioskeista ja huoltoasemilta (kaupalliset lähteet). Toisaalta tähän liittyi kavereilta ja tuttavilta ostamisen lisääntyminen (37) sekä tupakan saanti kotiperäisistä tupakkalähteistä (esim. vanhemmat ja sisarukset) (38). Vuonna 2009 uudistetun tupakkalainsäädännön perusteella tupakan myynti luvanvaraistettiin tavoitteena nuorten tupakoinnin vähentäminen.

Tupakan myynnin luvanvaraistamisella ei näyttänyt Nuorten terveystapatutkimuksen vuoden 2011 kyselyn perusteella olleen mainittavaa vaikutusta päivittäin tupakoivien alaikäisten tupakkaostoihin vähittäismyyntiliikkeistä. Sen sijaan vuosien 2011 ja 2013 välillä alaikäisten tupakkaostot kaupoista, kioskeista ja huoltamoilta vähenivät merkittävästi. Vuosien 2013 ja 2017 välillä ostot pysyivät jokseenkin samalla tasolla. Vuonna 2017 edelleen 11 % päivittäin tupakoivista alaikäisistä oli ostanut tupakkaa kioskista ja 16% kaupasta, mutta vuonna 2019 kioskista ostot vähentyivät muutamaan

prosenttiin, kun taas kaupan osuus pysyi suunnilleen samana. Tupakkalain muuttuessa ja valvontamaksujen noustessa (21) luvan omaavien myyntipisteiden määrä väheni yli 10 000:sta (ennen lakia) noin 7 250:een loppuvuodesta 2018 (39). Voikin olla, että nimenomaan tupakkaa myyvien kioskien määrä on vähentynyt, mikä selittäisi kioskien osuuden vähenemisen tupakan hankintalähteenä, kun taas isommat kaupat edelleen hankkivat myyntilupia. Tärkein lähde olivat edelleen kaverit, vaikka heidän osuus oli vuonna 2019 vähentynyt noin 40 %:iin. Muita lähteitä oli harvemmin käytetty. Vaikka tupakan hankinta on vaikeutunut, valvonta näyttää edelleen pettävän osassa vähittäismyyntipisteitä.

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä kiellettiin 1.1.2012 alkaen. Nuorilta kysyttiin vuosina 2011–2019, olivatko he nähneet tupakkaa esillä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla. Uudessa tupakkalaissa sähkösavukkeet rinnastetaan tupakkatuotteisiin, joten niitäkään ei enää pitäisi olla esillä. Vuonna 2017 kysyttiin sama kysymys myös sähkösavukkeista, ja vuonna 2019 lisättiin myös muut tupakankaltaiset tuotteet, kuten Kick up -nuuska. Vähittäismyyntiliikkeissä käydessään tupakkatuotteita nähneiden osuus oli vuonna 2011 yli 80 % nuorista. Vuonna 2019 osuudet olivat huomattavasti pienemmät, mutta edelleen puolet nuorista altistuu näkemään tupakkatuotteita kaupoissa, noin viidennes huoltoasemilla ja neljännes kioskeissa. Vuoden 2019 luvut ovat pysyneet suunnilleen samalla tasolla kuin 2015. Luvut ovat hämmästyttävän korkeita edelleen. Esilläpito-kieltosäännöksen vastaista on järjestää tupakkatuotteiden myynti niin, että myyjä avaa asiakkaan pyynnöstä tupakkatuotteita tai niiden tavaramerkkejä sisältävän säilytyspaikan tai myyntilaitteen antaen asiakkaalle mahdollisuuden itse tarkastella tuotteita ja valita tuotteen näiden joukosta. Jälkimmäinen sääntö merkitsee sitä, että myöskään jonossa seuraavana oleva alaikäinen ei näe tupakkatuotevalikoimaa. Tuloksemme osoittavat, että asia ei välttämättä ole näin, vaan edelliselle asiakkaalle myytäessä tupakkatuotteet saattavat olla selvästi näkyvillä. Tässä suhteessa vähittäismyyntiliikkeissä olisi edelleen tehostamisen varaa esilläpidon suhteen.

Sähkösavukkeita ja muita tupakankaltaisia tuotteita nuoret olivat kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla nähneet selvästi vähemmän kuin tupakkaa. Voi olla, että sähkösavukkeita ja muita tupakankaltaisia tuotteita on myynnissä harvemmassa paikassa kuin tupakkaa.

6.5 Koulujen tupakointikielto nuorten näkökulmasta

Tupakoinnin sallimista kouluissa on kysytty jo 70-luvulta lähtien, mutta Kouluterveyskyselyn vakiinnuttua ja kysyessä tästä, vuosien 2001 ja 2017 välillä koulun tupakointisäännöistä ei ole kysytty Nuorten terveystapatutkimuksessa. Pitkä aikasarja osoittaa, että perinteiset peruskoulun tupakointikiellot murtautuivat 80–90-luvuilla ja tupakointi sallittiin monissa kouluissa. Lukioissa enemmistö oppilaista piti tupakointia kiellettynä vielä 1980-luvun alkupuolella, mutta vuodesta 1987 lähtien näin on ajatellut enää vähemmistö, alimmillaan (1993) vain 16 %. Ammatillisissa oppilaitoksissa tupakointia kokonaan kiellettynä pitävien osuus on ollut läpi tutkimusjakson erittäin pieni, muuttaman prosentin verran.

Vuonna 2010 oppilaitosten tupakointikieltoja tiukennettiin tupakkalain muutoksella. Lainsäädännön muutokset näkyvät selvästi vuosien 2001 ja 2017 vertailussa. Tupakointia kokonaan kiellettynä pitävien osuus nousi peruskoululaisilla 87 %:sta 97 %:iin, lukiolaisilla 23 %:sta 56 %:iin ja ammattiin opiskelevilla 2 %:sta 28 %:iin. Vuonna 2019 peruskoulun osalta osuudet pysyivät samoina kuin 2017. Lukiolaiset raportoivat enemmän tupakoinnin täyskieltoa ja sen osuus oli noussut jo kahteen kolmasosaan, kun taas ammattikoululaisista täyskiellon ilmoitti vain viidennes. Vaikka ammattikoululaisia oli vastaajissa paljon vähemmän kuin lukiolaisia, mikä voi vaikuttaa lukujen vertailtavuuteen, ammattikoulujen osalta on ehkäisevälle työlle ja oppilaitosten savuttomuustyön kehittämiseksi yhä runsaasti työsarkaa.

6.6 Vanhempien tupakointi ja altistuminen tupakansavulle vähenevät

Nuorten kasvuympäristössä on nykyisin entistä vähemmän tupakoinnille altistavia tekijöitä, mitä voidaan pitää sekä lainsäädännön että yhteiskunnan asenteiden muuttamisen seurauksena. Sekä isien että äitien tupakointi on tasaisesti vähentynyt, joskaan ei kokonaan loppunut. Tiedetään, että tupakointi periytyy sukupolvelta toiselle, jolloin isän tai äidin, ja jopa isovanhempien, tupakoidessa lapsen riski aloittaa tupakointi kasvaa merkittävästi (40–42). Vain muutama prosentti nuorista ilmoitti, että kodissa tupakointi olisi sallittu joskus tai joissakin paikoissa ja juuri kenenkään mielestä kodissa ei saanut vapaasti tupakoida. Lähes sama tulos koski sähkösavukkeita, mutta joissakin kodeissa näitä sai vapaasti käyttää. Osittain tupakointi näyttää siirtyneen parvekkeille, joissa osassa kodeista sai vapaasti tupakoida. Savuttomuutta vahvisti tupakointikielto perheen autossa. Vain muutama prosentti ilmoitti, että autossa sai vapaasti tupakoida

ja muutama prosentti, että sai tupakoida silloin tällöin. Osuudet olivat laskeneet vuodesta 2009, jolloin asiaa ensimmäisen kerran kysyttiin.

Nuorten kotien kannalta tilanne on kaiken kaikkiaan myönteinen. Vaikka lainsäädäntö ei sinänsä voi vaikuttaa kodeissa tapahtuvaan tupakointiin ja autotupakoinninkaan osalta laki ei säädä rangaistuksia, on näillä silti tärkeä merkitys yhteiskunnallisen normin luomisessa. Nuorten altistuminen tupakansavulle on kaiken kaikkiaan vähentynyt merkittävästi ja vain muutama prosentti oleskelee vähintään tunnin tupakansavuisissa tiloissa päivän aikana, 12-vuotiaista ei juuri kukaan.

6.7 Yhä useampi nuori usko tupakoinnin loppuvan vuoteen 2030 mennessä

Vuoden 2016 tupakkalaki asetti tavoitteeksi ”ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppumisen” laajentaen aiempaa tavoitetta tupakkatuotteiden ohella myös esimerkiksi sähkösavukkeisiin. Tavoitevuodeksi on asetettu 2030. Vuonna 2017 vain noin neljännes 14–18-vuotiaista nuorista ja kolmannes 12-vuotiaista uskoi, että vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa. Vuonna 2019 nämä osuudet nousivat: 12-vuotiaista jo puolet ja 14–18-vuotiaista nuorista kolmannes uskoi näin. Vastaavaa tietoa ei ole aikuisista eikä aikaisemmista vuosista. Suomen ASH ry on tutkinut tupakkalain tavoitteen kannatusta aikuisilla, ja valtaosa suomalaisista täysi-ikäisistä kannattaa tavoitetta, tupakitsijoistakin yli puolet (43). Jatkossa on tärkeää seurata nuorilla indikaattorin kehitystä ja yhteiskunnallisten muutosten heijastusta siihen.

Nuorilta kysyttiin mielipidettä eri tupakkatuotteiden haitallisuudesta terveydelle. Melkein kaikki vastaajat pitivät tupakkaa terveydelle haitallisena. Nuuskan suhteen osuus oli vain hivenen pienempi. Vesipiipun ja sähkösavukkeiden haitallisuuteen uskoi vain noin kaksi kolmasosaa vastaajista. Nuorilla ei välttämättä ole niin paljon tietoa uudemista tupakankaltaisista tuotteista kuin perinteisistä tuotteista, tai tieto saattaa olla risiriitaista. Sähkösavukkeet ovat varsin uusi tuote, joten niiden käytön pitkäaikaisvaikutuksista terveyteen ei ole vielä juurikaan tietoa.

Nuorilta kysyttiin mielipidettä myös nikotiinin haitallisuudesta terveydelle. Kaikista nuorista 90 % piti nikotiinia haitallisena terveydelle, tytöillä osuus (91 % tai yli) oli vähän suurempi kuin pojilla (84 % tai yli). Suomen ASH ry:n tekemän tutkimuksen mukaan 8 prosenttia vastaajista oli täysin samaa mieltä väittämästä ”nikotiini on terveydelle haitatonta” (43), kun taas nuorista pari prosenttia oli sitä mieltä että nikotiini ei ole haitallista terveydelle.

6.8 Kohti savutonta yhteiskuntaa

Tupakkalakiin on kirjattu tavoite tupakkatuotteiden käytön loppumisesta (21) ja STM:n tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämisen työryhmä on asettanut tavoitevuodeksi 2030 (32). Nuorten tupakoinnin vähentyminen aikaisempina vuosina tekee tavoitteen saavuttamisen mahdolliseksi. Sähkösavukkeiden ja vesipiipun säännöllisempi käyttökin ovat harvinaisia. Toisaalta nuuskan käytön kasvu, myös tytöillä, voi olla tavoitteen saavuttamisen esteenä.

Myös nuorten elinympäristöjen muuttuminen entistä savuttomammiksi tukee tämän ns. endgame-tavoitteen saavuttamista. Vain harvojen nuorten kodeissa saa tupakoida sisätiloissa. Sama koskee autojen sisätiloja. Myös suuressa osassa kouluja tupakointi on kielletty kokonaan, vaikka varsinkin ammattikouluissa sen suhteen olisi vielä parannettavaa. Nuoret näkevät tupakkatuotteita nykyään vähemmän myös myynnissä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla verrattuna aikaan ennen esilläpitokieltoa. Tupakansavulle myös altistuu entistä harvempi nuori nykyään. Kaikki nämä positiiviset muutokset ovat luoneet yhteiskuntaan savuttomuuden normia, joka on osaltaan vaikuttanut tupakoinnin vähentymiseen.

Nuoret näkevät tupakkatuotteita ja tupakointia entistä vähemmän ja myös asenteet ovat muuttuneet kielteisiksi tupakoinnin suhteen. Nuoret, myös tupakoitsijat, pitävät tupakointia tyhmänä tapana, eikä sähkösavukkeita ja nuuskaakaan pidetä mitenkään ”coolina” (44). Ei siis ihme, että yhä useampi nuori uskoo endgame-tavoitteen toteutumiseen.

6.9 Alkoholin käytön väheneminen pysähtynyt

Nuorten alkoholinkäyttö alkoi vähentyä vuosituhannen vaihteessa. Väheneminen koski aluksi alaikäisiä nuoria, mutta 2010-luvulla myös 18-vuotiaiden juominen on vähentynyt. Vuosien 2015 ja 2019 välillä laskeva trendi näyttää kuitenkin tasaantuneen. Humalajuominen on kuitenkin vähentynyt 18-vuotiaiden poikien keskuudessa. Suomen myönteinen kehitys on seurannut vuosituhannen vaihteen jälkeen kansainvälistä trendiä: nuorten alkoholinkäyttö on vähentynyt lähes kaikissa länsimaissa (45). Vuoden 2015 ESPAD-kyselyn mukaan suomalaisnuoret ovat raittiimpia kuin eurooppalaiset nuoret keskimäärin, mutta Tanskaa lukuun ottamatta muissa Pohjoismaissa raittiiden nuorten osuus kasvanut vielä Suomeakin voimakkaammin (46).

Raittiiden nuorten osuus nousi voimakkaasti vuosituhannen vaihteesta lähtien, mutta nousu on sittemmin tasaantunut. Raittiiden nuorten osuus on laskenut hieman 14–16-vuotiailla tytöillä ja pojilla, mutta 18-vuotiailla raittiiden osuus on pysynyt samana.

Myös kuukausittain tai useammin tapahtuva alkoholinkäyttö on yleistynyt hieman 14–16-vuotiaiden keskuudessa.

Vuonna 2018 voimaan tulleen alkoholilain pelättiin lisäävän nuorten juomista. Uusi laki mahdollisti nuorten suosimien juomasekoitusten myymisen ruokakaupoissa ja lisäksi ruokakaupoissa myytävien juomien alkoholipitoisuuksia. Vaikka lakimuutos ei ole vielä vaikuttanut hintoihin ja kauppojen tuotevalikoimiin ennen lakimuutosta ennakoitulla tavalla, ainakaan tähän mennessä tapahtuneet muutokset eivät näytä vaikuttaneen haitallisesti nuorten juomatapoihin. Myöskään ”limuviinujen” suosio ei ole ainakaan vielä nuorilla lisääntynyt. Nuorten juomatavoissa ei ole tapahtunut tilastollisesti merkitseviä muutoksia vuoteen 2017 verrattuna. Ainoastaan 18-vuotiaiden poikien humalajuominen on vähentynyt tilastollisesti merkitsevällä tasolla.

Vielä kymmenisen vuotta sitten näytti siltä, nuorten alkoholinkäytön väheneminen tarkoittaisi Suomessa lähinnä aloitusiän myöhentymistä (19). Täysi-ikäisyyden saavuttaneet kuluttivat alkoholia yhtä runsaasti kuin aiemmatkin ikäryhmät. Kuluneella vuosikymmenellä 18-vuotiaiden juominen on vähentynyt selvästi. Vaikka täysi-ikäisyyden saavuttaneet käyttävät alkoholia selvästi useammin kuin nuoremmat ikäryhmät ja valtaosa käyttää alkoholia ainakin satunnaisesti, alaikäisten raitistumiskehitys näkyy täysi-ikäisten nuorten aiempia ikäpolvia kohtuullisemmissä juomatavoissa.

Suomessa on rajoitettu sosiaalisen median alkoholimainontaa vuodesta 2015 lähtien. Tuolloin tiukentunut laki kieltää lisäksi mietojen alkoholijuomien mainonnan yleisillä paikoilla, kuten bussipysäkeillä ja mainostauluissa. Televisiossa ja radiossa mietoja alkoholijuomia saa mainostaa vasta iltakymmenen jälkeen. Alkoholimainontaa nähneiden nuorten osuus laski vuonna 2019. Eniten mainontaa oli nähty internetissä ja televisiossa. Mainonnan havaitseminen näissä kanavissa oli pysynyt kutakuinkin samalla tasolla vuoteen 2017 verrattuna. Tulokset kertovat osaltaan siitä, että alkoholimainonnan rajoituksilla ei ole ollut halutunkaltaisia vaikutuksia (47). Tulokset vahvistavat myös aikaisempien tutkimusten havainnot siitä, että internetistä ja erityisesti sosiaalisesta mediasta on tulossa keskeisin alkoholimainonnan kanava (48). Sosiaalisen median avulla on mahdollista tavoittaa tehokkaasti erityisesti nuoret kuluttajat.

Alkoholin saatavuus on keskeinen tekijä alkoholin käytön ja alkoholihaittojen vähentämisessä. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että alkoholin saatavuus on vaikeutunut alaikäisillä nuorilla ja että vanhemmat hankkivat yhä harvemmin juomia lapsilleen (4). Myös Alkon ja ruokakauppojen ikärajavaltonta on tehostunut. Vuoden 2019 kyselyn valossa ei voida raportoida alkoholin saatavuudessa tapahtuneita muutoksia, koska kysymysten muotoiluja muutettiin. Vuoden 2019 osalta voidaan todeta, että alaikäiset eivät osta alkoholijuomia Alkosta, ja kaupasta itse ostaminen on harvinaista. Alkosta ja kaupasta kuitenkin hankitaan juomia hakijan välityksellä. Nuoret saavat alkoholijuomia myös kavereiden tarjoamana.

6.10 Rahapelaaminen

Kaikkea rahapelaamista Suomessa koskee 18 vuoden ikäraja. Ikäraja tuli voimaan asteittain jo vuosina 2010/2011. Tästä huolimatta 14-vuotiaista pojista edelleen noin viidennes ja 16-vuotiaista pojista noin kolmannes pelaa rahapelejä. Alle 18-vuotiaiden tyttöjen rahapelaaminen, erityisesti säännöllinen pelaaminen, on harvinaista. Tutkimusjaksolla 2017–2019 ainoastaan 16-vuotiaiden poikien rahapelaamisen yleisyydessä oli havaittavissa tilastollisesti merkitsevää vähentymistä.

Rahapeleistä alaikäisten suosiossa ovat perinteisesti olleet rahapeliautomaatit. Rahapeliautomaatit luokitellaan haitallisimpien rahapelien joukkoon (49, 50). Niiden korkea haittariski johtuu muun muassa pelin nopeasta tahdistä, tiheästä arvontavälisestä ja pelaajan saamasta positiivisesta palkitsevuuskokemuksesta. Suomalainen erityispiirre, rahapeliautomaattien hajasijoitusmalli, jossa peliautomaatteja on sijoitettu näkyvästi arkiympäristöömme (kaupat, kioskit, huoltoasemat), on ollut pulmallinen erityisesti rahapelien ikärajavälön näkökulmasta. Alaikäiset ovat päässeet pelaamaan rahapeliautomaatteja. Vuodesta 2011 alkanut rahapeliautomaateilla pelaamisen laskeva trendi vaikutti pysähtyneen vuosien 2015 ja 2017 välillä, mutta on jatkanut kuitenkin laskuaan vuosien 2017–2019 välillä. On odotettavissa, että vuonna 2022 voimaan tulevan pelaajan pakollisen tunnistautumisen myötä alaikäisten pelaamista rahapeliautomaateilla voidaan tehokkaasti vähentää.

Tutkimuksessa tiedusteltiin ensimmäistä kertaa rahapelaamisesta netissä. On syytä todeta, että kotimaisen Veikkauksen pelisivustolla pelaaminen vaatii rekisteröitymisen ja vahvan henkilö- ja pankkitilitiedoilla tunnistautumisen. Alaikäisten pelaaminen Veikkauksen pelisivustolla on käytännössä mahdollista ainoastaan tilanteissa, joissa alaikäinen on joko saanut tai anastanut käyttöönsä jonkun aikuisen, 18 vuotta täyttäneen, tunnukset. Veikkauksen pelisivustolla pelanneiden osuudet alaikäisistä olivat tässä tutkimuksessa pieniä. Vaikka prosenttiosuudet ovatkin pieniä, tulokset osoittavat, että rahapelejä netissä pelaavien joukossa esiintyy myös alaikäisiä. Yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisten rahapelien tarjoajien nettipelisivustot vaikuttavat olevan tuttuja alaikäisille. Korkeimmillaan Manner-Suomen ulkopuolelle pelanneiden osuus alaikäisistä oli 16-vuotiailla pojilla (10 %). Suomessa ei ole toistaiseksi estetty eikä myöskään sanktioitu rahapelaamista yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisten toimijoiden rahapelisivustoilla. Arpajaislain vastaisen rahapelitoiminnan torjumiseksi Suomessa on kuitenkin alettu vastikään selvittämään teknisten estotoimien käyttöönottoa (ns. ”blokeeraus”) yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolelle suuntautuvalla rahapelaamisella (51).

Liialliseen rahapelien pelaamiseen liittyy haittoja ja pelaamiseen voi kehittyä myös riippuvuus. Pelaamisen haitallisuuden ja ongelmallisuuden arviointiin on kehitetty

useita erilaisia mittareita. Tässä tutkimuksessa rahapelaamisen ongelmallisuutta arviointiin yksinkertaisella kahden kysymyksen Lie/Bet-testillä. Rahapelejä pelanneiden nuorten kohdalla, jotka jäävät kiinni Lie/Bet-seulaan, olisi tarpeellista ottaa rahapelaaminen puheeksi ja arvioida tilannetta tarkemmin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa olisi erinomaiset mahdollisuudet rahapelaamisen puheeksi ottamiseen ja mahdollisen rahapeliongelman varhaiseen tunnistamiseen.

6.11 Tulosten luotettavuus

Aikasarjojen tulkinnassa olennaisinta on muutoksen mittaamisessa käytettyjen menetelmien vertailukelpoisuus yli ajan. Nuorten terveystapatutkimuksessa tutkimusvuosien välinen vertailtavuus on pyritty varmistamaan käyttämällä kyselyissä samoja kysymyksiä, valitsemalla otokset samalla periaatteella, säilyttäen kronologinen ikä mahdollisimman samana sekä tekemällä kyselyt samalla menetelmällä samaan aikaan vuodesta.

Vastausaktiivisuuden systemaattinen lasku 2000-luvulla on ollut etenkin vanhemmilla pojilla seikka, joka saattaa vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen sekä muutostrendien tulkintaan. Vastausaktiivisuuden lasku on noussut postikyselyjen yleiseksi ongelmaksi 2000-luvulla useiden muiden länsimaiden tapaan. Kouluissa toteutettavissa kyselyissä (esim. Kouluterveyskysely) on saavutettu parempi taso. Nuorten terveystapatutkimuksessa vastausaktiivisuutta on pyritty nostamaan lyhentämällä lomaketta ja lisäämällä internetvastaamisen mahdollisuus. Vaikutus vastaamisaktiivisuuteen on kuitenkin ollut vähäinen. Edelleen noin puolet vastanneista vastaa paperilomakkeella, mikä voi olla vaihtelua arkielämän sähköistyessä.

Vastausprosentin laskun vaikutusta tuloksiin pyrittiin epäsuorasti arvioimaan vertaamalla keskeisiä indikaattoreita vastaamisajankohdan suhteen. Oletuksena oli, että mitä myöhemmin nuori vastaa, sitä enemmän hän muistuttaa katoon jääviä. Vastaamisen ajankohta ei ollut yhteydessä siihen, kuinka todennäköisesti vastaaja oli kokeillut tupakkaa tai nuuskaa, alkoholin viikoittaisen käytön todennäköisyyteen, eikä myöskään tosihumalaan kuukausittain juomisen todennäköisyyteen millään ikäryhmällä. Joissain ryhmissä tulokset olivat ristiriitaisia. Yleensä kadossa on enemmän tupakoitsijoita ja alkoholin käyttäjiä, mutta tämä epäsuora arvio antaa tupakkatuotteiden käyttöä lukuun ottamatta vastakkaisia tuloksia. Onkin mahdollista, että kun vastausprosentti laskee riittävän alas, kato ei enää valikoidukaan samalla tavalla, vaan katoon jää enemmän niitä, jotka eivät koe kyselyn koskettavan heitä, koska heillä ei ole kokemuksia tupakkatuotteista ja päihteistä. Yllä olevat tulokset kuitenkin tarkoittavat, että vuosien 2015–2019 tuloksia voidaan verrata keskenään.

7 Päätelmät

Tässä raportissa esitettyjen tulosten perusteella voidaan päätelminä todeta seuraavaa:

- Vuosituhannen alusta alkanut nuorten tupakkakokeilujen ja tupakkatuotteiden käytön väheneminen on pysähtynyt kahden viime vuoden aikana. Kansanterveyden kannalta kehitys on tähän asti ollut myönteistä ja mm. valtioneuvoston asettaman Terveys 2015 -kansanterveysohjelman tavoite – 16–18-vuotiaista tupakoi alle 15 % – on saavutettu; 13 % käyttää tupakkatuotteita. Mikäli nuorten tupakkatuotteiden käyttö ei enää vähene, vaarantuu ns. endgame-tavoite eli tupakkatuotteiden käytön loppuminen vuoteen 2030. Endgame-tavoite on asetettu tupakkalaissa ja STM:n tupakka- ja nikotiinipoliittisen kehittämissryhmän mietinnössä.
- On mahdollista, että tupakkatuotteiden käytön vähenemisen pysähtyminen on tilapäinen ilmiö ja liittyy kyselytutkimusten satunnaisvaihteluun. Mutta on myös mahdollista, että pitkään jatkunut laskeva trendi on tulkittu siten, että tupakointi on voitettu ja siihen ei enää kannata voimavaroja tuhlata. Onkin erityisen tärkeä seurata nuorten tupakkatuotteiden käytön kehitystä jatkossa.
- Nuuskaa käyttää silloin tällöin tai päivittäin 16–18-vuotiaista tytöistä n. 6 %, pojista n. 15 %. Tyttöillä ja 16–18-vuotiailla pojilla nuuskan käyttö on lisääntynyt 2010-luvulla. Nuuskaa ei saa Suomessa eikä muissa EU-maissa myydä Ruotsia lukuun ottamatta. Siksi onkin hämmästyttävää, että jopa 6 % 16–18-vuotiaista pojista pystyy käyttämään päivittäin pelkästään nuuskaa, ei siis savukkeita. Tämä on mahdollista vain siten, että nuuskaa tuodaan toisaalta laittomasti ja salakuljettamalla, toisaalta ns. ”omaan käyttöön” sallituissa rajoissa. Nuorten nuuskankäytön rajoittamiseksi ja nikotiinidiversion syntymisen ehkäisemiseksi tulisikin pikaisesti toteuttaa STM:n tupakka- ja nikotiinipoliittikan kehittämissryhmän ehdotus omaan käyttöön tuotavan nuuskan tuontimäärän pienentäminen nykyisestä 1000 grammasta 100 grammaan vuorokaudessa.
- 12-vuotiaat elävät vielä lapsuutta eivätkä päihteet kuulu tämän ikäisten arkipäivään.
- Sähkösavukkeiden käyttö on toistaiseksi pysynyt harvinaisena 12–14-vuotiailla. Lähinnä näitä tuotteita käyttävät 18-vuotiaat pojat. Sähkösavukkeet tulivat markkinoille vasta 2010-luvun alkuvuosina. Niiden käyttö ei ole Suomessa noussut vuoden 2015 jälkeen toisin kuin monissa muissa länsimaissa. Tähän

on todennäköisesti ainakin osittain vaikuttanut vuoden 2016 tupakkalakiuudistus, jossa sähkösavukkeita koskeva sääntely rinnastettiin tupakkatuotteita koskevaan sääntelyyn. Tällöin näiden tuotteiden myynti tuli luvanvaraiseksi ja ne otettiin ikärajavälön ja esilläpitokiellon piiriin.

- Tupakkatuotteiden myynti alaikäisille on kielletty ja vuodesta 2009 myyntiin on tarvittu viranomaisten lupa. Vuoden 2011 kyselyn jälkeen alaikäisten tupakkaostot kaupoista ja kioskeista ovat vähentyneet ja väheneminen jatkui myös kahden viime vuoden aikana. Vain 3 % 14–16-vuotiaista päivittäin tupakoi-vista oli saanut ostetuksi tupakkatuotteita kioskeista ja 13 % kaupasta. Vaikka tupakan ostaminen on vaikeutunut, valvonta näyttää edelleen pettävän osassa vähittäismyyntipisteitä.
- Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien sekä sähkösavukkeiden esilläpito on kielletty vähittäismyynnissä. Vuoden 2012 lainmuutoksen jälkeen tupakkatuotteita kaupoissa, kioskeissa tai huoltoasemilla nähneiden osuus on vähentynyt, mutta edelleen noin puolet nuorista ilmoittaa nähneensä tupakkatuotteita esillä kaupoissa ja noin neljännes kioskeissa. Sähkösavukkeita, jotka nykyisin kuuluvat esilläpitokiellon piiriin, nähtiin huomattavasti tupakkatuotteita harvemmin. Tupakkalain esilläpitokieltosäännöksen vastaista on järjestää tupakkatuotteiden myynti niin, että myyjä avaa asiakkaan pyynnöstä tupakkatuotteita tai niiden tavaramerkkejä sisältävän säilytyspaikan tai myyntilaitteen antaen asiakkaalle mahdollisuuden itse tarkastella tuotteita ja valita tuotteen näiden joukosta. Lisäksi myynti pitäisi järjestää niin, että jonossa seuraavana oleva alaikäinen ei näe tupakkatuotevalikoimaa. Tulosten perusteella näyttää siltä, että vähittäismyyntiliikkeissä olisi esilläpidon suhteen tehostamisen varaa.
- Vuonna 2010 oppilaitosten tupakointikieltoja tiukennettiin tupakkalain muutoksella ja muutoksen seurauksena nähdään, että peruskoulussa opiskelevien käsitysten mukaan tupakointi heidän koulussaan on kielletty. Sen sijaan lukolaisista kaksi kolmasosaa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista vain noin viidennes pitää tupakointia omassa koulussaan kiellettynä. Ammattikoululaisten korkeat tupakointiluvut ovat pitkään olleet tiedossa. Erityisesti näissä oppilaitoksissa on syytä puuttua rakenteellisiin tekijöihin, jotka ylläpitävät tupakointia, ja tehostaa esimerkiksi tupakointikieltojen selkeyttä sekä johdonmukaisuutta niiden valvonnassa ja tiedotuksessa.
- Tulosten perusteella näyttää siltä, että Suomi on siirtymässä kohti savutonta yhteiskuntaa ja tupakoimattomuudesta ja savuttomuudesta on tulossa normi. Nuorten kasvuympäristössä tupakkatuotteille ja tupakansavulle altistuu huomattavasti harvemmin kuin vielä 2010-luvun alussa ja etenkin vuosituhanen

alussa. Tämä näkyy perheissä vanhempien tupakoinnin vähenemisenä, tupakointikieltoina kodissa ja perheen autossa sekä tupakansavuisissa tiloissa oleskelun olennaisena vähenemisenä. Yhä useampi nuori myös uskoo asetettuun tavoitteeseen: Suomessa ei juuri kukaan tupakoi vuonna 2030.

- Mutta onko Suomi myös nikotiiniton vuonna 2030? Uhkakuvina nousevat nuuskan lisäksi uudet nikotiinivalmisteet, joita tupakkateollisuus on aggressiivisesti kehittämässä. Toistaiseksi Suomi on aktiivisesti tupakkapolitiikkaa kehittämällä pystynyt pitämään nämä uhat aisoissa.
- Alkoholien käytön kehitys on ollut nuorilla koko 2000-luvun myönteistä, mutta laskeva trendi näyttää nyt pysähtyneen. Poikkeuksena on 18-vuotiaiden poikien humalajuominen, joka on edelleen vähentynyt. Vuonna 2018 voimaan tullut alkoholilain kokonaisuudistus ei ole ainakaan tähän mennessä lisännyt nuorten juomista. Sen sijaan on mahdollista, että lainmuutos ja siihen liittyvä alkoholin vapaampaa saatavuutta painottava aktiivinen keskustelu mediassa ovat myötävaikuttaneet nuorten alkoholin käytön laskun pysähtymiseen.
- Alkoholijuomien myynnin ikärajavaltontaa Alkossa ja kaupoissa näyttää toimivan melko hyvin. Alaikäiset eivät saa hankittua alkoholijuomia Alkosta ja myös niiden ostaminen kaupasta on harvinaista. Tyypillisin tapa saada alkoholijuomia alaikäisenä on joko kaverien tai tuttavien tarjoamana tai sitten hakijan välityksellä kaupasta ostettuna. Jatkossa on tärkeä varmistaa, että ikärajavaltontaa säilyy tiukkana.
- Alkoholimainontaa nähneiden nuorten osuus laski vuodesta 2017 vuoteen 2019. Alkoholien mainontaa rajoittava lakiuudistus tuli voimaan vuoden 2015 alussa. Alkoholimainontaa internetissä havainneiden osuus kasvoi vuodesta 2015 vuoteen 2017 merkittävästi, mutta pysyi vuonna 2019 vuoden 2017 tasolla. Aikakauslehdissä, sanomalehdissä ja televisiossa mainontaa havainneiden osuudet laskivat vain hieman tai pysyivät samoina kuin vuonna 2017. Tulokset vahvistavat aiempien tutkimuksien johtopäätökset internetin kasvaneesta roolista alkoholimainonnan kanavana ja että sosiaalisen median mainontarajoitukset eivät ole vähentäneet nuorten altistumista alkoholimainonnalle.
- Rahapelaamisen 18 vuoden laillisesta ikärajusta huolimatta edelleen noin viidennes 14-vuotiaista pojista ja lähes kolmannes 16-vuotiaista pojista pelaa rahapelejä. Alle 18-vuotiailla tytöillä rahapelejä pelanneiden osuudet ovat selvästi poikia alhaisempia. Muutokset rahapelaamisen yleisyydessä vuosien 2017 ja 2019 välillä olivat vähäisiä, lukuun ottamatta 16-vuotiaita poikia; heillä rahapelejä pelaamattomien osuus lisääntyi tarkastelujaksolla 2017–2019.

- Vuodesta 2011 alkanut rahapeliautomaattipelaamisen laskeva trendi on jatkunut tarkastelujaksolla 2017–2019. On odotettavissa, että vuonna 2022 voimaan tulevan pelaajan pakollisen tunnistautumisen myötä alaikäisten pelaamista rahapeliautomaateilla voidaan tehokkaasti vähentää ikäraja- ja valvonnan tehostuessa.
- Tutkimuksessa tiedusteltiin ensimmäistä kertaa rahapelaamisesta internetissä. Erikseen tiedusteltiin pelaamisesta Veikkauksen rahapelisivustolla (veikkaus.fi-palvelussa) ja Manner-Suomen ulkopuolisilla rahapelisivustoilla. Rahapelaaminen Veikkauksen nettipelisivustolla oli alaikäisten keskuudessa melko vähäistä. Tulokset kuitenkin paljastivat, että 16-vuotiaista pojista peräti kymmenen prosenttia raportoi pelanneensa yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisilla rahapelisivustoilla. Tämä osoittaa, että nuoret ovat taipuvaisia etsimään sellaisia rahapelaamisen tapoja ja väyliä tilanteissa, joissa lainsäädännöllisin keinoin (esim. ikärajat) heidän pelaamiseensa on pyritty puuttumaan.
- Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa olisi erinomaiset mahdollisuudet rahapelaamisen puheeksi ottamiseen ja mahdollisen rahapeliongelman varhaiseen tunnistamiseen, erityisesti tilanteissa, joissa yksinkertaisen ja kustannustehokkaan rahapelaamisen ongelmallisuutta arvioivan kahden kysymyksen Lie/Bet-testin tulokset antavat siihen viitteitä.

8 Conclusions

The following can be concluded from the results presented in this report:

- The decreasing trend in young people's tobacco experimenting and in the use of tobacco products that began in the beginning of 2000s has levelled off during the last two years. With regard to public health, the development has been positive so far. The goal set in the Finnish Government's public health programme, Health 2015, has been reached: less than 15% of 16 to 18-year-olds smoke tobacco – 13% of the age group use tobacco products. If the use of tobacco products by young people does not decrease anymore, the endgame objective of ending the use of tobacco products by 2030 will be at risk. The endgame objective was set by the Tobacco Act and by a report drafted by the working group to develop tobacco and nicotine policy at the Ministry of Social Affairs and Health.
- It is possible that the stagnated decrease in the use of tobacco products is a temporary phenomenon related to random survey variation. However, another option is that the long-term decreasing trend has been interpreted as an indication that the combat against smoking is won and no more resources need to be used for that purpose. In future, it is very important to monitor how the use of tobacco products by young people develops over time.
- Among 16 to 18-year-olds, snus is used occasionally or daily by about 6% of girls and 15% of boys. Snus use has increased among girls and among 16 to 18-year-old boys during the 2010s. Snus cannot be sold in Finland or in other EU countries, except for in Sweden. It is therefore surprising that as many as 6% of 16 to 18-year-old boys are able to use snus daily – and the figure does not include cigarettes. This is possible only if snus is imported illegally by smuggling or for "own use" within legal limits. The working group for the development of tobacco and nicotine policy at the Ministry of Social Affairs and Health has proposed that the import limit for snus for own use should be reduced to 100 grams per day from the present 1000 grams per day. This proposal should be implemented as soon as possible in order to restrict the use of snus by young people and to prevent them from becoming addicted to nicotine.
- Children aged 12 years are still living their childhood and intoxicants are not a part of their daily life.

- The use of electronic cigarettes is so far rare among 12 to 14-year-old children. E-cigarettes are mainly used by 18-year-old boys. E-cigarettes entered the market in the early 2010s. Their use has not increased since 2015 in Finland, unlike many other western countries. This probably depends, at least partly, on the Tobacco Act reform in Finland in 2016, which made the regulation of e-cigarettes comparable to the regulation of tobacco products. Since then, selling e-cigarettes is subject to licence and e-cigarettes are covered by age limit control and display ban.
- Selling tobacco products to minors is prohibited, and since 2009, all sale of tobacco products requires a licence from authorities. After the survey in 2011, minors' tobacco purchases from shops and kiosks have decreased, even during the last two years. Only 3% of 14 to 16-year-olds who smoke daily had been able to buy tobacco products from kiosks and 13% from shops. Although buying tobacco has become more difficult, the control still seems to fail in some retail sales outlets.
- Tobacco products, their trademarks and electronic cigarettes must not be kept on display in retail outlets. After a legislative amendment in 2012 the proportion of people who had seen tobacco products in shops, kiosks or service stations has decreased, but still about a half of young people respond that they have seen tobacco products on display at shops and a quarter has seen them in kiosks. E-cigarettes, too, are covered by the display prohibition, and respondents had seen them considerably less often than tobacco products. It violates the display prohibition provision to organise the sale of tobacco products in such a way that the seller opens the place or selling device containing tobacco products or trademarks and lets the customers themselves see the products and choose among them, even if the customer would require that. The sale should also be organised in such a way that minors next in the queue cannot see the seller's selection of tobacco products. It seems, based on the results, that there is need to reorganise the display in many retail outlets.
- In 2010, an amendment of the Tobacco Act made educational institutions' smoking bans stricter. As a result, respondents studying in comprehensive schools seem to think that smoking in their school is forbidden, while two thirds of students in general upper secondary schools and only a fifth of students in upper secondary vocational education reported this. The high rates of smoking among students in vocational education are well known from a longer period. In these educational institutions, in particular, there is reason to intervene in structural factors maintaining the habit of smoking, to make

smoking prohibitions clearer and to be consistent in controlling the prohibitions and informing about them.

- Based on the results, it seems that Finland is moving towards a smokeless society and non-smoking is becoming a norm. Young people are exposed to tobacco products and tobacco smoke in their educational environments considerably less often than at the beginning of the 2010s or, in particular, at the beginning of the millennium. This can be noticed in families as parents' smoke less than before, smoking is forbidden in homes and family cars, and people spend significantly less time in smoky indoor areas than before. More and more young people also believe in this objective: Hardly anyone will smoke in Finland in 2030.
- However, is Finland also nicotine-free in 2030? In addition to snus, threats include new nicotine products, which the tobacco industry is aggressively developing. So far, Finland has been able to keep these threats under control by actively developing its tobacco policy.
- The decreasing trend in alcohol use has been a positive phenomenon among the youth throughout the 2000s, but the trend seems to have levelled off now. An exception to this is binge drinking among 18-year-old boys, which has continued to decrease. The overall reform of the Alcohol Act in 2018 has not increased drinking among the youth so far. However, the amendment and the related media discussions emphasising a freer availability of alcohol may have influenced the use of alcohol by young people, which ceased to decrease.
- It seems that the age limit control for selling alcohol from Alko shops or grocery shops works rather well. Minors cannot buy alcoholic beverages from Alko and only rarely manage to buy alcohol from grocery shops. The most typical ways to get alcoholic beverages as a minor are when served by friends or with the help of an adult who buys alcohol from a shop on behalf of the young person. In future, it is important to ensure that the age limit control remains strict.
- The proportion of young people who has seen alcohol advertising decreased from 2017 to 2019. A legislative reform restricting alcohol advertising entered into force in the beginning of 2015. Proportion of respondents who had observed online advertising of alcohol rose significantly from 2015 to 2017 but stayed then at the same level until 2019. Proportions of people who had seen alcohol advertising in magazines, newspapers or television decreased slightly or remained the same as in 2017. The outcomes support the earlier research

conclusions that the internet's role is growing as a channel of alcohol advertising, and the restrictions regarding social media have not reduced young people's exposure to alcohol advertising.

- Despite the legislative 18 years age limit for gambling, about a fifth of 14-year-old boys and almost a third of 16-year-old boys gamble as before. Among girls under the age of 18, gambling was significantly less frequent. There were only small changes in the frequency of gambling between 2017 and 2019, except for 16-year-old boys: in their age group the proportion of those who did not gamble at all increased during the reference period 2017–2019.
- The decreasing trend in slot machine gambling that started in 2011 continued during 2017–2019. It is expected that minors' gambling on slot machines can be effectively reduced as the compulsory identification of slot machine players enters into force in 2022. The identification requirement will make age limit control more efficient.
- This was the first time the survey asked about online gambling. There were separate questions about gambling on the website of Veikkaus, the Finnish National Lottery, and on websites outside Mainland Finland. Playing Veikkaus online games was quite rare among minors. The results demonstrated, however, that as many as ten per cent of 16-year-old boys told that they had played on websites outside the monopoly system. This proves that the young tend to search for other ways and channels for gambling in situations where legislation has been used to restrict their gambling (age limits, for example).
- School and student healthcare personnel have excellent opportunities to bring up the issue of gambling and to identify potential gambling problems early. This should be done, in particular, in situations where the two-question questionnaire Lie/Bet indicates that tackling the problem could be necessary.

Kiitokset

Sosiaali- ja terveysministeriö on rahoittanut Nuorten terveystapatutkimuksen 2019 kyselyn keräyksen. Tutkimus on toteutettu Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa. Kiitämme kaikkia tutkimukseen osallistuneita nuoria siitä, että he antoivat arvokasta aikaansa lomakkeen täyttämiseen ja siten edistivät pieneltä osin oman ikäryhmänsä terveyttä ja hyvinvointia.

Liitetaulukot

(boys = pojat, girls = tytöt)

Merkkien selitykset:

- ei havaintoja (no observations)
- 0 alle 0,5 (below 0,5)
- . ei mitattu (not measured)

Liitetaulukko 1. Tupakointi iän ja sukupuolen mukaan 2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 1. Smoking in 2019, by age and sex (%). Adolescent Health and Life-style Survey 2019.

	Pojat				Tytöt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei kokeillut	97	83	57	41	99	85	64	45
Kokeillut vain yhden	2	9	10	10	1	7	11	11
Polttanut 2–50 savuketta elämänsä aikana	1	7	19	29	0	5	13	24
Polttanut yli 50 savuketta elämänsä aikana	–	1	8	9	–	2	4	8
Päivittäin 1–9 savuketta	–	1	5	5	–	1	5	7
Päivittäin yli 9 savuketta	–	0	2	6	–	0	2	5
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	274	499	400	307	293	575	626	512
Puuttuva tieto, N	3	4	6	2	5	5	4	5

Liitetaulukko 2. Nuuskakokeilut iän ja sukupuolen mukaan 2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 2. Snus experiments in 2019, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Pojat				Työt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei ole kokeillut	100	87	62	52	100	93	83	76
On kokeillut kerran	0	6	13	14	0	2	7	11
On nuuskannut 2–50 kertaa	–	5	11	18	–	4	7	10
On nuuskannut yli 50 kertaa	–	2	14	17	–	1	4	3
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	274	495	398	303	294	575	625	514
Puuttuva tieto, N	3	8	8	6	4	5	5	3

Liitetaulukko 3. Nykyinen nuuskaaminen iän ja sukupuolen mukaan 2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 3. Current use of snus in 2019, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Pojat				Työt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei lainkaan	100	97	86	83	100	97	95	94
Silloin tällöin	–	3	7	7	–	3	3	4
Kerran päivässä tai useammin	–	1	7	10	–	0	2	2
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	271	485	392	295	290	554	602	501
Puuttuva tieto, N	6	18	14	14	8	26	28	16

Liitetaulukko 4. Tupakkatyyppi päivittäin tupakkaa käyttävillä iän ja sukupuolen mukaan 2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 4. Type of tobacco among daily tobacco users in 2019, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Pojat		Työt	
	16	18	16	18
Vain tehdasvalmisteisia	32	64	59	79
Vain itsekäärittäjä	24	15	17	7
Sekä tehdasvalmisteisia että itsekäärittäjä	44	21	24	15
Yhteensä	100	100	100	100
N	25	33	46	61
Puuttuva tieto, N	1	0	1	1

Liitetaulukko 5. Päivittäinen savukkeiden kulutus (tehdasvalmisteisten ja itsekäärittäjien savukkeiden yhteenlaskettu lkm) päivittäin savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 5. Daily consumption of cigarettes (total number of manufactured and self-rolled cigarettes) among daily cigarette smokers in 2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Pojat			Työt		
	14	16	18	14	16	18
Keskiarvo	6,5	9,4	11,5	5,1	7,4	8,7
N	4	26	33	10	47	62

Liitetaulukko 6. Tupakkaa kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 6. Percentage of adolescents who have tried tobacco in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	50	47	47	45	37	35	32	42	35	33	33
14	68	71	67	66	68	62	64	67	64	62	63
16	80	78	83	81	77	78	78	80	76	81	75
18	84	86	85	87	81	83	81	85	81	85	84
Tytöt											
12	32	27	27	24	23	20	20	24	24	26	25
14	60	58	60	60	58	57	57	63	59	63	66
16	77	76	76	78	75	77	74	78	78	78	78
18	79	83	81	80	82	82	81	84	79	82	81

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	30	30	18	17	16	11	10	9	6	6	3
14	60	56	47	41	33	36	32	33	22	17	17
16	78	73	67	67	58	54	51	47	43	37	43
18	83	82	82	77	74	67	61	60	58	56	59
Tytöt											
12	21	23	12	13	10	8	8	5	3	2	1
14	64	58	50	44	39	37	31	28	20	16	15
16	81	78	75	67	63	61	57	49	44	38	36
18	83	81	82	78	75	74	68	60	62	57	55

Liitetaulukko 7. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 7. Percentage of adolescents using tobacco products daily in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	1	1	3	1	.	1	1	1	2	1	1
14	11	9	16	15	.	15	17	14	15	12	14
16	30	25	31	28	.	34	37	33	30	31	27
18	41	34	37	36	.	38	39	37	37	37	36
Tytöt											
12	2	1	1	1	.	0	1	1	1	1	–
14	15	9	12	13	.	10	13	15	13	13	17
16	27	25	26	24	.	29	29	27	26	26	28
18	32	26	26	25	.	33	30	28	25	28	28

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	0	1	1	1	0	0	0	1	0	–	–
14	12	13	7	8	5	8	4	4	3	1	2
16	30	31	25	24	21	23	22	16	13	9	12
18	36	36	37	36	30	29	29	21	22	21	17
Tytöt											
12	0	1	–	0	1	0	0	0	–	–	–
14	17	15	11	10	7	8	6	6	3	2	2
16	30	31	30	27	23	23	19	14	12	8	9
18	30	32	36	33	29	26	23	18	16	13	14

Liitetaulukko 8. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 8. Percentage of adolescents smoking cigarettes daily in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1
14	11	9	15	15	13	14	16	14	15	12	14
16	30	25	30	27	28	33	36	32	29	30	26
18	41	33	36	34	32	37	38	36	35	35	33
Tytöt											
12	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	–
14	15	9	12	13	10	10	13	15	13	13	17
16	27	25	25	23	25	28	29	27	26	26	27
18	32	26	26	25	25	32	29	28	25	28	28

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	0	1	1	1	0	0	0	1	0	–	–
14	12	13	7	7	5	8	4	3	2	1	1
16	28	29	23	23	20	21	19	13	11	6	6
18	34	33	35	34	28	28	25	19	18	14	11
Tytöt											
12	0	1	–	0	1	0	0	–	–	–	–
14	17	15	11	10	7	8	6	5	3	2	2
16	30	31	29	27	23	22	19	14	11	7	7
18	30	31	35	33	28	26	23	18	15	12	12

Liitetaulukko 9. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 9. Percentage of adolescents smoking over 9 cigarettes daily in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	0	0	0	–	0	0	1	–	1	1	–
14	3	2	4	4	5	7	7	7	6	5	6
16	15	13	17	18	18	20	25	21	19	19	16
18	30	24	26	25	25	29	30	28	26	26	24
Tytöt											
12	1	–	–	0	0	–	–	0	0	–	–
14	3	3	3	5	3	3	6	7	5	4	5
16	10	9	8	10	14	12	13	15	11	12	12
18	14	12	12	13	15	20	14	17	16	16	15

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	–	–	0	1	–	–	–	0	–	–	–
14	5	6	3	3	3	3	1	1	1	1	0
16	18	18	15	15	14	12	12	7	5	3	2
18	25	25	24	24	20	18	16	9	10	9	6
Tytöt											
12	–	–	–	0	0	–	–	–	–	–	–
14	7	6	4	3	3	3	2	2	1	0	0
16	13	15	14	12	10	10	8	6	5	3	2
18	16	18	20	16	13	13	12	7	6	4	5

Liitetaulukko 10. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 10. Percentage of adolescents who have experimented with snus in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	.	.	6	4	.	4	3	2	2	1	2
14	.	.	13	18	.	14	16	10	13	14	16
16	.	.	22	24	.	28	30	27	29	30	32
18	.	.	21	27	.	32	35	38	37	38	41
Tytöt											
12	.	.	1	1	.	1	0	1	0	0	0
14	.	.	4	3	.	4	2	3	3	3	6
16	.	.	7	7	.	7	9	7	6	8	12
18	.	.	5	9	.	11	14	9	7	11	14

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	2	1	1	1	1	0	1	4	1	3	0
14	18	16	9	9	7	12	14	21	14	12	13
16	38	41	30	26	28	31	32	31	32	34	38
18	45	44	44	42	38	41	39	37	47	47	48
Tytöt											
12	0	0	–	1	–	–	1	–	–	1	0
14	6	6	4	3	3	3	5	7	5	5	7
16	12	15	12	10	12	14	14	13	15	15	17
18	16	19	18	16	17	17	20	23	26	24	24

Liitetaulukko 11. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 11. Percentage of adolescents using snus occasionally or daily in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	.	.	0,9	–	.	0,5	0,3	0,5	0,3	0,3	0,7
14	.	.	2,5	2,4	.	2,8	3,4	1,9	2,3	3,5	4,3
16	.	.	4,2	3,2	.	5,3	7,3	4,3	4,6	6,5	7,4
18	.	.	2,4	5,1	.	3,9	7,1	7,0	7,1	7,1	9,7
Tytöt											
12	.	.	–	0,2	.	0,3	–	0,3	–	0,2	–
14	.	.	0,4	–	.	0,3	–	0,5	0,4	0,2	0,5
16	.	.	0,2	0,2	.	0,6	0,3	0,2	0,2	0,5	1,2
18	.	.	0,4	–	.	0,6	0,5	0,5	0,2	0,4	0,7

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	0,5	–	0,3	–	–	–	0,3	0,9	0,1	–	–
14	4,9	3,5	1,3	1,9	1,7	4,7	3,8	5,8	3,5	3,1	3,3
16	12,1	12,3	7,1	6,7	8,6	11,9	12,3	11,6	12,4	12,4	14,5
18	11,1	11,4	8,5	11,6	10,7	11,7	14,4	14,5	16,7	23,3	16,6
Tytöt											
12	–	–	–	–	–	–	–	0,3	–	–	–
14	0,9	0,7	0,5	0,5	0,2	–	0,9	1,6	0,7	1,3	2,9
16	0,9	1,1	0,6	1,0	1,6	2,1	2,0	3,2	2,7	3,9	5,3
18	0,7	0,7	0,9	0,9	2,0	1,3	2,7	3,7	4,5	4,0	5,8

Liitetaulukko 12. Päivittäisen savukkeiden kulutuksen (tehdasvalmisteisten ja itsekääritysten savukkeiden yhteenlaskettu lkm) keskiarvo päivittäin savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 12. Average daily consumption of cigarettes (total number of manufactured and self-rolled cigarettes) among daily cigarette smokers in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
14	7,5	7,4	7,6	7,9	9,7	9,4	9,4	9,4	9,2	9,0	9,6
16	9,9	10,6	10,1	11,8	11,7	11,3	12,4	12,9	11,3	11,5	11,5
18	13,3	13,3	12,4	12,9	14,4	13,7	14,2	14,1	13,2	12,5	13,4
Tytöt											
14	5,2	7,1	6,2	6,9	7,6	7,4	8,6	9,2	7,5	7,2	7,4
16	7,9	8,3	6,8	8,9	10,7	8,3	9,0	10,3	8,7	9,0	8,8
18	8,8	9,2	8,8	9,7	10,5	10,6	9,5	10,8	11,3	10,3	10,0

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
14	9,2	9,5	11,0	9,3	12,0	8,9	10,6	5,4	10,1	10,5	6,5
16	12,0	11,7	12,1	11,2	11,5	12,7	12,4	10,9	12,3	14,6	9,4
18	13,6	13,3	13,3	13,4	12,5	12,1	11,9	8,1	13,0	12,3	11,5
Tytöt											
14	9,0	8,2	8,8	7,9	8,6	8,1	7,4	8,3	10,0	7,3	5,1
16	9,6	9,8	9,9	9,4	9,0	9,2	8,7	8,1	9,1	8,2	7,4
18	10,0	10,1	10,0	9,5	8,8	9,8	9,1	8,1	8,7	8,0	8,7

Liitetaulukko 13. Itsekäärittyjä savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 13. Percentage of adolescents smoking self-rolled cigarettes among daily cigarette smokers in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
14	36	36	23	35	27	20	18	19	30	35	52
16	25	34	16	17	18	18	10	20	24	31	43
18	22	20	13	13	17	9	7	9	20	25	32
Tytöt											
14	28	13	17	18	16	11	5	13	12	22	31
16	18	16	8	7	11	8	5	9	12	23	31
18	11	11	9	6	7	6	3	3	11	19	22

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
14	52	42	47	41	37	50	57	23	*	*	*
16	45	37	40	35	28	38	35	43	45	52	65
18	33	39	29	22	21	17	27	23	23	29	36
Tytöt											
14	37	37	43	36	33	29	27	29	*	*	*
16	34	31	32	26	24	22	20	26	37	39	40
18	19	24	17	16	11	14	14	17	15	13	21
* N on liian pieni / N is too small											

Liitetaulukko 14. Alkoholin käytön useus iän ja sukupuolen mukaan 2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 14. Frequency of alcohol use in 2019, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Pojat				Työt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Päivittäin	–	–	–	–	–	–	–	0
Pari kertaa viikossa	–	0	1	9	–	1	1	5
Kerran viikossa	–	1	4	15	–	1	2	12
Pari kertaa kuukaudessa	–	2	11	26	–	2	14	30
Noin kerran kuukaudessa	–	2	13	10	–	2	11	14
Noin kerran parissa kuukaudessa	0	2	9	11	–	6	13	11
3–4 kertaa vuodessa	0	6	15	11	1	7	15	10
Kerran vuodessa tai harvemmin	3	9	12	4	2	8	9	6
En käytä alkoholi juomia	97	77	37	16	97	74	36	12
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	275	497	398	304	294	578	624	513
Puuttuva tieto, N	2	6	8	5	4	2	6	4

Liitetaulukko 15. Tosihumalaan juomisen useus iän ja sukupuolen mukaan 2019 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 15. Frequency of drinking alcohol until really drunk in 2019, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Pojat				Työt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kerran viikossa tai useammin	–	–	0	3	–	1	1	2
Noin 1–2 kertaa kuukaudessa	–	1	7	18	–	1	6	20
Harvemmin	–	5	31	45	–	7	31	41
En koskaan	100	94	61	34	100	91	62	37
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	275	497	398	304	295	578	624	512
Puuttuva tieto, N	2	6	8	5	5	2	6	5

Liitetaulukko 16. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 16. Percentage of adolescents reporting abstinence in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	82	76	80	82	89	81	85	79	79	77	81
14	47	53	53	51	57	50	47	42	41	43	39
16	25	25	21	23	24	19	17	14	15	12	15
18	8	10	9	11	11	9	5	7	7	7	7
Tytöt											
12	80	85	85	91	91	87	90	84	82	79	79
14	44	50	50	51	59	45	44	38	36	31	29
16	24	19	22	21	22	15	14	12	13	11	11
18	9	13	13	11	12	8	7	7	6	6	7

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	76	80	86	89	92	91	94	94	97	97	97
14	36	42	50	58	65	56	66	69	79	78	77
16	14	18	21	22	29	26	27	36	47	44	37
18	9	8	9	8	14	9	10	12	15	13	16
Tytöt											
12	80	81	90	91	93	91	95	98	99	98	97
14	30	34	39	46	55	51	58	67	77	78	74
16	12	13	13	21	25	21	24	37	37	40	36
18	7	7	6	8	11	8	6	12	11	12	12

Liitetaulukko 17. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 17. Percentage of adolescents using alcohol at least once a month in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	3	6	4	1	2	5	3	3	3	6	6
14	18	17	15	15	16	19	22	23	26	25	28
16	43	41	43	38	41	51	55	56	54	58	55
18	71	66	67	66	69	72	75	79	74	76	77
Tytöt											
12	4	3	1	2	2	3	2	3	4	5	5
14	24	15	15	15	17	19	22	28	29	36	39
16	41	38	38	32	40	44	45	48	50	56	57
18	60	54	51	58	62	66	68	73	69	72	74

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	6	5	1	2	1	1	2	1	0	–	–
14	30	27	18	15	13	16	8	8	4	5	5
16	59	55	48	51	42	44	42	31	22	24	27
18	75	78	74	78	74	78	74	73	64	68	60
Tytöt											
12	4	5	2	2	2	2	1	0	0	–	–
14	37	36	27	22	19	20	15	9	5	7	6
16	56	55	53	49	45	49	44	32	25	26	28
18	75	74	78	79	73	76	76	68	67	66	61

Liitetaulukko 18. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 18. Percentage of adolescents using alcohol at least once a week in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	2	1	0	1	1	2	1	1	1	2	1
14	4	5	4	3	2	5	6	6	7	6	8
16	16	13	15	12	11	15	20	18	18	22	21
18	32	25	28	21	29	31	38	43	37	39	40
Tytöt											
12	2	1	–	0	1	–	0	1	1	1	1
14	7	3	3	3	3	4	5	6	6	7	9
16	10	8	7	7	9	12	12	12	12	15	17
18	23	22	17	15	18	24	24	26	25	26	29

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	2	2	0	–	0	0	1	0	–	–	–
14	9	8	5	4	3	3	1	1	1	0	1
16	23	21	16	19	13	15	12	8	4	6	4
18	40	41	41	44	41	42	41	34	25	30	24
Tytöt											
12	0	1	–	1	–	–	1	–	–	–	–
14	11	9	7	6	5	3	2	2	1	1	2
16	17	18	17	15	13	14	10	6	4	5	3
18	31	31	36	35	30	33	28	22	18	22	17

Liitetaulukko 19. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 19. Percentage of adolescents drinking alcohol until really drunk at least once a month in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	.	.	0	0	–	1	–	0	0	1	–
14	.	.	3	4	3	6	8	7	11	7	10
16	.	.	14	13	13	24	26	24	28	22	28
18	.	.	22	18	23	34	34	39	41	32	43
Tytöt											
12	.	.	–	0	1	–	0	0	0	0	1
14	.	.	4	5	4	6	8	11	11	11	16
16	.	.	7	8	12	17	19	17	20	16	24
18	.	.	7	8	9	18	18	18	24	16	28

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	0	–	0	0	–	–	–	0	0	–	–
14	11	8	4	4	4	5	2	1	1	1	1
16	30	27	22	22	18	19	15	9	8	9	8
18	41	39	40	41	41	43	38	29	24	28	21
Tytöt											
12	–	0	–	–	–	–	–	–	–	–	–
14	16	13	9	7	6	5	5	3	2	2	2
16	22	21	23	18	18	21	18	8	8	9	6
18	28	27	33	32	30	36	32	25	25	26	22

Liitetaulukko 20. Vähintään kerran viikossa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2019. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 20. Percentage of adolescents using alcohol to be really drunk at least once a week in 1977–2019, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat											
12	.	.	0	–	–	–	–	0	0	–	–
14	.	.	0	0	0	1	2	1	2	1	2
16	.	.	2	2	3	3	4	5	5	3	6
18	.	.	5	3	5	7	10	10	10	8	12
Tytöt											
12	.	.	–	–	–	–	–	–	–	0	–
14	.	.	1	0	1	1	0	2	1	1	2
16	.	.	1	1	1	1	3	2	2	2	4
18	.	.	1	1	2	3	3	2	4	3	5

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat											
12	0	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
14	2	1	1	0	1	0	0	0	–	–	–
16	6	6	3	5	3	2	2	2	1	1	0
18	10	9	7	12	12	9	9	5	4	5	3
Tytöt											
12	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
14	2	2	1	1	1	0	0	–	–	–	1
16	3	4	4	4	3	3	3	1	1	1	1
18	5	5	8	7	6	6	5	3	3	2	2

Liitetaulukko 21. Tupakkaa kokeilemattomien osuudet (%) 12–18 -vuotiaista 1977–2019, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 21. Percentage of 12–18-year-olds who have never tried tobacco in 1977–2019, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat	29	29	29	31	34	36	34	31	36	35	36
Tytöt	38	39	39	39	40	41	42	38	40	38	38
Kaikki	34	34	34	35	37	38	38	35	38	36	37

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat	37	40	47	49	55	58	61	63	68	71	69
Tytöt	38	40	45	50	53	55	59	65	68	72	73
Kaikki	37	40	46	50	54	57	60	64	68	72	71

Liitetaulukko 22. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2019, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 22. Percentage of 14–18-year-olds using tobacco products daily in 1977–2019, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat	.	.	28	27	.	29	31	28	27	27	26
Tytöt	.	.	22	21	.	24	24	23	21	22	24
Kaikki	.	.	25	24	.	26	28	26	24	25	25

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat	26	27	23	22	19	20	18	14	13	10	10
Tytöt	26	26	25	23	20	19	16	13	10	8	8
Kaikki	26	26	24	23	19	19	17	13	12	9	9

Liitetaulukko 23. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2019, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 23. Percentage of 14–18-year-olds smoking cigarettes daily in 1977–2019, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat	27	23	27	25	24	28	30	27	26	26	24
Tytöt	25	20	21	20	20	23	24	23	21	22	24
Kaikki	26	21	24	23	22	26	27	25	24	24	24

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat	25	25	22	22	18	19	16	12	10	7	6
Tytöt	25	26	25	23	19	19	16	12	10	7	7
Kaikki	25	25	23	22	19	19	16	12	10	7	7

Liitetaulukko 24. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2019, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 24. Percentage of 14–18-year-olds smoking over nine cigarettes daily in 1977–2019, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat	16	13	16	16	16	19	21	19	17	16	15
Tytöt	9	8	7	9	11	12	11	13	10	11	10
Kaikki	12	11	12	13	13	15	16	16	14	14	13

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat	16	16	14	14	12	11	10	6	5	4	3
Tytöt	12	13	13	10	9	9	7	5	4	2	3
Kaikki	14	15	13	12	10	10	8	5	5	3	3

Liitetaulukko 25. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) 12–18-vuotiaista 1977–2019, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 25. Percentage of 12–18-year-olds who have experimented with snus in 1977–2019, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat	.	.	15	18	.	20	21	19	20	21	23
Tytöt	.	.	4	5	.	6	6	5	4	5	8
Kaikki	.	.	10	12	.	13	14	12	12	13	15

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat	25	25	21	20	19	21	21	23	23	24	25
Tytöt	9	10	11	7	11	9	10	11	12	11	12
Kaikki	17	18	16	13	15	15	16	17	18	17	19

Liitetaulukko 26. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2019, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 26. Percentage of 14–18-year-olds using snus occasionally or daily in 1977–2019, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat	.	.	3,0	3,6	.	4,0	6,0	4,4	4,7	5,7	7,1
Tytöt	.	.	0,3	0,2	.	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4	0,8
Kaikki	.	.	1,7	1,9	.	2,3	3,2	2,4	2,5	3,0	4,0

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat	9,4	9,1	5,6	6,7	7,0	9,4	10,1	10,6	10,9	12,9	11,5
Tytöt	0,8	0,8	0,7	0,8	1,3	1,7	1,9	2,8	2,6	3,0	4,7
Kaikki	5,1	4,9	3,1	3,8	4,1	5,6	6,0	6,7	6,7	8,0	8,1

Liitetaulukko 27. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2019, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 27. Percentage of 14–18-year-olds reporting abstinence in 1977–2019, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat	27	29	28	28	30	26	23	21	21	21	20
Tytöt	25	27	28	28	31	22	22	19	18	16	15
Kaikki	26	28	28	28	31	24	22	20	20	18	18

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat	19	23	27	29	36	30	34	39	47	45	43
Tytöt	16	18	19	25	30	27	29	39	41	43	40
Kaikki	18	20	23	27	33	29	32	39	44	44	42

Liitetaulukko 28. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2019, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 28. Percentage of 14–18-year-olds using alcohol at least once a month in 1977–2019, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat	44	41	42	40	42	47	50	53	52	53	53
Tytöt	42	36	35	35	39	43	45	50	50	55	57
Kaikki	43	39	38	37	41	45	48	51	51	54	55

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat	55	53	47	48	43	46	41	37	30	32	31
Tytöt	56	55	53	50	46	48	45	36	32	33	31
Kaikki	55	54	50	49	44	47	43	37	31	32	31

Liitetaulukko 29. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2019, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 29. Percentage of 14–18-year-olds using alcohol at least once a week in 1977–2019, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat	17	14	16	12	14	17	21	22	21	22	23
Tytöt	13	11	9	9	10	13	14	15	14	16	18
Kaikki	15	13	12	10	12	15	17	19	18	19	21

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat	24	23	21	23	19	20	18	14	10	12	10
Tytöt	20	19	20	19	16	17	13	10	8	9	7
Kaikki	22	21	20	21	17	18	16	12	9	11	8

Liitetaulukko 30. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2019, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 30. Percentage of 14–18-year-olds drinking alcohol until really drunk at least once a month in 1977–2019, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

	Vuosi										
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Pojat	.	.	13	12	13	21	23	24	26	20	27
Tytöt	.	.	6	7	8	14	15	15	18	14	23
Kaikki	.	.	10	9	11	18	19	19	22	17	25

	Vuosi										
	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Pojat	27	25	22	22	21	22	18	13	11	12	10
Tytöt	22	20	22	19	18	21	19	12	11	12	10
Kaikki	25	22	22	20	19	21	18	12	11	12	10

Liitetaulukko 31. Eri indikaattorien vuosien 2017 ja 2019 välisen eron tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Fisherin tarkan testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 31. Statistical significance of difference in various indicators between 2017 and 2019, by age and sex. P-values of Fisher's exact test. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Indikaattori	Pojat				Tytöt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kokeillut tupakkaa	.074	.807	.050	.482	.861	.939	.278	.506
Päivittäinen tupakointi	–	.758	.778	.243	–	.689	.999	.962
Päivittäin tupakkatuotteita	–	.614	.177	.270	–	.975	.684	.719
Kokeillut nuuskaa	.039	.708	.199	.877	.634	.234	.151	.833
Nuuskaa nykyisin	–	.861	.418	.040	–	.065	.229	.200
Raitis	.938	.714	.025	.441	.434	.089	.100	.926
Alkoholia viikoittain	–	.055	.166	.081	–	.057	.154	.020
Alkoholia kuukausittain	–	.675	.236	.029	–	.563	.417	.070
Tosihumala viikoittain	–	–	.627	.177	–	.088	.511	.849
Tosihumala kuukausittain	–	.711	.616	.039	–	.845	.078	.142

Liitetaulukko 32. Eri indikaattorien vuosien 2015 ja 2019 välisen eron tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Fisherin tarkan testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix table 32. Statistical significance of difference in various indicators between 2015 and 2019, by age and sex. P-values of Fisher's exact test. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Indikaattori	Pojat				Tytöt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kokeillut tupakkaa	.098	.048	.853	.834	.134	.042	.000	.012
Päivittäinen tupakointi	.378	.041	.020	.004	–	.150	.008	.184
Päivittäin tupakkatuotteita	.378	.209	.642	.069	–	.428	.059	.254
Kokeillut nuuskaa	.294	.741	.056	.672	.300	.227	.245	.415
Nuuskaa nykyisin	.534	.871	.313	.967	–	.001	.010	.313
Raitis	.681	.388	.001	.771	.058	.195	.644	.605
Alkoholia viikoittain	–	.588	.880	.577	–	.380	.357	.620
Alkoholia kuukausittain	.376	.136	.072	.226	.535	.493	.156	.037
Tosihumala viikoittain	–	–	.435	.374	–	.034	.560	.500
Tosihumala kuukausittain	.531	.845	.887	.366	–	.999	.336	.283

Liite 1. Vastanneiden lukumäärät ja vastausprosentit Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyissä 1977–2019 sukupuolen ja iän mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2019.

Appendix 1. Numbers of respondents and response rates in the Adolescent Health and Lifestyle Surveys in 1977–2019, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2019.

Sukupuoli ja ikä (Sex and age)	Vuosi (Year)																					
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013*	2015*	2017	2019
POJAT, VASTANNEIDEN LUKUMÄÄRÄ																						
12	369	491	483	450	353	414	406	426	399	395	427	442	351	368	395	298	326	320	326	713	299	277
14	345	565	488	429	395	1128	361	1196	1203	1177	1168	1186	1251	1092	1092	912	735	621	494	1006	572	503
16	386	528	535	413	452	1183	362	1008	1168	1232	1126	1110	892	1003	806	677	690	566	508	801	459	406
18	347	523	519	489	401	1134	328	893	1029	1071	1088	1112	774	570	681	580	537	392	359	679	370	309
Yhteensä	1447	2107	2025	1781	1601	3859	1457	3523	3799	3875	3809	3850	3268	3033	2974	2467	2288	1899	1687	3199	1700	1495
TYTÖT, VASTANNEIDEN LUKUMÄÄRÄ																						
12	341	540	514	440	359	367	430	399	437	424	440	407	425	390	418	344	356	326	350	773	333	298
14	367	535	548	482	433	1202	431	1337	1299	1301	1347	1315	1485	1245	1189	1115	999	777	708	1214	723	580
16	347	579	529	509	497	1284	380	1272	1389	1469	1379	1332	1138	1296	985	1002	962	868	705	1181	697	630
18	330	512	524	509	463	1401	407	1103	1265	1313	1415	1315	976	797	937	912	911	696	708	1045	605	517
Yhteensä	1385	2166	2115	1940	1752	4254	1648	4111	4390	4507	4581	4369	4024	3728	3529	3373	3228	2667	2471	4213	2358	2025
Kaikki yht.	2832	4273	4140	3721	3353	8113	3105	7634	8189	8382	8390	8219	7292	6761	6503	5840	5516	4566	4158	7412	4058	3520
POJAT, VASTAUSPROSENTTI																						
12	90	88	88	85	80	81	76	77	73	78	76	79	72	69	67	56	53	47	50	48	44	40
14	88	86	87	78	74	81	75	74	74	75	69	74	66	66	64	57	50	45	37	46	41	37
16	85	83	85	75	76	77	70	68	70	72	68	68	62	59	57	49	47	37	36	35	33	31
18	83	78	81	75	68	69	63	31	66	67	60	63	53	50	49	41	36	26	26	28	28	21
Yhteensä	86	83	85	78	74	76	71	69	70	72	67	69	62	60	58	50	45	38	35	38	36	31
TYTÖT, VASTAUSPROSENTTI																						
12	91	90	92	91	84	83	82	82	84	86	87	85	82	75	75	71	68	55	57	57	51	45
14	94	91	92	86	88	90	90	86	86	85	84	85	79	78	75	73	68	60	56	56	54	44
16	89	91	91	91	87	89	82	86	87	88	87	85	82	79	76	73	70	58	55	53	53	47
18	88	85	88	87	83	84	80	82	83	86	83	80	76	74	68	70	61	52	48	45	45	39
Yhteensä	91	89	91	89	86	87	84	84	85	86	85	83	79	77	73	72	66	56	53	52	51	44
Kaikki yht.	88	86	88	83	80	81	77	77	78	79	76	76	70	69	66	61	56	47	44	45	43	37
* sisältää sekä varsinaisen lomakkeen että tupakkaa ja alkoholia koskevan lyhytlomakkeen täyttäneet																						
* includes those who filled out the original long questionnaire and a short 2-page questionnaire with main questions on tobacco and alcohol																						

NUORTEN TERVEYSTAPATUTKIMUS

Nuorten terveystapatutkimus on 12–18-vuotiaille suunnattu kysely, joka on jatkunut vuodesta 1977. Tutkimusta rahoittaa sosiaali- ja terveysministeriö tavoitteenaan edistää nuorten hyvinvointia. Sinut on valittu ikäsi perusteella edustamaan suomalaisia nuoria. Pyydämme Sinua ystävällisesti osallistumaan tutkimukseen. Osallistuminen on vapaaehtoista, eikä vastaamatta jättämisestä koidu negatiivisia seuraamuksia.

Vastaaminen on helppoa ja se tapahtuu paperilomakkeella tai internetissä.
Aikaa kuluu noin 10–15 minuuttia. **Internetvastaamisohjeet ovat sivulla 2.**
Vastausaikaa on **2 viikkoa. You can answer in English in the internet!**

Jos vastaat paperilomakkeella, palauta se oheisessa kirjekuoressa ILMAN POSTIMERKKIÄ kirjelaatikkoon, postitoimistoon tai postin noutopisteeseen. Voit tarkistaa lähimmän palautuspaikan Postin nettisivuilta. Lomakkeen kansilehden voit repäistä pois. Lomakkeet on numeroitu, jotta emme lähettäisi UUSINTAKYSELYÄ jo vastanneille. Tallennuksen jälkeen lomakkeet hävitetään.

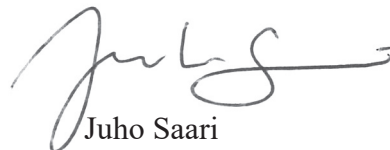
Antamasi vastaukset ovat luottamuksellisia. Tutkimuksen tulokset esitetään vain tutkimusraportteina, joista yksittäistä vastaajaa ei voi tunnistaa. Osoitetietosi olemme saaneet Väestörekisterikeskuksesta (PL 123, 00531 Helsinki) joulukuussa 2018.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että vastaat kyselyyn itsenäisesti. Halutessasi voit keskustella tutkimuksesta vanhempiesi kanssa ennen vastaamistasi. Jos vanhempasi haluavat tutustua kyselyyn, toivomme, että he tutustuisivat siihen ennen vastaamistasi. Jos jotkut kysymykset jäävät askarruttamaan Sinua, keskustele niistä vanhempiesi tai opettajasi kanssa tai ota yhteyttä esim. terveydenhoitajaan.

Tammikuussa 2019

Arja Rimpelä
Professori, tutkimuksen johtaja

Juho Saari
Dekaani

Vastaaminen internetissä osoitteessa:

www.uta.fi/nttt

OLE HYVÄ JA KIRJAUDU SISÄÄN SEURAAVALLA HENKILÖKOHTAISELLA TUNNUKSELLASI:

Sähköinen lomake on luettavissa helpoiten tietokoneen näytöltä, mutta vastaaminen onnistuu myös TABLETILLA tai ÄLYPUHELIMELLA. Jos laitteessasi on QR-koodinlukija, pääset vastaamaan myös viereisellä QR-KOODILLA.

HUOM: TUNNUS ON TARKOITETTU VAIN KYSELYN SAAJAN KÄYTTÖÖN.

Jos vastaat kyselyyn yleisellä päätteellä esim. kirjastossa, tyhjennä selaimesi välimuisti kyselyyn vastaamisen jälkeen. Jos jätät vastaamisen kesken, vastauksiasi ei tallenneta. Tutkimusta koskeviin kyselyihin vastaavat tutkijat Lasse Pere, puh. 040 190 1676, lasse.pere@tuni.fi ja Jaana Kinnunen, puh. 040 190 1667, jaana.kinnunen@tuni.fi. Internet-vastaamista koskevissa kysymyksissä voit ottaa yhteyden Lasseen, puh. 040 190 1676 tai sähköpostitse: lasse.pere@tuni.fi.

TÄYTTÖOHJE

Lue ensin koko kysymys. Vastaa merkitsemällä rasti oikean tai sopivimman vaihtoehdon mukaiseen ruutuun. Jos kysymyksessä ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, kirjoita vastaus sitä varten varatulle viivalle.

TERVETULOA VASTAAMAAN KYSELYYN!

1. Oletko tyttö poika muu

2. Syntymäaika _____ / _____ 20_____

3. Pituus _____ cm Paino _____ kg

4. Minkälaisessa oppilaitoksessa opiskelet?

- peruskoulu tai vastaava
 lukio
 yliopisto, korkeakoulu, ammattikorkeakoulu
 ammatillinen oppilaitos
 yhdistetty ammatillinen oppilaitos ja lukio
 en ole koulussa enkä opiskele
 muu, mikä?

5. Minkälaisen todistuksen sait viimeksi?
Oliko se luokan tai kurssin keskitasoon verrattuna

- paljon parempi
 hieman parempi
 suurin piirtein luokan keskitasoa
 hieman huonompi
 huomattavasti huonompi

6. Onko tupakointi sallittua siinä koulussa tai opistossa, jota käyt?

- kielletty kokonaan
 sallittu tietyissä paikoissa
 sallittu rajoituksetta

7. Kuuluuko perheeseesi?

- äiti ja isä
 äiti ja isäpuoli
 isä ja äitipuoli
 vain äiti
 vain isä
 avo/aviomies tai -vaimo
 joku muu huoltaja

8. Mikä on vanhempiesi tai muun huoltajasi pääammatti, -toimi tai -toiminta? MERKITSE AMMATTI MAHDOLLISIMMAN TARKASTI. (Esim. myyntijohtaja, poliisi, lähihoitaja, koneasentaja, puutarhayrittäjä.) Eläkkeellä olevalle myös entinen ammatti.

isä _____

äiti _____

9. Mikä on äitisi ja isäsi nykyinen työtilanne?

	Isä	Äiti
Työssä kodin ulkopuolella	☐	☐
Työssä kotona	☐	☐
Työtön tai pakkolomalla	☐	☐
Eläkkeellä tai pitkäaikaisella sairauslomalla	☐	☐

10. Minkälainen koulutus vanhemmillasi on (merkitse korkein koulutus)?

	Isä	Äiti
Peruskoulu, ei muuta	☐	☐
Peruskoulu ja ammattikoulutus (ammattikoulu, kurseja tms.)	☐	☐
Ylioppilastutkinto (ja ammatillisia opistoja tms.)	☐	☐
Korkeakoulu- tai yliopistotutkinto (maisteri, diplomi-insinööri tms.)	☐	☐

TERVEYS

11. Mitä mieltä olet terveydentilastasi?
Onko se tällä hetkellä

- erittäin hyvä
 melko hyvä
 keskinkertainen
 melko huono
 erittäin huono

12. Kuinka usein juot ENERGIAJUOMIA (Battery, Red Bull, TEHO, ED ym.)?

- 3 kertaa päivässä tai useammin
 2 kertaa päivässä
 noin kerran päivässä
 noin 3 – 4 kertaa viikossa
 noin kerran viikossa tai harvemmin
 en lainkaan

13. Miksi käytät energiajuomia?

14. Onko seuraavien tuotteiden käyttäminen mielestäsi terveydelle haitallista?

	On	Vaikea sanoa	Ei
Savukkeet	☐	☐	☐
Nuuska	☐	☐	☐
Vesipiippu	☐	☐	☐
Sähkösavuke	☐	☐	☐

15. Onko nikotiini mielestäsi terveydelle haitallista?

- On
 Vaikea sanoa
 Ei

16. Kuinka monta tuntia keskimäärin päivässä olet tupakansavuisissa tiloissa?

- en yleensä lainkaan
 alle tunnin
 1 - 5 tuntia
 yli 5 tuntia

KOTISI JA TUPAKOINTI

17. Saako kotisi sisätiloissa tupakoida?

- kukaan ei saa tupakoida
 tupakointi on sallittu vain joissakin paikoissa tai joskus
 kotonani saa tupakoida vapaasti
 en osaa sanoa

18. Entä saako käyttää sähkösavukkeita?

- kukaan ei saa käyttää missään
 saa käyttää vain joissakin paikoissa tai joskus
 sähkösavukkeita saa käyttää vapaasti
 en osaa sanoa

19. Saako kotisi parvekkeella tupakoida?

- kukaan ei saa tupakoida
 tupakointi on sallittua joskus
 saa tupakoida vapaasti
 kotonani ei ole parveketta
 en osaa sanoa

20. Saako perheesi autossa tai autoissa tupakoida?

- kukaan ei saa tupakoida
 tupakointi on sallittua silloin tällöin
 saa tupakoida vapaasti
 perheelläni ei ole autoa
 en osaa sanoa

21. Onko isäsi Sinun elinaikanasi

	tupakoinut	käyttänyt sähkösavukkeita	nuuskannut
Ei koskaan	☐	☐	☐
On lopettanut	☐	☐	☐
Kyllä, nykyisin	☐	☐	☐
Ei isää tai en tiedä	☐	☐	☐

22. Onko äitisi Sinun elinaikanasi

	tupakoinut	käyttänyt sähkösavukkeita	nuuskannut
Ei koskaan	☐	☐	☐
On lopettanut	☐	☐	☐
Kyllä, nykyisin	☐	☐	☐
Ei äitiä tai en tiedä	☐	☐	☐

TUPAKOINTI

23. Oletko koskaan polttanut (kokeillut) tupakkaa?

- en (voit siirtyä kysymykseen 29)
 olen

24. Kuinka monta savuketta, piipullista ja sikaria olet polttanut yhteensä tähän mennessä?

- en yhtään (voit siirtyä kysymykseen 29)
 vain yhden
 noin 2 - 50
 yli 50

25. Milloin olet viimeksi polttanut savukkeen, sikarin tai piipullisen?

- eilen tai tänään
 2 – 4 päivää sitten
 noin viikko sitten
 noin 2 viikkoa – 2 kuukautta sitten
 noin 2 kuukautta – puoli vuotta sitten
 yli puoli vuotta sitten (voit siirtyä kysymykseen 29)

26. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten NYKYISTÄ TUPAKOINTIASI?

- tupakoin kerran päivässä tai useammin
 tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
 tupakoin harvemmin kuin kerran viikossa
 olen lakossa tai lopettanut tupakoinnin
 en tupakoi

27. Kuinka paljon poltat nykyisin tai poltit ennen lakkoa PÄIVÄSSÄ? Vastaa jokaiseen kohtaan.

Tehdasvalmisteisia savukkeita

_____ kpl päivässä

Itsekäärittyjä savukkeita

_____ kpl päivässä

28. Oletko ostanut viimeisen KUUKAUDEN aikana itsellesi tupakkaa?

- en
 olen ostanut, mistä?

- Kaupasta
Kioskista
Kavereilta
Huoltoasemalta
Baarista
Ruotsin tai Viron matkoilta
Venäjältä
Katukaupasta
Internetistä
Muualta, mistä?

KAIKKI VASTAAVAT

29. Oletko nähnyt seuraavia tuotteita esillä VIIME KUUKAUDEN aikana kotisi, koulusi tai työpaikkasi lähellä seuraavissa paikoissa?

	Olen	En	En yleensä käy
<u>Tupakkaa</u>			
Kaupat	☐	☐	☐
Kioskit	☐	☐	☐
Huoltoasemat	☐	☐	☐
<u>Sähkösavukkeita tai niiden nesteitä</u>			
Kaupat	☐	☐	☐
Kioskit	☐	☐	☐
Huoltoasemat	☐	☐	☐
<u>Tupakankaltaisia tuotteita (esim. Kick up –nuuskaa)</u>			
Kaupat	☐	☐	☐
Kioskit	☐	☐	☐
Huoltoasemat	☐	☐	☐

30. Mitä mieltä olet seuraavasta väittämästä? Vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa.

- ehdottomasti samaa mieltä
 jokseenkin samaa mieltä
 vaikea sanoa
 hieman eri mieltä
 ehdottomasti eri mieltä

31. Oletko koskaan kokeillut nuuskaamista?

- en ole kokeillut
- olen kokeillut kerran
- olen nuuskannut 2 - 50 kertaa
- olen nuuskannut yli 50 kertaa

32. Nuuskaatko nykyisin?

- en lainkaan
- silloin tällöin
- kerran päivässä tai useammin

33. Jos olet käyttänyt nuuskaa, mistä hankit sitä?

- kavereilta
 - sosiaalisen median kautta
 - kioskista tai kaupasta
 - katukaupasta (tuntemattomilta aikuisilta)
 - jotenkin muuten, miten?
-

34. Oletko koskaan kokeillut vesipiippua?

- en tiedä, mikä se on
- en
- olen kokeillut kerran pari
- olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
- olen käyttänyt yli 20 kertaa

35. Jos olet käyttänyt vesipiippua, mitä poltit siinä?

- maustettua tupakkaseosta (sisältää nikotiinia)
- maustettua yrttiseosta (ei yleensä sisällä nikotiinia)
- vesipiippukiviä tai -geeliä
- en tiedä
- muuta, mitä? _____

36. Oletko koskaan kokeillut sähkösavukkeita?

- en tiedä, mitä ne ovat
- en
- olen kokeillut kerran pari
- olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
- olen käyttänyt yli 20 kertaa

37. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten NYKYISTÄ SÄHKÖSAVUKKEIDEN KÄYTTÖÄSI?

- en käytä sähkösavukkeita
- käytän sähkösavukkeita harvemmin kuin kerran viikossa
- käytän sähkösavukkeita kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
- käytän sähkösavukkeita kerran päivässä tai useammin

38. Jos olet käyttänyt sähkösavukkeita, mitä ne sisälsivät?

- nikotiinipitoista nestettä
- nikotiinitonta nestettä
- en tiedä
- muuta, mitä? _____

39. Mitkä olivat tärkeimmät syyt, miksi kokeilit sähkösavuketta tai aloitit niiden käytön?

- halusin kokeilla jotain uutta
 - halusin lopettaa tupakoinnin
 - kaverini alkoivat käyttää niitä
 - niitä on helppo hankkia
 - muu, mikä? _____
-
-

40. Jos olet käyttänyt sähkösavukkeita, mistä hankit ne?

- kavereilta
- internetistä
- sähkösavuke-erikoisliikkeestä
- kioskista tai kaupasta
- huoltoasemalta
- matkoilta
- katukaupasta (tuntemattomilta aikuisilta)
- jotenkin muuten, miten? _____

41. Oletko nähnyt VIIME KUUKAUDEN aikana sähkösavukemainoksia Suomessa?

- en
- olen, missä? _____

42. Oletko käyttänyt nikotiinikorvaustuotteita (esim. nikotiinipurukumia, -tabletteja tai -suihkeita)?

- en tiedä, mitä ne ovat
 en
 olen kokeillut kerran pari
 olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
 olen käyttänyt yli 20 kertaa

43. Jos olet käyttänyt, mistä syystä? Vastaa tarvittaessa useampaan kohtaan.

- kokeilin muuten vaan
 halusin lopettaa tupakoinnin
 tupakkaa ei ollut saatavilla
 tilanteessa, jossa en voinut tupakoida
 muu syy, mikä? _____

44. Oletko kokeillut joitakin muita nikotiinituotteita?

- en
 kyllä, mitä? _____

45. Oletko kokeillut joitakin muita tupakankaltaisia tuotteita?

- en
 kyllä, mitä? _____

RAHAPELAAMINEN

Rahapelaamisella tarkoitetaan pelaamista, jossa voitto tai tappio on rahaa. Rahapelejä ovat mm. rahapeliautomaatit (esim. hedelmäpeli), Lotto, Keno, raaputusarvat, vedonlyöntipelit ja internetin rahapelit. Rahapelaamista EI OLE virtuaalirahan käyttö tai osallistuminen maksuttomiin kilpailuihin.

46. Oletko viimeisen PUOLEN VUODEN aikana pelannut rahapelejä?

- en
 kyllä, päivittäin tai lähes päivittäin
 kerran pari viikossa
 muutaman kerran kuukaudessa
 harvemmin

47. Oletko viimeisen PUOLEN VUODEN aikana pelannut RAHAPELIAUTOMAATILLA, esim. hedelmäpelejä?

- en
 olen, missä?
Kaupat
Kioskit
Huoltoasemat
Ravintolat, kahvilat
Ruotsin tai Viron laivat
Pelialit (esim. Pelaamo tai Feel Vegas)
Muualla, missä?

48. Oletko pelannut rahapelejä netissä?

	Olen	En
Veikkauksen pelisivustolla	☐	☐
Jollakin muulla rahapelisivustolla (esim. Paf, Unibet)	☐	☐

49. Onko rahapelaipaikan henkilökunta kysynyt ikääsi tai kieltänyt Sinua pelaamasta rahapelejä viimeisen PUOLEN VUODEN aikana

- kyllä
 ei
 en ole yrittänyt pelata

50. Oletko koskaan tuntenut tarvetta käyttää pelaamiseen yhä enemmän rahaa?

- kyllä
 en

51. Oletko koskaan joutunut valehtelemaan läheisillesi siitä, kuinka paljon pelaat?

- kyllä
 en

ALKOHOLI

52. Kuinka usein kaiken kaikkiaan käytät alkoholia? Koeta ottaa mukaan myös ne kerrat, jolloin nautit hyvin pieniä määriä alkoholia, vaikkapa vain puoli pulloa keskiolutta tai tilkan viiniä.

- päivittäin
- pari kertaa viikossa
- kerran viikossa
- pari kertaa kuukaudessa
- noin kerran kuukaudessa
- noin kerran parissa kuukaudessa
- 3 - 4 kertaa vuodessa
- kerran vuodessa tai harvemmin
- en käytä alkoholijuomia

53. Entä kuinka usein käytät alkoholia TOSI HUMALAAN asti?

- kerran viikossa tai useammin
- noin 1 - 2 kertaa kuukaudessa
- harvemmin
- en koskaan

54. Kun joit viimeksi jotakin alkoholijuomaa, mistä sait sen?

- Hankin itse
- Vanhemmat tarjosivat
- Kaveri tai tuttava tarjosi
- Joku muu tarjosi
- Join ravintolassa
- Join baarissa tai kahvilassa

55. Jos hankit juoman itse, millä tavalla?

- Ostin itse Alkosta
- Joku muu osti minulle Alkosta
- Ostin itse kaupasta
- Joku muu osti minulle kaupasta
- Kotoa
- Muualta, mistä? _____

56. Muistele viimeistä juomakertaasi ja kuvaa omin sanoin mahdollisimman tarkkaan MITÄ JOIT ja KUINKA PALJON? (Jos joit yhdessä ystävien kanssa, kerro paljonko sinä itse joit.)

57. Kun viimeksi joit jotain alkoholijuomaa, olitko oman käsityksesi mukaan

- täysin selvä
- lievästi päihtynyt
- kovasti päihtynyt
- niin humalassa, että sammuit

58. Oletko nähnyt viime kuukauden aikana alkoholijuomia koskevia mainoksia Suomessa jossakin seuraavista paikoista? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	Olen	En ole
Aikakauslehdessä	☐	☐
Sanomalehdessä	☐	☐
Televisiossa	☐	☐
Internetissä	☐	☐
Muualta, missä? _____	☐	☐

MITÄ AJATTELET TULEVAISUUDESTA?

59. Kun ajattelet elämääsi ja tulevaisuuttasi yleensä, mitä kolmea asiaa TOIVOT eniten?

1. _____
2. _____
3. _____

60. Entä mitä kolmea asiaa PELKÄÄT eniten?

1. _____
2. _____
3. _____

Lähteet

1. Kinnunen JM, Pere L, Raisamo S, Katainen A, Ollila H, Rimpelä A. Nuorten terveystapatutkimus 2017. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:28. Helsinki 2017.
2. Kouluterveyskyselyn tulokset. Päihteet, tupakka ja riippuvuudet. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL) 2017. URL: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet> (viitattu 7.5.2019)
3. Jääskeläinen T, Koponen P, Lundqvist A, Borodulin K, Koskinen S, sekä FinTerveys 2017 -tutkimuksen johtoryhmä. Nuorten aikuisten terveys ja elintavat Suomessa – FinTerveys 2017 -tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 11, huhtikuu 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
4. Raitasalo K, Huhtanen P, Miekkala M. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015. ESPAD-tutkimusten tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 19/2015. Helsinki 2015.
5. The ESPAD Group. 2015 ESPAD Report. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Luxembourg 2016.
6. Zetterqvist M (red.). Skolelevers drogvanor 2018. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). Rapport nr 178. Stockholm 2018.
7. What's new about adolescent drinking in the Nordic countries? A report on Nordic studies of adolescent drinking habits in 2000–2018. Nordic Welfare Centre 2019.
8. Kann L, McManus T, Harris WA, et al. Youth risk behavior surveillance – United States, 2017. MMWR Surveill Summ 2018;67(No. SS-8): 1–114. U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Atlanta 2018.
9. The Canadian Student Tobacco, Alcohol and Drugs Survey (CSTADS) 2016–17. Summary of results. Propel Centre for Population Health Impact. Health Canada, 2018. URL: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/canadian-student-tobacco-alcohol-drugs-survey/2016-2017-summary.html> (viitattu 3.5.2019)
10. The Canadian Student Tobacco, Alcohol and Drugs Survey (CSTADS) 2016–17. Detailed tables. Propel Centre for Population Health Impact. Health Canada, 2018. URL:
11. Trends in the Prevalence of Alcohol Use National YRBS: 1991–2017. YRBS Trend Fact Sheet. Centers for Disease Control and Prevention. Division of Adolescent and School Health. The United States 2017.
12. Trends in the Prevalence of Tobacco Use National YRBS: 1991–2017. Trend Fact Sheet. Centers for Disease Control and Prevention. Division of Adolescent and School Health. The United States 2017.
13. Tobacco Use By Youth Is Rising. E-cigarettes are the main reason. Vital signs Feb. 2019. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Atlanta 2019. URL: <https://www.cdc.gov/vitalsigns/youth-tobacco-use/> (viitattu 24.5.2019)

14. Jawad M, Charide R, Waziry R, Darzi A, Ballout RA, Akl EA. The prevalence and trends of waterpipe tobacco smoking: A systematic review. *PloS ONE* 2018, 13(2): e0192191. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192191>
15. Maziak W, Taleb ZB, Bahelah R, Islam F, Jaber R, Auf R, Salloum RG. The global epidemiology of waterpipe smoking. *Tobacco Control* 2015, 24:i3–i12. <https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2014-051903>
16. Hallituksen strategiasuhteeristö. Ratkaisujen Suomi: Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2018–2019. Valtioneuvoston julkaisusarja 5/2018. Valtioneuvoston kanslia 2018.
17. Osaava ja osallistava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelma 6.6.2019. Valtioneuvoston julkaisu 2019:23. Helsinki 2019.
18. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2015:19. Helsinki 2015.
19. Lintonen T, Mäkelä P, Härkönen J, Raitasalo K. Tulevat sukupolvet eivät ole rai-tistumassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 2015, 80:1.
20. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. 523/2015. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523> (viitattu 24.5.2019)
21. Tupakkalaki. 549/2016. URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160549> (viitattu 7.5.2019)
22. Järvinen-Tassopoulos J (toim.). Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriö ja Poliisihallitus. Helsinki 2018. URL: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136096/Muu2017_316_27.11.Suomalaisen%20rahapelaamisen_tilannekatsaus.korj._WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viitattu 9.5.2019)
23. Arpajaislain uudistamista koskeva lainsäädäntöhanke. Säädösvalmistelu SM014:00/2018. URL <https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM014:00/2018> (viitattu 8.5.2019)
24. Arpajaislaki. 1047/2001. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011047?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=arpajaislaki> (viitattu 8.5.2019)
25. Salonen A, Raisamo S. Suomalaisten rahapelaaminen 2015. Rahapelaaminen, rahapeliongelmat ja rahapelaamiseen liittyvät asenteet ja mielipiteet 15–74-vuotiailla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 16/2015. Helsinki 2015.
26. Raisamo S, Warpenius K, Rimpelä A. Changes in minors' gambling on slot machines in Finland after the raising of the minimum legal gambling age from 15 to 18 years: A repeated cross-sectional study. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 2015, 32:6:579–590. <https://doi.org/10.1515/nsad-2015-0055>
27. Raha-automaattipeleihin tulossa pakollinen tunnistautuminen 2022 alkaen. Sisäministeriön tiedote 38/2019. Valtioneuvosto. URL: https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410869/raha-automaattipeleihin-tulossa-pakollinen-tunnistautuminen-2022-alkaen (viitattu 17.5.2019)
28. Alkoholilaki. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20171102> (viitattu 7.5.2019)

29. Alkoholilain kokonaisuudistus. URL: <http://stm.fi/alkoholilain-kokonaisuudistus> (viitattu 7.5.2019)
30. Ng Fat L, Shelton N, Cable N. Investigating the growing trend of non-drinking among young people; analysis of repeated cross-sectional surveys in England 2005–2015. *BMC Public Health* 2018, 18:1090. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5995-3>.
31. Rimpelä A, Rainio S, Pere L, Lintonen T, Rimpelä M. Tupakkatuotteiden ja päihitteiden käyttö 1977–2005. *Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:23*. Helsinki 2005.
32. Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittäminen. Työryhmän toimenpide-ehdotukset. *Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 21:2018*. Helsinki 2018.
33. Salminen P, Fonselius R, Ollila E. Uusi tupakkalaki tuli – miten kävi nuuskan maahantuonnin. *Yhteiskuntapolitiikka* 2017;82(1):66–75.
34. Hammond D, Reid JL, Rynard VL, Fong GT, Cummings KM, McNeill A et al. Prevalence of vaping and smoking among adolescents in Canada, England, and the United States: repeat national cross sectional surveys. *BMJ* 2019;365:l2219.
35. Kinnunen JM, Ollila H, Lindfors PL, Rimpelä AH. Changes in electronic cigarette use from 2013 to 2015 and reasons for use among Finnish adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2016;13:1114.
36. Kinnunen JM, Ollila H, Minkkinen J, Lindfors PL, Timberlake DS, Rimpelä AH. Nicotine matters in predicting subsequent smoking after e-cigarette experimentation: A longitudinal study among Finnish adolescents. *Drug and Alcohol Dependence* 2019;201:182–187.
37. Rimpelä A, Rainio S. The effectiveness of tobacco sales ban to minors – The case of Finland. *Tobacco Control* 2004;13:167–174.
38. Rainio S, Rimpelä A. Home-based sourcing of tobacco among adolescents. *Preventive Medicine* 2009;28:378–382.
39. Isabella Lencione. Suullinen tiedoksianto. *Valvira*.
40. Rainio S. Familial influences on adolescence smoking - parental smoking, home smoking ban and home-based sourcing of tobacco. Väitöskirja. *Acta Universitatis Tamperensis: 1388*. Tampere 2009.
41. Pennanen M, Vartiainen E, Haukkala A. The role of family factors and school achievement in the progression of adolescents to regular smoking. *Health Education & Research* 2012;27(1):57–68.
42. El-Amin SE-T, Kinnunen JM, Ollila H, Helminen M, Alves J, Lindfors P, Rimpelä AH. Transmission of smoking across three generations in Finland. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2016;13:74.
43. Suomalaisista valtaosa kannattaa tupakatonta ja nikotiinitonta Suomea. *Tiedote* 27.11.2018. Suomen ASH ry. URL: <https://suomenash.fi/tiedotteet/2018/suomalaisista-valtaosa-kannattaa-tupakatonta-ja-nikotiinitonta-suomea/>
44. Piispa Mikko. Sammuuko savuke, nouseeko nuuska? Tutkimus yläkouluikäisten tupakkatuotteisiin liittyvistä mielikuvista ja kokemuksista. *Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 127*. Helsinki 2017.
45. Looze M, Raaijmakers Q, Bogt T, ym. Decreases in adolescent weekly alcohol use in Europe and North America: evidence from 28 countries from 2002 to 2010. *European Journal of Public Health* 2015;25(2):69–72.

46. The ESPAD Group. 2015 ESPAD Report. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Luxembourg 2016.
47. Katainen A, Kauppila E, Lindeman M, Svensson J, Hellman M. Miten vuoden 2015 alkoholilakiuudistus vaikutti alkoholituotteiden markkinointiin sosiaalisessa mediassa? Sisällönanalyysi sosiaalisen median alkoholimarkkinoinnista Suomessa ja Ruotsissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 2018;83:483–494.
48. Lyons A, McCreanor T, Goodwin I, Barnes H (toim.) Youth Drinking Cultures in a Digital World. *Alcohol, Social Media and Cultures of Intoxication*. London 2017.
49. Binde P. What are the most harmful forms of gambling? Analyzing problem gambling prevalence surveys. *CEFOS Working Paper* 12, 2011.
50. Binde P, Romild U, Volberg R. Forms of gambling, gambling involvement and problem gambling: evidence from a Swedish population survey. *International Gambling Studies* 2017;17:3.
51. Rydman E, Tukia J. Rahapelilainsäädäntöä koskeva esiselvitys. Sisäministeriön julkaisuja 2019:25.

